

PROLOGUS

Istennék Kegyelmessege
ees o nek y druczossege ige
nagy o zent y kozet me
rt nek yk anny iot zent
zot hog y mynt zent pal
meg yelenty halo eem
ber nem ertket mert g
mynt fenes menyozag
ban gezodelmes zent egy
hazban eelnek menyey et
ketvel monthatatlan orem
mekel azonkeppen ez vilag
ban mytezko zent egy haz
ban mygh vilagh vilagban

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

VERSES

LEGENDÁJA

UGYANAZON SZENTNEK KÉT KISEBB PRÓZAI ÉLETÉVEL EGYÜTT.

RÉGI CODEXEBŐL, NYELVJEGYZETEKSEL

KIADTA

TOLDY FERENC.

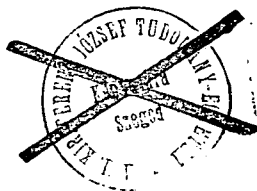
P E S T.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

MDCCCLV.



19158



B É V E Z E T É S.

NAGYMÉLTÓSÁGU

RANOLDER JÁNOS UR,

HITTUDOR, Ő CS. KIR. AP. FELSÉGE VAL. BELSŐ TITKOS
TANÁCSA, VESZPRÉMI PÜSPÖK, A FELS. MAGYAR KI-
RÁLYNÉ UDV. CANCELLÁRJA Ő EXCELLENTIÁJÁHOZ.

I. **K**özépkori irodalmunknak egyik ágát,
Kegyelmes Uram, mely a többiek felett sok
tekintetben jeles figyelmet érdemel, a legen-
dák teszik. Bármit tartson rólok, vagy azok
egyes vonásairól, a történeti kritika, mely a
Bollandisták előtt is kezdett, egyes pontok
körüli legalább, kételkedve és igazgatva je-
lentkezni, s mely a nagyszerű Acta SS.

szerzői által is gyakoroltatott, bár mindig azon tisztelettel és ovakodással, melyet a vallásos tárgy s a szent monda jelentősége követelt, míg a nagy hitujítás azt szigorún, s még sem teljes birászati következőkességgel érvényesítve, a szent mondákat eredeti természetökből kivette : magok a reformátorok elismerték azoknak vallásos és erkölcsi építő hatásukat, s ez irányban eleinte fel is használták; sőt Georgius Maior egyenesen Luther megbizásából eszközlötte a szent Jeromos neve alatt ismeretes Vitae Patrumnak a maga álláspontja szerint castigált kiadását, melynek előszavában a híres reformátor megvallja, miszerint „sunt in eo libro multa egregia dicta et facta, quae ut fragmenta Evangelicae mensae colligere oportet.“

XII. De van, a vallási céltól eltekintve, egy más fontos oldala is a szent legendának : t. i. része az a historiának, s mint a régi és középkori gyermekteg hit tárgya, egyszersmind tanuja az időknek, melyre nem illik lenézéssel tekintenünk, mint hogy az hatalmas emeltyűje volt erkölcsiségnek és belső boldogságnak oly időkben, midőn az erénynek sokszor

nem volt egyéb menhelye és jutalma a valóságos meggyőződésnél. Végre, ki ez emlékekben, a mennyire magyarul irattak, csak is irodalmi emlékeket lát és becsül, az is, az ó és új szövetség könyveinek számtalan szépségekkel és sokféle tanulsággal díszlő fordításai után, nem lel középkori irodalmunkban nyelvészeti és irályi tekintetből változatosabb és tanulságosb anyagot az ómagyar legendáknál.

III. Ehez képest régtől fogva ohajtottam öszves kézirati irodalmunk azon legendáit, mik az úgy nevezett Debreceni és Erdy-codexekben, és összefüggő egészeket képző, legendáriumokon kívül, számos kéziratokban, külön korokbeli külön szerzőktől, elszórva tartattak fenn, s e szerint a leggyümölcsözőbb nyelv- s irodalmi tanulmányokra nyújtanak anyagot, egy testben közhasználatuakká tehetni. Hogy tehát egyrészt lássam, mennyiben számíthatok ez ügyben a közönség részvételére; másrészt hogy ezt, a mennyire lehet, felébreszszem: előleg szent Katalin azon költői legendájával kívántam kísérletet tenni, mely az akademiának úgy

nevezett Érsekújvári codexében észrevétlenül rejtvezve, (s először általam ismertetve ¹⁾), az említett érdekpontokon túl még költői formájával is köti le figyelmünket, s minőségét tekintve nem elszigetelt unicum, hanem egy, némi terjedelemmel bíró eposi irodalomnak nem előzmény nélküli, s tán *csak eddig* egyetlen, maradványa gyanánt tűnik fel; melyhez még két más azon tárgy, de más-más tárgyalású prózai legendát azért kapcsoltam, hogy mind tartalmi, mind nyelvészeti tekintetben az összehasonlító bírászatra módot nyújtsak. Részvétre szólító körleveleim azonban igen csekély eredményt mutattak; s mármár le kívántam, bár nem fájdalom nélkül, tenni a szándékról, mikor Excellenciád, általam meg sem kéretve, az ügyet felkarolni, s fölötte a „Legyen“ szót kimondani méltóztatott.

Kettős kötelességem tehát most kifejtteni, mennyiben érdemelték meg e művek az előleges bevezettetést irodalmunkba, s különösen

¹⁾ Magyar Irodalom-Történetem első (1851-ki) kiadásában már, a II. kötet 101. l.

Excellentiád pártolását : mi, részben, az ezek genesisére vonatkozó vizsgálatokból fog ki-
tűnni.

✕ IV. Ezek nyomán első helyt a *magyar*
Katalin-legendák világirodalmi érdekessége
lesz kiemelendő, mely végre mindenek előtt
a Katalin-legenda egyetemes történetéről kell
néhány szót előre bocsátanom. Eusebiusnál,
szentünk kortársánál, találhatik a legrégibb
említés egy előkelő alexandriai nőről, ki Ma-
ximinus császár kéjvágyainak bátran ellent-
állván, általa száműzetett és vagyonától meg-
fosztatott ¹⁾; mely előadást Baronius hajlan-
dó volt szent Katalinra érteni, kinek Euse-
bius csak szenvedései első részét érintette
volna ²⁾, mit ujabban Assemani bizonyosnak
is vett ³⁾, de véleményem szerint nem elég erős
alapon, mert Maximinus császár szerelmes
csábításairól, a szentnek száműzetéséről s va-
gyona elkoboztatásáról, tehát épen azokról,

¹⁾ L. *Eusebius* VIII. 27. *Baronius*nál: *Annal. Eccl.*
Aug. Vind. 1738. To. III. l. 28.

²⁾ L. *ugyanott* a 29. l.

³⁾ L. *Ios. Sim. Assemani* *Kalendaria Eccl. Vniv.*
Romae, 1755. 4r. To. V. l. 378.

miket Eusebius beszél, a legbövebb legendákban sincs semmi is. S már Papebroch jegyzette meg Katalinról, hogy nincs szent, ki-nek híre és tisztelete a keresztyének üldözéseit követett századokban ismeretlenebb, a későbbiekben pedig, nem csak a keleti, hanem a nyugati egyházban is, nagyobb és buzgóbb volt volna ¹⁾; mit azonban nem épen, övele, isteni elrendelésnek ²⁾ vagyunk kénytelenek tulajdonítani, hanem életrajza hosszas lappangásának. Hogy pedig ily egykoru és nagyjában hiteles életrajz valóban létezett, most már bizonyos, miután Leo Allatius Katalin görög actáit meglelte, mik ezek szerzőjét is fölfedezték, ki nem volt más, mint a királyi szűznek saját írnoke ³⁾. Innen meríthe-

¹⁾ *Papebrochius* ad graecum Novembrem, in Actis SS. (Bolland.)

²⁾ Quid enim, si nomen eius et sepulcrum seculis aliquot primis a martyrio occultum habere voluit Deus? stb ugyanott.

³⁾ A hely *Assemaninál az id.h.* így adatik: „Haec ego *Athanasius* scriba, famulus dominae meae Aecaterinae, composui commentaria ipsius, in omni sapientia.“

tett a, leghihetőbben a tizedik században élt, Simeon Mataphrastes, kit aztán valamennyi utódai híven fordítottak s utánírtak : így a XIII. században készült úgy nevezett Arany Legenda, a XV. században florenci érsek Antoninus, majd Surius, Lippomanus, s a többiek. De a régi breviáriumok is már e nyomon indultak mind a dologra, mind egyes helyek szerkezetére, sőt kifejezésekre nézve is, mint különösen nálunk az 1399-ben írt szigeti breviárium ¹⁾, az esztergami már 1524-ben (434—6. lev.), teljesbén a zágrábi 1688-ban (494—503. l.); de a romai is ²⁾. *Mind ezek, valamint Katalin-énekeink is, milyeket a Kisdi Benedek Énekeskönyvében (1651.), a csíkiban (Kajonitól 1719.) s a Szentmihályiban (1797.) találunk; s hitszónokaink Telegdi Miklós (1580.) óta, a szentnek kinszenvedésére szorítkoznak, s okom van hinni, hogy már Me-*

¹⁾ L. Szilágyi Istvánt : a marmaros-szigeti falfestésekről, a M. Acad. Értesítőben, 1850. 240 sk. II.

²⁾ Az előttem levők közt már a X. Leo pápa által megerősített Officium Gabrielis Archangeli-vel megtoldott 1515-ből (melyet a példány csonkasága miatt közelebbről nem jellemezhetek).



taphrastes nyomán, kinek kiadatlan munkájához magam nem értem.

V. Egy más családját a Katalin-legendáknak azok képezik, melyek *a szentnek kereszttyén-lételére vonatkozó visióit is* előadják, a többiben az elébbiekkel szorosan egyezve. Ilyen a spanyol Ribadeneira, ki azt Equilinus püspökre hivatkozva beszéli el ¹⁾, s kit számos népszerű feldolgozó a szentek életeinek követtek, nálunk különösen a derék Illyés András erdélyi püspök a „Szentek Életében“ (1682.).

VI. A harmadik, és legteljesb, családot azon legendák képviselik, melyek először sz. Katalin *csodás fogantatását és első ifjúságát*, továbbá *országglása közbeni* szinte csodálatos *megettérését*, és csak ezek után adják elő kín-szenvedését. S íme itt eszközök hiánya miatt nem mehetek feljebb Temesvári Pelbárt XV: századbeli híres ferenci-barát irónknál, ki

¹⁾ L. *Petri Ribadeneirae Flos Sanctorum* . . nunc latine traductae . . a Iac. Canisio. Colon. Agripp. 1741. fol. „Author est Episcopus Equilinus“ u. mond a 609. l.

Pomeriuma illető helyén ¹⁾ az első beszédben teljesen mondja el szent Katalin életét, de csak általában hivatkozva irott forrásra („*legitur de ortu . . .*“). Volt tehát Pelbárt kezében egy teljes Katalin-legenda, még pedig kétség kívül deák, talán épen azon Equilinus püspöké, kit idézve beszéli el a vísiókat Ribadencira. Ez mennyire lehetett röviden tárgyalván életrajzait, rövidség okaért hagyhatta el a szűznek születésére, mint nem annak tetteire, vonatkozókat: de e forrást sem azok, kik azóta e tárgyban vizsgálódtak, nem említik, sem én nem ismerem. De bárhonnan merített Pelbárt, ki Ribadeneiránál régibb s többet tud, alig tévedek, ha azt gyanítom, miszerint Pelbárt forrása közvetlenebb összefüggésben állott Athanasius actáival, ki a szentnek titkára levén, mindenek felett birhatott tudomással annak szüléi, országlása, keresztyénné létele s vísióiról, vagy legalább teljesen bírta azt mint Simeon Metaphrastes,

¹⁾ L. Sermones Pomerii de SS. comportati per fratrem *Pelbartum de Themesvár . . .* Argentinae, 1505. fol. Pars estivalis. Sermo XCIX.

ki, ha bevallott fordítóinak hiszünk, ezeket nem ismerte, s így, haugyan Anastasiust használta, ennek valamely csonka példányát birhatta, mely t. i. csak a kínszenvedéssel kezdődött: különben ezen, költői szépségekben oly gazdag részt, mely épen az ő képzelő módjával annyira egyezett, semmi módon nem mellőzte volna. És e legteljesebb verzióját a legendának adja, Pelbártra hivatkozva, de őt csak a kínszenvedést megelőző dolgokban követve, azon prózai legendánk, melyet egy névtelen barát írt 1519-ben; ezt a carthiausi barát csonka legendája is 1527-ből: mik e kötetben másod és harmad helyt közöltetvén, reájok alább még visszatérek; végre ezzel egyezik verses legendánk is, melyről fontosságához képest már most bővebben kell szólnom.

VII. Eredetét illetőleg, az általános praesumptiόν kívül, e legenda *deák* forrás után készülte mellett a szakaszok *deák* címei, a *deák* idézetek; a sok helyt mintegy zárjelesen beszórt (általam a lapok alján adott) *deák* versek pedig egyenesen valamely *deák*, szinte *verses*, legenda mellett látszottak tanuskodni.

S ilyennek, legalább egykor, léteztét sejteték velem a breviáriumi lectiókba beszótt hexameterek ¹⁾, s bizonyosságra emelte Endlicher

¹⁾ Kírom azokat az előttem levő verses legenda illető helyeivel összehasonlítás végett. A *szigeti breviáriumból*, Szilágyi István után *az id. h.* ezeket adom:

- Hec quinquagenos oratores superatos
Dirigit ad celos aurum velud igne probatos.
Efficiens testis (-es) fidei quos pertulit hostes.
- Non cedens monitis mactatur verbere . . .
- Carcera dampnatur, nec virgo sic superatur.
- Caesar ut invictam penitus vidit Katherinam
Ut leo crudelis iubet hanc discerpere . . .
- Virginis ex oleo quod manat corpore . . .
- Angelus interea descendens, virgo beata
Ne timeas, inquit, non te pia gratia linquit.
- Confortans teneram Michael splendore puellam.
- Purus in etherea cum sancti spiritus aula.
- Corpus virgineum christi venerabile templum,
Monte syna angelico conditur obsequio.
- Nobilis et pulchra virgo Katherina beata
Flagrat amore dei, spernit vaga gaudia mundi.
Cui rex carne pater fuerat, reginaque mater.

A felebbi 1515-ki *breviáriumból*:

Lect. I. Nobilis et pulchra, prudens catherina puella
Flagrat amore dei, spernit *vana* gaudia mundi.
Cui rex carne pater fuerat, reginaque mater.

tudósítása egy ily, a cs. udvari könyvtárban
örzött, hexameteres deák legendát tartalmazó,
XIV. századbéli hártya codexről, de mely

Lect. II. Martyrium sitiens libamina cesaris horrens
Exclamat christum, propter quem nil venerandum.

Demoniis plena sunt hec (ait) idola muta.

Lect. III. Hec quinquagenos oratores superatos

Dirigit ad celos, aurum *velut* igne probatos.

Efficiens testes fidei, quos pertulit hostes.

Lect. IIII. O quam felices per te, sanctissima, plures :

Quos iubet occidi pro christo turbidus hostis.

Cum duce porphyrio : fit martyr cesaris vxor.

Lect. V. Impius hanc cesar sisti iubet ante tribunal.

Hanc ut pervertat sicut draco vel leo certat.

Illa manet constans, nec blanda, nec aspera curans.

Lect. VI. Virgo flagellatur, crucianda fame relegatur,

Carcere clausa manet, lux celica fusa refulget.

Flagrat odor, dulces cantant celi agmina laudes.

Sponsus amat sponsam : salvator visitat illam.

Lect. VII. Horrendo subdenda rotarum machinamento

Virgo deum clamat, de celis angelus astat.

Ecce repentinam dant plebs roteque ruinam.

Tanquam caldeis quondam fornax babylonis.

Lect. VIII. Percussa gladio dat lac pro sanguine
collo.

Quam manus angelica sepelivit vertice syna.

Membris virgineis olei fluit unda salubris.

már címe szerint is (Incipit *passio* beate katherine virginis) a kínszenvedésre szorítkozik ¹⁾, s ezt, Birk Ernő cs. udv. könyvtári ör szíves levele szerint mintegy kétszáz versben méríti ki; holott a mienkben a *passio* az 1435—4067. versig terjed, tehát, versei rövidebbségét s az előadás bővebbségét is számba vevén, még is jóval hosszabb amannál. De egészen eltérő fogalmazatot mutat a kezdetnek és végnek összevetése is, mikből Birk úr negyvenkét verset volt szíves velem közleni. Számos kézirati deák legendája találtatik e szentnek a külföld könyvtáraiban is, miképen az Haenel Gusztáv lajstromaiból látható ²⁾, de azok címeik szerint szinte egyedül a martiromságot tárgyalják, négyet kivéve: és pedig kettőt a bázeli köz könyvtárban, melyek

¹⁾ L. Catalogus Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Palatinae Vindobonensis. Pars I. Codd. Philol. latini, digessit *Stephanus Endlicher*. Vind. 1836. a 159. l.

²⁾ L. Catalogi Librorum Manuscriptorum, qui in bibliothecis Galliae, Helvetiae, Belgii, Britanniae M., Hisp., Lusitaniae asservantur, nunc primum editi a D. *Gustavo Haenel*. Lips. 1830. 4r.

az általánosabb „Legenda“ és „Vita“ címet viselik, de sem előadási formájok (próza vagy vers) sem kiterjedésök nem levén feljegyezve, sőt az sem, Alexandriai, vagy tán Sienai sz. Katalinéi-e, hasonlításunkba be nem vonathatnak; egyet a rheinai klostrom könyvtárában (Schweizban), mely világosan „Vita et passio S. Cath.“ címet visel, de ismét minden közelebbi jellemzés nélkül, valamint egy negyediket, Middlehillben Sir Thomas Philipps könyvtárában, mely „Vita S. Cathar.“ alatt hozatik fel, s XIII. századbeli levén, a mi Katalinunkra vonatkozik : de ennek is mibenlétök a nagyon általános lajstromból szinte fel nem ismerhető ¹⁾.

Német nyelven is léteznek verses legendái alexandriai sz. Katalinnak, különösen a cs. udvari könyvtárban, melyeket Hoffmann von Fallersleben lajstromozott ²⁾. Egy van közöt-

¹⁾ L. *ugyan ott*, a 608. 739. és 825. ll.

²⁾ L. Verzeichniss der altdeutschen Handschriften der k. k. Hofbibliothek zu Wien. Leipzig, 1841. a 25. 86. 119. 333. ll. — V. ö. Geschichte d. deutschen Litteratur. Ein Handbuch von *Wilh. Wackernagel*. Basel, 1848. a 169. l. 113. jegyz.

tök, melly a többinél bővebb levén (az illető hártacodex 75—118. lapjait, tehát 53-at, töltve be), az összehasonlítást meg látszott kívánni, s azt Dr. Pachler Faust úr, udv. könyvtári alőr, ki különben is barátja és ismerője nyelvünk s irodalmunknak, sőt némely költői műveink fordítója, legalább nagyjában szíves is volt eszközölni. Tudósítása szerint „az érdekelt kézirati legenda nincs feliratos fejezetekre osztva mint a mienk, s egyedül a veres kezdőbetűk szolgálnak benne megkülönböztetésül; hiányzanak azon deák helyek is, mik a magyarba beszórattak; magát a történeti elbeszélést egy, több hasábot töltő hosszadalmas vallásos prológ előzi meg. Onnantól fogva, hol a sajátképi passio kezdődik, a német és magyar dolgozat mind inkább hasonlít ugyan egymáshoz, de anélkül, hogy helyenként több mint két-három vers árulná el a fordítást. Lehet, folytatja, hogy mind a két legenda azonegy eredeti utánkészült, vagy hogy egyik a másiknak átdolgozása: minden esetre érdemes volna a kettőt szorosan egybe hasonlítani. Lehet az is, hogy a magyar verselő egy deák eredetit s egy német átdolgozást

tartott szem előtt, s egyik- vagy másikhoz azon mértékben csatlakozott, melyben neki érdekesbnek tetszett. Innen lehetnek a kezdetnek kihagyásai vagy rövidítései, s a legenda folyamatában észrevehető módosítások. Így véleményez egy laicus a két szöveg futólagos összevetése után.“ Nekem addig is, míg a szorosb összehasonlítást magam megtehetném; azon tekintetekből, hogy a német legendában hosszú vallásos prológ találtatik, mely a magyarban nincs; továbbá hogy ugyan abban a kínszenvedést megelőző egész élete a szentnek, melly nálunk a II—XXXIV. fejezetekben 1394 versben tárgyalatik, hiányzik, s ehez képest a németnek címe is így hangzik: „Daz buoch heizzet sande Kathreinen *marter*“; hogy továbbá ebben a deák helyek s a felosztások hiányzanak; hogy a találkozás csak egyes helyekre szorítkozik, mely tisztán tárgybeli s mindennemű Katalin-legendákkal közös lehet (ilyek az általunk közlött mind három, egymástól független, szerkezetben is vannak); végre, hogy régi irodalmunkban még eddig németből vagy német utáni dolgozatok nem ismertettek fel: azon meg-

győződésben kell maradnom, miszerint verses legendánk a szóban levő német szerkezettel semmi származási rokonságban nincsen. X

VIII. Ezek után tehát *véleményem* a magyar verses legendáról most is az, melyet róla több év előtt következőkép nyilvánítottam: X „A költő, tárgyához képest, szorosan az életrajzi rendet követi, elbeszélése sebes, természetes menetelű, az előadás, távol az utóbbi idők vizenyösségétől, elég nyomos és eleven, verselése folyó és hangzatos. A szerzőnek szabad és könnyű bánása tárgyával azt hagyja hinnünk, hogy itt nem fordítással, hanem eredeti művel van dolgunk: amint-hogy mind eddig nem is sikerült oly eredetit találnom, melyet költőnk szem előtt tartott volna“¹⁾ X Mert a deák feliratok, ha újabb vizsgálatok ellenkezőt nem bizonyítandnak, a kor szokásának is betudathatók, mely népi nyelveken írt munkák, s munkák részei elibe is deák címet szeretett rakni; a deák he-

¹⁾ L. A Magyar Nemzeti Irodalom Történetét, második kötet. Pest, 1851. a 101. lapon, v. a második kiadásban (Pest, 1852.) a 108. lapon.

lyek pedig, igen is, valamely deák szövegből vétethettek, milyen nélkül a szerző úgy sem lehetett, habár azt csak nagyjában s egész szabadsággal követte.

IX. E becses maradványa hajdani vallásos epikáknak — mert, hogy, mikép érintetem már, e mű nem volt az egyetlen és első magyar verses legendánk, épen a tárgyalási gyakorlottság bizonyítja, mely *csak* egyéni nem lehet — a magyar akademia könyvtárában őrzött, úgy nevezett *Érsekújvári codex* 893—1020. lapjain áll ¹⁾, Sövényházy Márta (hihetőleg sz. Ferenc rendi clarissza) apáca által 1530-ban szilárd szép kézzel leírva ²⁾, de nem kevés hibákkal mind a deák címek és sokszor megrövidített deák közbeiktatásokban,

¹⁾ E codex első, rövid, ismertetését l. ugyan itt a II. kötet 78—80. (a második kiadás 84—6.) ll. 31. szám alatt.

²⁾ A 620. lap végén álló kolophon szerint: Ez irasnak wege wagon vr fyw zyletethnek wtanna ezer 9th zaz harmincz eztendewben wyz kerezt ot-tawayan sewenhazy soror marta keze miath (által) dyczertessek az wr istennek az ew aldod zenth newe am.

miket soror Márta nem értett, s miket, a meny-nyire lehetett, megigazítottam, miután ezeknek diplomatikai hűséggel adása semmi tanulságot nem ígért; mind a magyar szövegben is, a leírókat gyakran meglepő gyarlóságból. De e szöveget más baj is érte. A versek, akkori szokás szerint, próza gyanánt egyfolytában levén írva, a vers zenéje iránt kevesbbé fogékony leírók gyakran oly toldásokkal másolgatták azokat, melyekkel a kifejezést nyomosabbá vélték tenni, vagy milyek kényelmes terjeszkedést szerető érzéköknek megfelelték; majd ismét egyes szókat nekik szokottabb formában írtak le ¹⁾ — mire azon

¹⁾ Hogy ilyesmik a jámbor soror Mártán is meg-estek, nem egy oly hely bizonyítja, hol hűtelenségét ómaga észrevevén, az ily, tollából mintegy akaratlanul kicsuszott, toldásait utóbb maga kitörlötte, ahol t. i. toldásai nem csak meghosszabbították a verset, de a rímet is elrontották (törléseit *dőlt* betűkkel adom). Péld. a 950. verset így toldotta meg: Kinek oly nagy királysága | *vagyon*; az 1102-ket: Hogy ő fiát megmutatná | *őneki*; az 1162-ket: Hogy az te hited tévelygés | *legyen*; az 1165-ket: Sok isteneket vallotok | *ti*; az 1215-diket: S isten harag-

prózai darabok összevetése számtalan példát mutat fel, melyek több codexekben, többféle vagy néha azonegy kéz által is, leírva találtnak; csakhogy a mi legendánkban ezek által a versalkat correctiója szenvedett, melyre ők rendszerint nem sokat ügyeltek. Találunk ugyan más codexekben is verssorokat, melyek már eredetileg hibásan alkottattak, hol t. i. a szerző nem elég ügyes az általa választott kifejezéseket más, a versbe beférőkkal, vagy jobban rímlőkkel felváltani; s ilyek találtnak, bár ritkábban, a Katalin-legenda névtelen költőjénél is ¹⁾; de van számtalan oly romlott vers, melynek eredeti correct alakja oly világosan és kézzel foghatólag kiösmerszik, hogy azt, a mily könnyű visszaállítani,

jában ejté | *ötet*; az 1352-diket : En jó fiam, azon kérlek | *tegedet*, Hogy tüled ilyet érdemljek | *Venni*, *Hogy* Katerinát hozjád vegyed, És jegyösöddé szerezzed | *ötet* stb stb.

¹⁾ Péld. ilyen a 19. vers : De mint mutatá igazsága; vagy a 127,28-dik :

Ez meglevén, igaz ügy levén,
Királnak ebben kedve levén —

vagy a 153-dik : Erre nekünk kételenségünk — stb.

épen oly sérelmes volna a szerzőre nézve vissza *nem* állítani ¹⁾. Ezt bátorkodtam tehát

¹⁾ Különösen sok van oly pleonasticus toldás, mely nem a vers végére esvén, a rímet nem takarja, de igen is hosszabbá s rendetlenné teszi a verset; melyet tehát a kritikának nehezebb bár, de azért nem kevesbbé szoros kötelessége eltávolítani. Ilyek péld. a következők, hol a dőlt betűvel írott szótagok és szók, mint kétségtelenül nem a szerző rováására esők, mellőzendők voltak : A 18-dik vers a codexben így áll : Dicsőséges és *igen* drágalátos *legyen*. E sor rímes társ nélkül levén, azt vélhetnők, hogy inkább csonkult verspárnak maradványa:

Dicsőséges és *igen*

Drágalátos *legyen* :

de e feltét ellen szól a mérték rendetlensége s a logikai vágány nem léte, melyet szerzőnk nem könnyen hanyagol el. Ilyen : a 31. versben : Még olyan nagynak ő sérelmét, hol az ő is lehetne a beszúrt felesleges szótag, de ez esetben viszont a lejtés volna rozabb; a 42-d. versben : Mikoron bő vala pogánság; a 98-dikban : Arra minden *ember* felkészülvén (másutt is elnyomja szerző e határozatlan számnév után az „ember“t, péld. a 168-d. versben így ír : Lén *mindennek* parancsolat, minden *embernek* helyett); a 114-dikben : Hogy ottan az levelet látván; a 131-dikben : Nagy. sok ajándékot

tenni én is, de ovatosan, és szem előtt tartva a következő vezérpontokat ~~X~~ Első: A mű kétlábú choriambusokban, vagy inkább choriambicus

vivének : a vers lejtése mutatja, hogy a toldás nem a „nagy”ban, hanem az igében van, melynek régibb félmúltbeli formáját (vínék; vagy a rím tekintetéből a régiségben helyette gyakran használt vének) mint már avulót szokottabbal cserélt fel a leíró; a 146-ban: Minden *kencsbeli* kazdagságunk vagyon; a 156-ban: Kérvén hogy *rejánk* tekentsenek; a 170, 171-ben: Hogy *kiki* mint jobban tudnája Az *kő* bábat *ugy* imádnája; a 178-ban: *És* az *ő* törvényeknek módjára; a 180-ban: *És* indojtának vigaságos *ujságot*; a 203-ban: Mert Alphorabius *nevő* vala; a 204. és 205-ben: *És* ennek nagy böles tudománya *vala*, *Hogy* mind ez világot megfolyá; a 206-ban: *És* az *ő* hire *Costus* királhoz juta; a 211-ben: *És* jevendőket *sokat* mondana; a 253-b.: *És* *est* bizonyossággal megtudtok; a 256-b.: *És* kik teged nagy bölescse tesznek: hol a kötszónak értelmileg sincs helye, azonkívül hogy a verslejtést elrontja s a sort meghosszítja; a 278-b.: *És* száz anni jót vészsz mitülünk; a 308-b.: Megmondá, és *ötet* csak azon kéré; a 391-b.: Félelem őket *megieszté* stb. stb. Különösen az *es* vagy *és* szerepel soror Márta másolatában mint meghosszabbítója a verssoroknak, hol az értelmet zavarva, hol, s legtöbbszörre az apokopált s helyett.

lejtésü, nyolc tagu sorokban ~~(—vv—|—vv—)~~
 iratván, a mely sorok, ki levén bővítve, e
 mértékét meg nem ütik, gyanúsak; ennél
 fogva azt kell nyomozni, nincsenek-e benne
 oly bővebb formák, heverő vagy nyomosító
 segédszók és synonymumok (pleonasmusok),
 mik szükségtelenségök s feleslegességöknél
 fogva, ha a költőnek tolla alá lopúltak volna
 is, általa, ki természetesen csak szorúltságból
 véthetett a felvett szchema ellen, könnyen s
 első szemre mellőzhetők s azért általa egyál-
 talában meg nem hagyhatók voltak? Az ilyek
 bátran interpoláltaknak tekinthetők, és szük-
 ségkép kitörlelendők. Az ily igazítás nincs
 ugyan mindig nehézség nélkül, mert nem
 mindig meghatározható: melyik legyen, ki-
 vált hol synonymumok találatnak, a beszúrt,
 s melyik a szerző által alkalmazott szó? —
 De ily esetben is kisebb baj, s a szerzőre
 nézve kisebb sérelem, ha nem az ő, hanem az
 interpoláló leíró szava marad meg, csak épen
 úgy oda illjék ez mint amaz, az értelmet s a
 kifejezés jellemét egyaránt tekintve: mint ha
 a toldás mellett a szerző sajátja is, de ezzel
 együtt a megtoldott vers is megmarad, mely

nem kevésbé zavarja a célba vett dallamos folyamatot.

A második vezérpont ez: ^XVannak rövidebb sorok is, melyek néha szinte a szerzőé lehetnek, de néha a leíró kihagyásától vannak ^Xitt, ha csak valamely könnyen kitalálható szó vagy szótag kimaradása nem ismer-tethetik fel, nem tanácsos az ily vershez nyúlni, mert pótló igazítás által könnyen inkább javítókká, mint az eredeti olvasás visszaállítóivá lehetnénk. Ugyan ezért, nehogy valami idegenszerűt csusztassak be a szerző szövegébe, az igazítás e nemét a legnagyobb ovatossággal gyakorlottam ¹⁾.

Ezekén kívül fordulnak elő, bár ritkán, valóságos és világos hibái is a codexnek, hol a szókban ²⁾, hol a szórendben, mik biztosan

¹⁾ Ilyek a következők: 134. vers: Kiben nem sok nap eltelék; 190. v. De mint az szent Dávid írja; 241. v. Népeinek hiedelme; 273. v. És mostan mi bűnkről tenned; 296. v. S külemb-külembféle jószág; 307. v. És akaratját ő nyilván Megmondá . . . 356. v. Hatalmokat hogy mi tudnók.

²⁾ Így a 165. és 171. versben a codex kő lábat ír báb, azaz bálvány, szobor helyett; a 2849. vers-

csak ott felismerhetők, hol általok a rím szenved: ilyenkor az eredeti szerkezet szinte vissza volt állítandó ¹⁾. A leirási pontatlanság gyakran a rímzők nem egyező hangzóiban is észrevehető, de itt nehéz, sőt többnyire le-

ben *egyettlent* kétségtelenül „*egyiglen*“ helyett. Így a 112. versben *valókra* áll *levőkre* helyett, mert csak így rímlik e sor, megelőző társával; a 222-ben *lenne*, *volna* helyett; a 381-ben: Mester kezéhez *adata*, *adatott* helyett, mely szónak a rá következő aranyat vagy aranyot-tal kellett (úgy a hogy) rímlenie stb. Másutt is megtörtént ez a leirón, de hol észrevevén a hibát, kijavította, péld. az 1347. versben, hol *nekem* helyett előbb *ennálam* állt (magában véve nem rosszúl).

¹⁾ Péld. a 298. 299. versek így állanak:

Kik nem *egyébért* teszik vala

Hanem királnak *kedvéért*,

világosan e helyett:

S nem teszik vala *egyébért*

Hanem királnak *kedvéért*.

Így az 1167. versnek is (mint már nyomtatás után vettem észre) így kellene állnia: Mert kenyvedben *vagyon írván* (írván *vagyon* helyett) hogy a megelőzővel egyezzek: Ez *kediglen* hamis *nyílván*; s úgy látszik azért törölte is ki a leiró az *írván*-t s tett egy pontot a *vagyon* után (kulcsul, mint nevezzük).

hetetlen levén az eredeti forma meghatározása, mert az egyik is, a másik is lehet az, s különben e változó formák nyelvjárási tekintetben tanulságosak levén, azokat illetni nem mertem ¹⁾).

Midőn tehát a szerző eredeti szerkezetét ily szabályok szerint, de illő tartózkodással s a kritika azon általános követeléséhez képest, hogy a kor, a nyelvállapot s az író egyénisége minden lépten szem előtt tartassék, igyekeztem visszaállítani, nem tettem többet, s nem egyebet, mint a mit a philologusok a classicusok correctiójában régóta gyakorolnak.

X. A mű korát illetve, minden külső adat hiában, a nyelv és előadás minőségére levén mint kriterionra szorítva; csak annyit állíthatni, miszerint az, irodalmunk harmadik, vagyis a Mátyás és Jagyellók koránál régiebbre nem mutat; a XVI. század nyelvéhez hasonlítva mindazáltal, a codex-iroda-

¹⁾ Ilyek péld. : *közzet* és *szörzött*, dicséretöt és dicsóséget, bölcs és erküls, mondhatjuk és : nem tudjok stb stb.

lomban hagyományosan kifejlett és szívósan megőrzött régies színt, mely a nyomdászatnak nálunk elterjedésével s irodalmunk új források általi változásával, oly hamar változott, jellemzőleg viseli. X

XI. Az *első prózai legenda*, mely a versest követi, a Debrece nicodex negyedikrészét teszi, s abban a 491—557. lapokat foglalja el. Első és második része, mik ott az 529. lapig (a jelen kiadásban a 203. laptól a 233-dikig) folynak, sz. Katalinnak csodálatos fogantatásától a martiromságig terjedő dolgokat tárgyalják, nyomról nyomra Temesvári Pelbárt után, kire a névtelen szerző hivatkozik is ¹⁾, s ezeket a következő sorokkal fejezi be: „Ez időben kediglen országot vala Maxencius császár, és ez időbe, hogy ez vala, írnak vala uronk Jézusnak az ő szíletésének utánna há-

¹⁾ „Ugy olvastatik óróla néminemő írásba, kit Pelbárt atyánk szedegetett az ő predikációjában“ (l. a 203. l.); s ismét: „miképpen olvastatik ugyan azon írásban, kit Pelbárt atyánk szedegetett“ (214. l.). Pelbárt itt felhítt szent beszéde pedig áll a Po moerium de Sanctisban, az *id. h.*

romszáz tíz esztendőbe ¹⁾; és imáran, óh ajtatos lélek, ha meg akarod tudnod, hogy hány esztendeje vagyon, hogy szent Katerinát megölték, és mártiromságot szenvedett, rivideden reá feleltetik, hogy *ezer két száz és kelenc esztendeje* vagyon, hogy ötöt megölték.“ A két szám összeadása, mint már Cornides jegyzé meg 1787-ben Sinaihoz intézett levelében ²⁾, 1519. évet adja, Cornides szerint, ki e legendát homiliának nézi mi soha sem volt, az elmondítás évét, de helyesben az írását vagy leírását, mi a mű kora kérdésére nézve igen mindegyre megy, miután a Pomerium illető része 1489-ben jelenvén meg először, ez év kéttelen határvonalúl szolgál a szerke-

¹⁾ A legenda legvégén ezzel ellenkezőleg, de kétség kívül hibásan is, ez áll: Az kint kedeg ez dicse-
séges szíz szent Katerina szenvedé pintek napon,
harmad órán, Maxencius császárnak alatta uronk
Jézus Krisztusnak sziletésének utánna háromszáz
és *egy* esztendőbe“ 256. l.

²⁾ L. Tudom. Gyűjt. 1836, VII. 107. l. : „Jam si
ad 310 addas 1209, prodit annus 1519, quo *homilia*
haec pro concione dicta fuit, serius postea in volu-
men collecta.“

zet régiségére nézve. A legenda harmadik része, vagyis a kínszenvedés, a cod. 529—557. (kiadásunk 233—56.) lapjain áll, e szókkal kezdődik : Mikoron ez Maxencius császár..., s mikép az első két rész Pélbárt, úgy ez, az Arany legenda szerint készült, de a kifejezést s az előadást tekintve nagy szabadsággal. T. i. a magyar író mindkét eredetiét irtóztatókép kiszélesíti, az elbeszélést gyakran beszélgető alakra veszi, mi által viszont élénkebbé lesz ; néha interpolálja szentirási helyekkel, apró magyarázatokkal, de a kor erkölcsaire vonatkozó intésekkel is ¹⁾. Az Arany legenda „Példái“ közül csak az első adja ; a

¹⁾ Így a 217—8. lapon, hol Katalinról írja : „hogy bement volna ez vénnek ő cellájába, kezdé őtet nagy erősen kilenbel-kilembel kérdezni és beszéddel fogdosni, *miképpen igen megszokkák némely nemes leányok ezt tenni confessoroknak*“ ; vagy a 233—4. ll. : „ki, maga (ámbár) egyéb heuságokat tehet vala, *miképpen mastan es szoktanak tenni az nemes asszonyok és leányok, jelesöl kik kasdagok és magokkal szabadok : demaga*“ stb. ; vagy a 254-ken : „kész lén az kilemb-kilemb kénokra és szernyő halálra, *kit mastani idében nem tennének ez velági szűzek*.“

másodikat, és hosszabbat, teli levén philosophiai műszókkal, a jó barát nem merte fordítani.

XII. A *második prózai legenda*, mely e kötet 259—85. lapjain áll, a névtelen néma-barát múzeumi nagy homiliáriumában, az úgy nevezett Érdy-codex 665—675. lapjain talál-tatik, a 656. lapon kezdődő homiliához „Di-csőséges szíz szent Katerina asszonnak ke-gyes innepéről“ csatlakozó. Ez forrásait így említi meg : „szent Katerina asszonnak em-lekőzetire lássok meg, mint lén *születése, élete* es halála ez halandó világon, *mint krónikák-ban s egyéb régi írásokban talál-tatik.*“ Mely krónikák s egyéb régi írásokat kelljen ez ál-talános hivatkozás alatt érteni, nem tudom meghatározni : annyi bizonyos, hogy a néma-barát legendája nyomról nyomra megfelel a Debreceni codexének, csakhogy ennél sokkal rövidebb, tömöttebb, minden szélességeket kerülő. Közepett nagy hézagra akadunk, mely miatt az elbeszélés azon része hiányzik, mi a Debreceni legenda 225. lapjától, az ⁵⁾ jegy-zéstől a 244. lap aljáig terjedő résznek felel meg. Ellenben az „ötödik capitulumot“ képző

„Példák“ amabban nem találhatnák. E legenda korát a kolophon hitelesen határozza meg; szerinte e homiliárium 1527. Kelemen napján, vagyis nov. 23., fejeztetett be; s akár a szerző saját keze, akár másolat legyen e codex, ez év alkalmasan az elkészülés évének vehető be, miután a munka bevezetése is a „Lutéria haeresisről“ úgy emlékezik, mint a mely „novissime et in electam hungarorum gentem pervenit.“

Nyelvtörténeti tekintetben mindkét prózai legenda, bár a középkor vég éveiből való, mégis felette tanulságos; szépségre nézve a carthausi érdemi — hihetőleg szentferenci — társa felett az elsőséget.

Három üres lap maradván e darabok után (286—8), jónak láttam ívpótlékul a Telegdi Miklós pécsi püspök homiliáiból, a Katalinét befejező kis legendát, mely az első családbeliek közé (l. f. IV.) tartozik, oda csatolni. Vétetett az e nagy hitszónok predikációi harmadik kötetéből, melynek eredeti (1580-ki) kiadása szerint adatott, s tanulságos hasonlítás anyagnak szolgálhat azon időbül, midőn a nyomdászat s a nagy hitujítás elterjedése ha-

zánkban alig hatott még félszázad óta nyelv-
s irodalmunkra.

XIII. A közlés módját tekintve, ahoz tartottam magamat, melyet magyar nyelvemlékeink ismertetése, s a művelt nyelvbarátok közt általánosb megkedveltetésére legcélszerűbbnek tartva, Példatáramban s Immaculátámban követtem: t. i. a szerint írván le a *hangokat*, mikép azokat a *régi író* ejtetni kívánta ¹⁾).

¹⁾ A mily tartózkodó vagyok valamely, a maitól eltérő, kiejtés- és olvasásmód elfogadásában; tekintetbe vevén a régi írásmódnak gyakori szabatosághiányát és ingadozásait: mind Példatáramban, mind a jelen, 1853. novemberben sajtó alá ment, könyvben az *és* kötszót, mely *néha* a régiebbeknél is már ez éles formájában fordul elé, állandóan így írtam. Azóta teljesen meggyőződtem, hogy annak eredeti formája, a közép e-s *es*, majdnem kirekesztőleg uralkodott, nagyobbbrészt dunántuli, irodalmunkban egész a XVI. század végeig, midőn az új hitnek többnyire tiszai írói az *é-t* terjeszteni kezdék, míg a bihari Pázmány Péter az *és-t* örökre megállapította. Helyesben állana tehát verses legendánkban általában az *es*, csak ritkán levén az a codexben, s akkor is alkalmasint a sor betöltése végett, két e-vel írva, miképen azt egyéb kéttelenül rövid e-vel

A nyelvjegyzetek célja részben az érthetőséget könnyíteni — s reményilem, a figyelmes olvasó elég folyón fogja e saját kedvességgel bíró, gyermeteg emlékeket élvezni —, részben az eltérő sajátságokra kívántam figyelmeztetni; s ha ezeket tudományosan nem fejtegetve itt-

ejtendő szókban számtalanszor találjuk. A Debreceni legendában is állandóan *es* olvasandó. A névtelen carthausiében, ki e kötszót *elül* állandóan *es*-nek, *utol*, hol ma *is*-nek ejtjük, állandóan *és*-nek (*ees*) írja, régibb, még félénkebb álláspontomról sem volt okom az *estől* idegenkednem, melyet mai nap is öntudatlanul mindennap kiejtünk ezekben: leg-*es*-leg, *es*-mét (és-még), sőt ez *e*-t folyton-folyvást el is nyeljük ('s). — Nem mellőzhetem annak bevallását is, hogy az igen gondos javítás dacára, néhány hiba maradt, melyet olvasás előtt megigazítani kérek. A 182. vers így olvasandó: Nékik lelkest (állatot, animal) *vágnak* vala; a 880-dik így: Mind így legyen *azmint* mondod; a 74. l. ³) jegyzetében: hasonlítá. Ezeken kívül maradt néhány csekély jelentésű hiba, melyek közül kijegyzendők ezek: a 8. versben kell: gyézödelmes; a 14-ben: leszön; a 20-ben: bódogsága; a 30. és 31-ben: szerelmét, sérelmét; a 67-ben: hadná; a 88-ban: Napszámmal-és (is); a 98-ban: időben; a 273-ban: *mastan*; a 254. l. 7. sorában: *hivattatá*; s a 256. l. 10. sorában: *szenetlen*.

ott csak útmutatásokra szorítkoztam, azért tettem azt, mert nem nyelvvizsgálóknak, hanem egyedül nyelvünk felvilágosodott barátjainak írtam, későbbre hagyva mindezeknek összefüggő, oknyomozó s bebizonyító tárgyalását, midőn, egyebek után, mikkel a közönségnek még tartozom, Ómagyar Nyelvta-
nom és Szótáram kidolgozásához foghatok.

XIV. Az első emléket az akademia, a harmadikat a nemzeti muzeum könyvtáraiban levő eredeti codexekből adtam; a másodikat, bár az akademia a Debreceni codex másolatát bírja, az én igen tisztelt barátom, Lugossy József úr, a debreceni collegium könyvtárnoka, szíves volt az eredetiből sajátkezüleg okmánytani hűséggel leírva velem közölni; a miért neki, annyi sok szívességei után újra, s a legszorosabban, le vagyok kötelezve.

XV. EXCELLENTIÁD pedig engedje meg, hogy a mivel e lapokat kezdettem, azzal be is fejezzem: mély hálám kifejezésével azon segedelemnyújtásért, mely nélkül ezen emlékek — most legalább, s általam — világra nem léphettek volna. Meg vagyok győződve, miszerint az én hálakifejezésemet a jelen- és

utókor sok lelkes magyarja, szívében, utánam fogja hangoztatni. Mert köz érdeke az a nemzetnek, hogy régi irodalmának minél több emléke világot lásson; *becsületügy* t. i., hogy a világnak mind több s több régi mű kiadásával bebizonyítsuk, miszerint egyedül tudatlanság vagy felonia kiálthatja, mit koronként most is olvashatni, hogy Mátyás király idejében nem írtak még magyarul, hogy a magyar egyedül kardhoz tudott, s a míveltséggel mit sem gondolván, csak a legújabb időben kezd egy nemzeti irodalmat alkotni; továbbá *a tudomány ügye*: mert nyelvemlékeink ismerete nélkül lehetetlen a történeti nyelvtudomány, lehetetlen csak egy biztos lépés is a nyelv tudományos vizsgálatában; de az *irodalom ügye* is, mert ez eredeti sajátosság, gazdagság, és azon szépségek, melyeket a régi nyelv őrzött meg, nélkülözhetlen forrásai nyelvbeli előadásunk sajátosságos és még is új szépségeinek; sőt végre az egyházi irodalom tekintetéből *erkölcsi ügy* is: mert egyesek minden vallásossága dacára, a bírászat által költői feltétlenségétől megfosztott, s így megrendült hit kedélyesebb, éltetőbb táplá-

latot középkori irodalmunknál nem találhat.
Ily ügy az, melynek pártolásaért a haza előtt
Excellentiádnak őszinte mély hálát mondok.

Pesten, augustus 15., 1855.

TOLDY FERENC.

T A R T A L O M.

	Lap
Bévezetés	III—XXXVIII
Szent Katalin verses legendája . . .	1
Prologus, I. fejezet	3—5
Első rész, II—XXXIV. fej.	5—72
Második rész, XXXV—CXVII. fej. . .	72—200
Szent Katalin első prózai legendája	201
Első rész	203—230
Második rész	230—256
Szent Katalin második prózai legendája	257
Első rész	259—263
Második rész	263—267
Negyedik rész	267—273
Ötödik rész : Példák	273—285
Szent Katalin élete Telegdi Miklóstól	286—7



ALEXANDRIAI



SZENT KATALIN

VERSES

LEGENDÁJA.

PROLOGUS.

Istennek kegyelmessége
És őneki dücsősége
Igen nagy ő szenti közett¹⁾,
Mert nekik anni²⁾ jót szörzött
Hogy, mint Szent Pál megjelenti, 5
Haló ember nem értheti ;
Mert mint fényes mennyországban,
Győzedelmes szentegyházban
Élnek mennyei étkekvel,
Mondhatatlan örömekkel : 10
Azonképpen ez világban,
Vitézködő szentegyházban,
Míg világ világul leszen,
Nevek dicsőséges leszen.

¹⁾ Között. ²⁾ Annyi.

És jöllehet uristennek	15
Minden szentinek halála	
És nevéért vallott kénja	
Dicsőséges, drágalátos :	
De mint mutatá igazsága,	
Bévebben ¹⁾ áll boldogsága	20
Az oly szentihez jelenvén,	
Kik itt ez világban élvén,	
Ötet sebösben szerették,	
Kemémb ²⁾ kénokkal kevették ³⁾ .	
Ha kediglen ⁴⁾ meggondoljok ⁵⁾	25
Ez ő nemes jegyösének	
Katerina nevő ⁶⁾ szíznek ⁷⁾	
Isteni szent szeretetit,	
Kemény kénnal végezetit :	
Nagynak leljek ⁸⁾ ő szerelmit.	30
Még oly nagynak ⁹⁾ ő sérelmit.	
Azért okosság jelenti,	
Hogy ő szent mivelkedeti	
Földen vének ¹⁰⁾ dicséretöt,	
Mennyországban dicsőséget,	35

1) Bövebben. 2) Keményb. 3) Követték. 4) Pediglen. 5) Gondoljuk. 6) Nevü. 7) Szüznek. 8) Leljük. 9) Még nagyobbnak. 10) Vevének.

Nagyobbat egyéb szenteknél,
 Fényesbet egyéb szizeknél.
 Kinek csoda foganatját¹⁾,
 Ez világban nagy jól laktát,
 Halálával egyben tévén 40
 Lássuk meg ez írásnak alatta.

Explicit prologus.

II. INCIPIT EXECUTIO.

Mikor bő vala pogánság,
 Köztek vala egy királyság²⁾,
Costus névvel neveztetött,
 Sok jóval dicsőültetött. 45
 Kazdag vala nagy sok kencsesel,
 Hatalmas szántalan³⁾ néppel;
 Nagyobb vala szomszédinál,
 Környül való királyoknál.
 Jóságosnak⁴⁾ nem mondhatom, 50
 Demint⁵⁾ őt jámbornak mondom :
 „Mert, mint szent Ágoston mondja :
 Böles ember minden jól látja :

¹⁾ Fogantatását, eredetét. ²⁾ Király (mint uraság néha = úr). ³⁾ Számtalan. ⁴⁾ Malasztos. ⁵⁾ Ámbár.

Nincsen jószág isten nekül,
 S az ő ismereti nélkül. *) 55
 Ő kediglen pogán vala,
 S istent nem ismeri vala.
 Földön vala bódogsága,
 Mert nagy vala nyugodalma :
 De mind ez nagy uraságban 60
 Él vala szomorúságban,
 Mert, ki kencsnél jobb mindennél,
 Kússebb csak az idvességnél :
 Magzatbeli gyenyerűség¹⁾,
 Nála vala csak ez szükség, 65
 Nem bír vala oly magzatot,
 Kinek hagyná az országot.
 Azért foga²⁾ tudakozni,
 Hogy miképpen az lehetne
 Hogy magzatot nevelhetne ; 70
 Képzé³⁾ hogy alkalmas lenne

*) Nam ut dicit beatus Augustinus : Omnis, inquiring vita infidelium peccatum est; nec valet bonum, quod fit absque Deo; ubi enim deest agnitio aeternae et incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Haec ille.

¹⁾ Gyönyörűség. ²⁾ Kezde. ³⁾ Képzélé.

Hogy ő imezképpen tenne :
 Hogy szolgálait reá fogná,
 És őtőlök ezt megtudná,
 Mit kellene neki tenni, 75
 És miképpen azt szörzeni,
 Hogy halálának utána,
 Országa jól megmaradna.
 És ha¹⁾ mi úttal lehetne
Hogy ő magzatot vehetne, 80
 Avagy kedig az nem lévén,
 Kit tenne magzattá, élvén.
 Szolgái bölcssek valának,
 Nagy sok tanácsot tartának,
 Kiki mind hozzá mond vala, 85
 Ki egyet, ki mást mond vala;
 De közülek egy fű¹⁾ vitéz,
 Napszámmal es elég idés²⁾
 Böcseséggel megékesült
 Kazdagsággal es³⁾ bévesült, 90
 Egy ily jó tanácsot ada,
 Kivel az királnak monda :
 Hogy leveleket irasson,

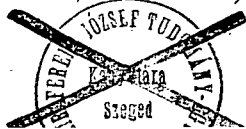
¹⁾ Vajjon. ²⁾ Fő. ³⁾ Napok számára nézve is elég idő s. ³⁾ Is.

Kikben fenjen parancsoljon
 Mind ő széles országának, 95
 Mind szegénynek mind bódognak,
 Hogy egy napot megjegyezvén
 Arra minden felkészülvén
Fű városában gyülnének,
Nagy áldozatot tennének 100
A hatalmas isteneknek,
 Kik jót tesznek mindeneknek ;
 Talántan azt elfogadnák,
Királ kívánságát adnák,
 Látnák meg¹⁾ ily ajándékkal, 105
 Hogy szeretnék egy magzattal²⁾.
 Ez tanács mert jó lön,
 Királnak kellemetes lön.
 Irata sok leveleket,
 Kikkel kölde³⁾ követöket 110
 Országokra, vidékökre,
 Birtoka alatt levőkre,
 Mindeneknek parancsolván,
 Hogy ott az levelet látván
 Minden ember felkészülne, 115

¹⁾ Látogatnák meg. ²⁾ Ajándékoznák meg egy magzattal. ³⁾ Külde.

Oly ajándékot szerzene,
 Kit senki meg ne mevetne¹⁾,
 De isteneket illetne;
 S júne Alexandriában,
 S Rhodus nevő városában, 120
 Mert valaki ezt nem tenné,
 Magát menteni kezdené,
 Megválva²⁾ nyilván csak attúl
 Ha ki tartatnék kórságtúl :
 Hát királnak bizonyában 125
 Maradna nagy haragjában.
 Ez meglevén, igaz ügy levén
 Királnak ebben kedve levén,
 Hagyott napra hát jutának³⁾
 Mind fottig⁴⁾ fellázadának⁵⁾, 130
 Nagy sok ajándékot vének⁶⁾,
 Az városban béjevének⁷⁾;
 Kiben nem sok nap eltelék,
 Hogy az város megrakodék. 135
 Az királ hogy azt meglátá,
 Ő nagy kencsét megnyittatá,

1) Nevetne. 2) Kivéven ha . . 3) Jövének. 4) Fogy-
 tig. 5) Felkelének, készülének. 6) Vivének. 7) Jö-
 vének.



Reá vőn királi ruhát,
 Fejében ékes koronát,
 Poroszkájára ültepék¹⁾, 140
 És az nép keziben²⁾ lépék,
 Vesztegséget parancsola,
 Nagy felszóval im így monda :
 „En szerető barátim,
 S bizodalmas hiveim! 145
 Minden kazdagságunk vagyon
 S kedvünkre belőle élünk;
 Ellenségtől sinés félelmünk,
 Mert vagyon szántalan népünk
 Kik fegyverekben fényessek, 150
 És vitézségben erősek;
Csak magzatbeli szükségünk :
Erre nekünk kételenségünk³⁾
 Hogy titöket kihivassunk,
 És isteneknek áldozjunk, 155
 Kérvén hogy ránk tekentsenek,
 S nekünk fiat engedjenek;
 És hogy mikor kimulandonk,
Istenök közé jutandonk, *miut divus*
 Ez hozjánk hallgató ország 160

1) Ülepek, üle. 2) Közibe. 3) Kénytelenek vagyunk.

S mind ez közenséges jószág,
 Veszedelmet ne szenvedjen
 De öneki ura legyen.“
 Ezt megmondván, így tetete
 Hogy küábat szörektete²⁾, 165
 Az piacon felállatá³⁾
 És istennek hivattatá.
 Lén mindennek parancsolat,
 És nagy szörnyü halál alatt,
 Hogy ki mint jobban tudnája, 170
 Az küábat imádnája⁴⁾
 Nagy térdhajtással áldozjon,
 Nagy vigasággal tapsoljon;
Esedözés csak az legyen
Hogy királnak fia legyen. 175
 Menne⁴⁾ az nép ezt meghallá,
 Mind fottiglan jónak vallá,
 S az törvényeknek módjára,
 Kiki mind álla dolgára,
 S indojtának⁵⁾ vigaságot 180
 S elkezdék az áldozatot.
 Nékik⁶⁾ lelkest vagynak vala,

⁴⁾ Tudná, imádná. ²⁾ Egy kö állványt, szobrot, készítettete. ³⁾ Állítottata. ⁴⁾ Mihelyt. ⁵⁾ Indítának.
⁶⁾ Némelyek.

Nékik kedig sírnak vala,
 Nékik vigadoznak vala,
 Nékik csak bömbölnek vala; 185
Igy egy hétig minden napon
Kétszer lűnek áldozaton.
 Ez meglevén bulcsut vének¹⁾
 És el házokhoz menének.
 De, mint az szent Dávid írja, 190
 És kenyvében írva hatta :
 „Omnes, inquiens, Dii gentium Demonia :
 ‚Az pogánoknak isteni ördögök‘ :
 Kik embert nem segélhetnek,
 Könyörgést nem engedhetnek :
 Királ semmit nem használá,
 Mert magzat nekül marada. 195
 Maga²⁾ nagy sok időt vára :
 De hejában lőn munkája.

III. DE VOCATIONE et ACTIBUS ALPHORABII.

Az időkbén és napokban
 Hatalmas Geregországban

¹⁾ Vevének. ²⁾ Ámbár.

Oly bölcsesség bévelkedék; 200
 Egy bölcs mester hirdetteté,
 Kinek neve es¹⁾ jó vala,
 Mert Alphorabius vala. *avab!*
 S ennek nagy bölcs tudománya
 Mind ez világot megfolyá. 205
 És hire királhoz juta,
 Ugy hogy csak egyedül volna
 Ki halandó népek közzül
 Ki-vált volna igen messzöl,
 Ki az ég forgását tudná, 210
 És jevendőket mondana.
 Kinek hírét hogy meghallá,
 Ő szívében ezt gondolá :
 Ha istenek ezt nem bánnák,
 És nehezzé nem tartanák²⁾, 215
 Ez mesternek en megírnám
 En születésemet nyilván ;
 És asszonynak szíletését,
 Hogy ő vetné reá eszét,
 Hogy ő nekünk azt meglelné, 220
 És meglelvén megizenné :

¹⁾ Is. ²⁾ Nem neheztelnék.

Hogy mi oka ennek volna?
Ha természetinktől volna,
Vagy istenink akaratja
Ez magzatnak nem adatja? 225
 Jóllehet hogy ezt titkolá,
 De oztán késén¹⁾ kiszólá
 Ő szivének akaratját,
 És megmondott kívánatját.
 Tanácsából im ezt lelé, 230
 Mind téteménynyel es tevé,
 Hogy szörzete egy levelet,
 Nagy kencset az levél mellett,
 És az bölcs mesternek küldé.
Az levelet im így szörzé: 235

IV. TENOR LITERARUM COSTI AD
 ALPHORABIUM.

„Costus ki vagyok szépséggel,
 Isteneknek szörzésével
 Alexandriának ura,
 Göregországnak királya,
 Cypriának fejedelme, 240
 Népeinek hiedelme,

¹⁾ Későn, végre.

Neked Alphorabiusnak,
 Bölcseségben nagy tanultnak,
 Istenektől választottnak,
 S minekünk jó barátunknak, 245
 Írunk királyi kegyelmet,
 És barátságos szerelmet!
 Tudjad nyilván, jó barátunk,
 Felőled sok jót hallottunk;
 Halljok, hogy vagy igen nagy bölcs, 250
 Kinél vagyon nagy jó erkölcs;
 De jelesben azt hallottuk,
 És bizonyossággal megtudtok,
 Hogy, ha akarod, megmondod
 Idő folytában mik lesznek, 255
 Kik¹⁾ teged nagy bölcsesé tesznek.
 Azt es tudjad bizonyossággal,
 Hogy élünk nagy bódogsággal,
 Valamit ember kívánhat,
 És kívánsága aíthat²⁾, 260
 Mind fottiglan vagyon nálunk,
 Szükséget többet nem vallunk,
 Hanem csak hogy nincs gyermekenk³⁾,

¹⁾ Mik, azaz : miknek tudása. ²⁾ Ohajt. ³⁾ Gyer-
 mekünk.

Ez sok jóra maradékunk ;
 És nem tudjok honnat legyen : 265
 Vagy legyen minen magunktúl,
 Hogy szükölkedünk magzattúl?
 Azért teged azon kérünk,
 Akarj ilyet tenned értünk :
 Vedd fel terhét bánatunknak, 270
 Hogy vedd javát országunknak :
 Siess el-ki hozjánk jünned
 És mostan mi búnról tenned.
 ✕ Ne gondoljad fáradságod,
 Költséged vagy lankadságod, 275
 Mert neked úgy megtérítjek¹⁾
 Hogy veled elfeledtetjek²⁾,
 Száz anni jót vészs mitülünk
 Mene³⁾ munkát vallasz értünk. ✕
 Ezt hogy az bölcs mester látá, 280
 Nagy tisztességgel fogadá;
 Háza táját hogy megszörzé⁴⁾,
 Utát legottan elkezdé,
 Az királhoz siet menni,
 Kedvének eleget tenni. 285

¹⁾ Megtérítjük. ²⁾ Feledtetjük ³⁾ Mennyi. ⁴⁾ Há-
 zát, s mi hozzá való, rendbe hozá.

Mikoron eljutott volna,
 Király őt nagy tisztességgel
 Fogadá, és nagy eremmel¹⁾
 Bevivé az palotában,
 Vendégli nagy vigaságban. 290
 Nagy fejedelmek eljűnek,
 Neki tisztességet tesznek,
 Hercegek jobbagyok jutnak,
 Sok ajándékot mutatnak.
 Mondhatatlan az nagy vigság, 295
 S külemb-külembféle jószág,
 Kit az urak őtt jelentnek,
 S nem teszik vala egyébért
 Hanem királnak kedvéért.
 Ebben nagy sok idő telék 300
 Mert oly öröm jelenteték,
 Kihez képest tetszik vala,
 Hogy esztendő egy nap volna.
 Ez után az király egy²⁾ tön,
 Hogy tanácsival egybe lön, 305
 Az mestert oda hivatván
 És akaratját ő nyilván
 Megmondá, s csak azon kéré,

- ¹⁾ Örömmel. ²⁾ Így.

Hogy őneki azt meglelné :	
Ha volna ég forgásátúl	310
Avagy ő természetektől	
Hogy magzatot nem birnának ?	
Alphorabius ezt hogy hallá,	
Égforgását jól meglátá,	
Az királra es tekinté,	315
Természeti mit követne,	
✓ <u>Az asszonyt es kihivatá,</u>	
Természetit jól meglátá,	
<u>Indította sok cselekedést</u>	
<u>S e dologról mesterködést,</u>	320
<u>Bölcsességének miatta¹⁾;</u>	
Ő lettek napjára ²⁾ juta,	
S a csillagot jól meglátá	
Ki azkoron uralkodott;	
Mind ezökben kétség nekül	325
Im így lelé vétök nekül :	
Hogy ég forgása azt tartja,	
Természetök es mutatja,	
Hogy lehetne magzat tülek	
<u>Mert nincs vétök öfelőlek.³⁾</u>	330

1) Általa. 2) Születések napjára. 3) Az ő részökről.

Azért az mester fölkele,
 Az királnak így felele :
 X „Uram, beszédemet halljad,
 És kétség nélkül azt tudjad :
 Nem esmerek oly csillagot, 335
 Sem felöletek oly dolgot,
 Ki töletek azt kívánná,
 Hogy magzattúl megtiltana ;
 De bizonynyal én úgy képzöm,
 S mesterségemmel intézőm¹⁾, 340
 Hogy valamely isten legyen, X
 Ki ily meddüséget tegyön ;
 Ki mielőtt azt engedné,
 Hogy ti kedvetökre tenne,
 Keván jeles ajándékot 345
 Tisztességes áldozatot.
 Az király hogy ezt meghallá,
 Ezt régön meglötnék vallá,
 De még sem lött volna fia
 Az oly áldozat miatt. 350
 Alphorabius felele,
 Imilyen szerrel²⁾ beszéle :

¹⁾ Arányzom, látom, tartom. ²⁾ Renddel.

„Számptalan az sok istenség,
 És egymásnál nagyobb felség;
 Nem engedi gyarlóságunk 355
 Hatalmokat hogy mi tudnók*),
 Mert mindenhatóknak látjuk;
 De ezt mi hitünkkel hiszjük,
 ✕ Hogy ezek közül egy legyen
Ki mind az többin úr legyen. 360
 Azt kédig meg nem mondhatjuk,
 Ki legyen az, mert nem tudjok. ✕
 Azért fogadd tanácsomat,
 Nyittassad meg tárházadat,
 Adj aranyat kéméletlen, 365
 És ne légy ebben hitetlen.
Egy nagy böles mestert kerestess,
 És egy arany képet öttess¹⁾ :
 Azt hirdessed mindeneknek,
 Ez istene isteneknek, 370
 Ennek tisztességet tetess
 És áldozatot szeréztess,

*) Scimus infinitum esse deorum numerum, et unum prae ceteris habere principatum.

Nostrae autem infirmitatis non est deorum potentiae dare differentiam ect.

¹⁾ Öntess.

Kivel neki kedvét lelöd,
S kivel kevánságod veszöd :
Mert ez ő maga talántál¹⁾, 375

Kinek még te nem szolgáltál,
És ki az istenek között
Tehet neked szükségedről.“

Ezt az király megteteté,
Kencsét el-kiemelteté, 380

Mester kezéhez adatott
Kémélletlen sok aranyat,
Ki az példát felállatá,
És mint bálványt faragtatá.

X Sőt az képet ha²⁾ megötte 385

Az kép ötet nem keveté³⁾,
Mert nem lön bálvány szabásu,
De cricifixom ábrázú. X

Ez dolog hogy megláttaték,
Rajta az nép csodálkodék, 390
Félelem őket ieszte,

Nagy bánat megkernyiközé.

X Elámúla az királság,
Megrémüle mind az ország, X

¹⁾ Talántán. ²⁾ Midön. ³⁾ Azaz : nem az ő eszméje szerint formálódott.

S valaki ez képhez megyen,	395
Senki nem tudja mi legyen.	
Alphorabius ezt látván,	
És az királnak ezt mondá :	
„Uram kerály ! meghallgassad,	
És tennen elmédben ne alóhad ¹⁾	400
Hogy ez képnek csoda volta	
Az mester vétkétől volna,	
De ezt az isten szerezte,	
Ki ez ábrázt megkedvelte ;	
Ha ez ábrázt megkedvelte	405
Alkoszik ²⁾ hogy te szeressed,	
És mindennek meghirdessed,	
Hogy minden ember eljöjen,	
S neki áldozatot tegyen :	
Talántán kenyérül ³⁾ rajtad,	410
És ugy leszen mint akartad.	
Mene ⁴⁾ e szót elvégezé,	
Király ottan csak elkezdé	
Az áldozatot tetetni,	
S az isten kedvét keresni ;	415
Áldozék nagy tisztességgel	

¹⁾ Alítsad, azaz véld. ²⁾ Teszi, hogy . . . ³⁾ Könyörül. ⁴⁾ Mihent, mihelyt.

Mind ő temerdők népével ;
 Azután az képet vevé,
 És önne vállára tevé,
 Erede az templom felé, 420
 És az ő isteni felé.

X De mert hasonlat¹⁾ nem esett
 Krisztus közett s ördeg kezett,
 És mert az szőlő illatját
 Kégyók nem illatozhatják*)²⁾ X 425

X Mene³⁾ az képet bevivé
 És az templomba letevé,
 Ingyen ottan⁴⁾ lehullának
 Az bálványok s elromlának, X
 És okát⁵⁾ soha nem lelék, 430
 Hogy őket még feltehetnék,
 Mert nem szenvedé továbbá
 Bálvánt látni az templomba.
 Mikoron mind ez készüle,
 Az asszony megterhesüle. 435

^{*)} Sed nulla comparatis Christi ad Belial, nec serpentes florentes vineae odorem vellent sustinere.

¹⁾ Egyesülés. ²⁾ Szolgálhatják. ³⁾ Mihent. ⁴⁾ Legott ⁵⁾ Mődját.

V. NATIVITAS KATHERINAE.

Kilenc hónap hogy begyüle,
 Nagy szépségő leját szüle;
 De ez leját ha¹⁾ születék,
 Király honn nem leletteté.
 Mert mind az mestörrel öszve²⁾ 440
 Egy várba vala nem messze.
 De az mester szokta vala,
 Hogy ő éjjel fölkel vala,
 Meglát vala csillagokat,
 S úgy mond vala jevendőket. 445
 Azért es éjjerre³⁾ hogy juta,
 Királnak hívséget mutata,
 Előálomkor⁴⁾ felkele,
 Mert akkor igaz lön helye,
 Csillagokra föltekinte, 450
 S az ég forgása lön inte⁵⁾;
 Örizőket megköveté,
 És az királhoz sieté,
 Kinek nagy vigságot monda,
 Ilyetén nagy jó hírt hoza: 455

¹⁾ Mikor. ²⁾ Együtt. ³⁾ Éjjelre. ⁴⁾ Első álom idején.
⁵⁾ Intó, mint : szülő : szüle.

VI. ALPHORABIUS DECLARAT NOVA etc.

X „Kerály, ha vigyászsz es¹⁾), vig légy,
 Ha aluszz es, örömet végy :X
 Oka vagyon öremednek,
 Mert ezt mondom felségednek :
Ez éjjel lön egy leányod, 460
Kire marad te országod,
 Kinek, ugy mond ég forgása,
 Hogy nagy leszen országlása,
 Mert mesterségemből tudom
 És bizonsággal azt látom, 465
 Égben mene²⁾ csillag vagyon,
 Neki mind javára vagyon :
 Minden csillag azt jelenti,
 Hogy ötet sok jó követi.“

VII. ALIUS NUNCIUS etc.

Még hogy mester ezt mondaná, 470
 A hírmondó ott dobbana,
 Nagyon foga³⁾ ivőteni⁴⁾
 És az várban kéretezni⁵⁾,

¹⁾ Is. ²⁾ Mennyi, a hány, ³⁾ Kezde. ⁴⁾ Üvölteni, ki-
 áltani. ⁵⁾ Kérdezni (Révai-cod).

Kit mene¹⁾ beeresztének,
Tüle ottan jó hírt vének, 475
Mert királnak vígan mondja,
Hogy lett igen szép leánya.

VIII. DEO COSTUS COMMENDAT FILIAM
MAGNO.

X Kit azt király hogy meghalla,
És ily bizonynyal megtuda,
X Álmát ottan hátra hagyá, 480
És ágyából felszökellék,
Ingyen ottan ²⁾ letérdeplék,
Az nagy istennek ad hálát,
S neki ajánlja leányát,
Kérvén, hogy őt ótalmazja, 485
S országában magasztassa³⁾,
Kit adott vala csodásul
Mert csak ő ajándékából. X

IX. REX ACCELERAT VIDERE FACTUM.

De mene a nap felkele,
Király ottan felkészöle; 490

¹⁾ Mihent. ²⁾ Legott. ³⁾ Felmagasztalja.

Siet menni udvarában,
 Szépségű palotájában
 ✕ Hogy meglássa feleségét,
 És leánya nagy szépségét. ✕
 ✕ Látá azt a mit kívána, 495
 És meglelé mit aíta¹⁾);
 Lőn igen nagy bódogságba,
 Mondhatatlan nagy vigságban. ✕

X. ALPHORABIUS COMMENDAT NATI-
 VITATEM.

Alphorabius es felkele,
 És az leány látni²⁾ jöve, 500
 Kiül³⁾ látván imigy monda :
 ✕ Azt mind a sok isten tudja,
 Hogy mind éltemben nem láttam,
 Írásba es nem olvastam,
 Hogy mind egeknek folyása 505
 Csillagoknak mutatása
 Valaha ily jó volt volna,
 Vagy anni⁴⁾ jót hozott volna,
 Mint ez lejány születésén,
 És ő nemes természetin. ✕ 510

¹⁾ Ahíta, ohajta. ²⁾ Leányt látni. ³⁾ Kivül. ⁴⁾ Annyi.

XI. CONSILIA DE INPOSITIONE NOMINIS.

Ennek utánna imígy lön :
 VErről Costus tanácsot-tön,
Az leányt kinek nevezné, X
 Hogy méltó névvel illetné,
 Ki kellene isteneknek 515
 S kedves lenne embereknek.
 Ehez mind hozzá mondának,
 De jó nevet nem adának.

XII. CONSILIUM ALPHORABII.

Ezt látván Alphorabius,
 Az királnak imezt mondá : 520
 „Király! ezt te nyilván látod,
 Bizonsággal tapasztalod,
 Hogy az nagy istent,
 Mikort az templomba szörzéd,
 Az istenek lehullának, 525
 Csodaképpen elromlának ;
 Azért erről hivattassék,
S e romlásról neveztessek,
 Neve Katerina legyen,
 Nagy istentül sok jót vegyen. 530

Katalennak magyarsága¹⁾ :

,Mind isteneknek romlása‘:

Hogy az nagy isten ezt tegye,

Öt örekké hozjá vegye,

És ötet erőssen tartsa, 535

Ki isteneket hullata,

Öt vigye birodalmára.“

Ez tanácsot az kik hallák,

Mind fottiglan jóra hagyák,

Azért tizenharmad napon 540

Születése után, azon

Ök mind megegyesülének,

S nagy örömet hirdetének;

Pogánul megköresztelék,

S Katerinának nevezék. 545

X Kezde testben öregedni³⁾,

Jó erkölcsben nevedni,

Nagy szépséggel ékesülni,

S mindeneknél kedvesülni. X

Amen.

¹⁾ Magyarázata, jelentése. ²⁾ Öregbedni.

XIII. TRADITUR INBUENDA.

Mikort lén <u>hét esztendeje</u> ,	550
Mert immár <u>vala ideje</u> ,	
Atyja nagy sok helre kölde,	
Bölcs mestereket kerese,	
Kiknek ad ajándékokat	
S kiknek monda ilyen szókat :	555
„ <u>Leányomat tanóhátok</u> ¹⁾ ,	
S jutalmát tülem várjátok,	
X S ötet oly bölcsesé tegyétek,	
Hogy velem azt értessétek,	
Hogy őt istenek szeressék,	560
És őt jámborok kedveljék, X	
Kiben ²⁾ nekem nagy jót teszten,	
Kiért ³⁾ tülem sok jót veszten.“	
Ezt az mesterek hogy hallák,	
Costus királnak fogadák.	565
Hogy őt öremest tanítják,	
Téteménynyél bizonyítják.	
X Megállák az mit mondának,	
S megtevék mit fogadának, X	

1) Tanítsátok. 2) Mi által. 3) A miért.

Mert őt oly nagyon tanították,	570
<u>Fényes gyengynek hivattaták.</u>	
X <u>Valamit ő meghall vala.</u>	
<u>Azt mind megtanulja vala,</u>	
<u>Soha nem feledi vala</u>	
El azt a mit tanul vala. X	575
Hamar lön oly nagy mesterré,	
És tudományban oly bölcsesé,	
<u>Hogy széles Geregországban</u>	
X <u>Nevezteték tudományban</u>	
<u>Bölcsességnek szépségének,</u>	580
<u>És mestereknek gyengyének.</u> X	

XIV. PATER INFIRMATUR, ET CONVOCA-
TIS REGNICOLIS FILIAM INSTITUIT
HAEREDEM REGNI.

De időnek folyásában	
Atyja esék nagy kórságban.	
Megesmeré állatjából ¹⁾	
Hogy kimúlnék ez világból.	585
Mind országát behivatá,	
Akaratját így megmondá :	

¹⁾ Természetéből.

„En szerető jó barátim,
Bizonyságos jó híveim!
Esmerem természetemből, 590
Lelkem megválnék testemtől.

En jó híveim, tudjátok,
Mert bizonyossággal láttátok,
Hogy míg ez világba voltam,
Országomat jól tartottam, 595
Mert jó voltam mindenknek,
Kemény tör ellenségeknek.

Továbbá ezt es akarnám,
Hogy túletek ha megválnám,
Országom békében lenne, 600
Ellenség miatt ne veszne :
Azért nektek ím ezt mondom :

X Leányomat urrá hagyom,
S mindennemő jószágomat.
Ne nézjétek leány voltát, 605
De lássátok nagy tanultát; X
Az mit ő hadban nem tehet,
Bölcs tanácscsal megszerezhet, X
Azonba az nagy isten hozjá lát,
És öneki jó férjet ad.“ 610

XV. TESTATUR PATER KATHERINAE.

Ezt megmondván elbocsátá,
 S leányát hozzá hivatá,
 És őt elejbe állatá,
 Az képöt es kihozatá.
 Katerinára tekinté, 615
 S neki sírva így beszéle :
 „Tudom, szerető¹⁾ leányom,
 Hogy elközelít halálom,
 Azért fogadd tanácsomat,
 És en testamentomomat : 620
 X Ím ez képöt neköd adom,
S neköd erőssen es hagyom,
Hogy csak ez istent imádjad,
Es az többit mind elhagyjad,
Mert csak ez az bizony isten, 625
 Kinél senki egyéb nincsen, X
 Ez engemet meghallgata,
 És tegedet nekem ada,
 Szépséggel tön nagy ékessé,
 Tudományyal ily nagy bölcsésé. 630

¹⁾ Szeretett.

És jóllehet ezt így ejté¹⁾,
 Hogy magát túlem elrejté,
 Mert en őt meg nem lelhetém
 S ki-voltát nem esmerhetém;
 De talám neked ezt teszi, 635
 Hogy ő magát megjelenti,
 Mert teged igen kedvele
 És minden jóval szerete.
 Továbbá azt es kevánom,
 Kérlek tarts meg²⁾ jó leányom: 640
 Mikoron az történendik³⁾
 Hogy idő reá telendik,
 Hogy tegedet kevetendnek⁴⁾
 És házasságra kérendnek :
 Hát soha ne menj egyébhez 645
 Hanem ilyen széphez,
 Ily kazdaghoz, ilyen bölcshez,
 És nemmel ilyen felséghez⁵⁾,
 Mely bölcs te vagy, mely szép, kazdag,
 S mely felségnek teged tudlak. 650

¹⁾ Így intézte, rendelte. ²⁾ Tartsd meg. ³⁾ Történendik. ⁴⁾ Azaz kérendenek (mondatik ma is : megkövetem, de szűkebb értelemben). ⁵⁾ Nemre, születésre ily magas állásuhoz.

Im neked hagyom országotat,
Rád szállítom királyságotat.
Ez országnak légy ótalma,
Bölcseséggel diadalma.

Az nagy isten rád tekintsen, 655

Szerelméért hozjá vegyen.“

Azután hozjá szorittá,

S nagy édes kenyhullatással megapolgatá¹⁾).

Bizony elég kevéssé gyenyerkedék

Szép leányával s így ez világból kimulék. 660

Nem sok idő reá telék,

✱Anyja es megbetegödék,

Halál miá²⁾ meggyézteték³⁾);

Igy az es eltemetteté. ✱

Katerina megmarada, 665

Az királyság reá szálla,

Élni kezde igazsággal,

✱Igen jól birá országát,

Ő hatalmas királyságát,

Jobban birá bölcseséggel 670

És eszességgel. ✱

Mert Plato mester ugy monda :

1) Csókolgatá. 2) Által. 3) Meggyőzeték.

- „Ez világ hát bódog vala,
 Mikort bölcsek országlának
 Vagy királyok tanulának.“*) 675
 Mert Vegetius es ugy mond :
 „Bizony nincs abban hamis gond,
 Senki nincsen kit illessen
 Hogy tebbet vagy jobbat értsen,
 Mint az ki felségben vagyon 680
 Hogy mindeneknek használjon“**).
 Ezt Katerina jól tudá,
 Azért országát jól bírá,
 Mert szörze nagy békeséget,
Megbira ¹⁾ sok ellenséget, 685
 Az országhoz hallgat vala,
 Mindent bölcsen szerez²⁾ vala.

*) Tunc enim, ait Plato, beatum orbem fuisse, cum sapientes regnare vel reges sapere cepissent. Quemadmodum recitat Valerius Maximus Libr. VII., et Boethius primo de consolatione philosophiae.

***) Nullus est enim quem oporteat vel plura vel meliora scire quam principem, cujus doctrina debet omnibus subiectis (prodesse), ut dicit Vegetius de re militari.

¹⁾ Meggyőze.

²⁾ Rendel.

Ha országlását meglátjok,
 Bizonsággal azt vallhatjok,
 Hogy országa vétek nekől : 690
 Bölcsessége tanunk erről.

XVI. SEQUITUR MODUS CONVERSIONIS
 SUAE.

Az időben ha ez történék,
 Ennek ugy lenni kellették :
 ✕ Felkele ő seregével,
 És jelennen¹⁾ vén népével, 695
 Hogy ez önne jóságának
 Végső határra menne, ✕
 Nagy dolgokat megszerezne;
 De ez nem lön ő vétkétől,
 Hanem isteni szörzéstől : 700
 Igaz utat elvesztének,
 Egy erdön setétülének²⁾.
 Az nap már elnyugodt vala,
 Ők még es búdosnak vala.
 Utat nem találhatának, 705
 Azért nagy búban valának,

¹⁾ Jelesen. ²⁾ Elestveledtek, mondanók ma.

Igen sokat tévelygének,
De mind az éjjel¹⁾ ott lőnek.
Ez sziznek szokása vala

✕Hogy egyedül nem jár vala; 710

Vala huszonnégy leánynyal,
Es meg anne²⁾ vén asszonynyal,
Vala kezel³⁾ száz lovaggal,
Es nagy sok vén jámborokkal. ✕

Ezt hogy látá Katerina, 715

✕Hogy szerencse vele vína,

Atyja szavát megemlitté,

Tanácsát el nem feledé,

Az nagy istent kezdé kérni, ✕

Es öt azon reményleni⁴⁾, 720

Hogy öt búdosni ne hadná,

De igaz útra juttatná.

Mind ezenbe⁵⁾ megvirada,

Es fényes nap feltámada,

Esmég⁶⁾ el kezdenek menni, 725

Csak igaz utat keresni :

✕Hát Katerina felállá,

Es távol egy cellát látá; ✕

¹⁾ Egész éjjel. ²⁾ Annyi. ³⁾ Közel. ⁴⁾ Esdeni, most is mondjuk : neki reménykedni. ⁵⁾ Ez alatt. ⁶⁾ Ismét.

Szolgáit hozzá hivatá,
 És nekik ezt parancsolá : 730
 „Ám némi hajlokat látok,
 Bizony ott embert alittok¹⁾,
 Azért ti oda menjetek,
 Ha kit leltek megkérdjétek
 Hogy minemü ember volna, 735
 És igaz út holott volna?“
 Ő szolgái elmenének,
 Ott egy vén embert lelének,
 És őt bolondnak ismerék,
 Mert nagy sokról megkérdezőék, 740
 De úgy nem szól mint egy vad lúd.
 Katerina hogy ezt hallá,
 Ő szolgálainak ezt mondá :
 X, Kétség nekül ezt jól tudom,
 Mert bizonyságát es látom : 745
 Ketten egy istent imádunk, X
 En s az ember kik mi vagyunk,
 Azért en hozzá megyek,
 És vele erről beszéllek,
 Hogy éltét eszemben vegyem, 750

¹⁾ Vélek lenni. *gyanítoh*

És ő hitit megkérdezzem.
 ✕Ti engem itt megvárjatok,
 Sohova ne búdossatok.“✕

XVII. KATHERINA VADIT ALLOQUI
 HEREMIT.

Így Katerina felkele,
 És bemene az cellába. 755
 Ott ő egy vén embert láta,
 Kinek ilyen kérdést monda:
 „Jó bátyám! mi oka annak,
 Hogy ily bolond vagy magadnak,
 Hogy nem lakozol városban, 760
 Mire jöttél ez pusztában?
 Te vénséged ezt kívánja,
 Hogy lenne már nyugodalma;
 Mire fogtad ily nagy kénra,
 És ily nagy nyomoruságra? 765
 Továbbá, ✕mondd meg hitödet,
 És jelentsd meg istenödet;
Kicsoda az, kit te imádsz,
 És kit ely¹⁾) nagy félve hallgatsz?“✕

¹⁾ Ily.

XVIII. RESPONSIO HEREMITAE AD
KATHERINAM.

Az remete szólni kezde, 770
S neki ily szerrel beszéle :
„Jó fiam! ezt így esmerjed,
Hogy beszédemet megértse :
Látod ez széles világot,
S benne való sok jószágot, 775
Számptalan jó vagyon benne,
De mind semmi ember ellen.
Mert mi, kik emberek vagyunk,
Olyha mindeneket vallunk¹⁾,
Mindenek vadnak miértünk, 780
Kit bölcs mestertől es értünk*);
Azért ha jól hozzá látunk,
Sok állatnál jobbak vagyunk.
X Aristotiles azt vallja, X
Hogy azt jobb állattá²⁾ tartja, 785

¹⁾ Olyha = olykor, néha; itt talán : szinte, majdnem; s a vall = birtokba vesz.

*) Scimus enim quodammodo, quis finis omnis. Secundo Physicorum.

²⁾ Állatnak.

Az kiért más állat vagyon*);
 De mert hasonlatos állat —
 Hogynem az¹⁾ ki érte vagyon —
 Meg hasonlatoshoz hallgat,
 Ember kedig jó állat lön, 790
 Isten még annál es jobb lön;
 Azért ember így lött vala,
 Hogy öt isten birja vala;
 Hozjá vala szereteti,
 S minden jónak igéreti. 795
 De lön neki ellensége
 Az ördögnek irégysége;
 Addig jára ember után,
 Hogy nem hagyá igaz után²⁾),
 Mert ő okoson késérté, 800
 Hazugsággal környíközé,
 S rövid beszéddel megcsalá,
 És istent reája haragútá³⁾),
 Ki ötet tüle elveté,
 Mert ő nagy binné küeté⁴⁾). 805

*) Omnis enim finis praestantior est eorum, quae ordinata ad finem. Primo Ethicorum.

¹⁾ Nem mint az... ²⁾ Utján. ³⁾ A haragojt formából.
⁴⁾ Bűnben követé (az ember az ördögöt)?

Ördeg reá ragaszkodék,
 S rajta sokat uralkodék;
 Megválasztá jószágitúl,
 Megfosztá sok malasztitúl,
 Ötet nem kéméli vala, 810
 Mert mint övét bírja vala.
 Így ember megnyomorodék,
 Erdeg miatt megappródék¹⁾,
 Elveszté nagy méltóságát,
 Egyebekön uralkodtát. 815
 De mint tenmagad jól látod
 Mert olvasod avagy hallod :
 * Horacius úgy beszéli*), ✕
 Köz ember es képezheti :
 Semmi nincs oly erős állat, 820
 Ki kegyelmessé nem válhat;
 Azért isten es azt tevé,
 Kegyelmességét felvevé,
 Embernek vétkét nem nézé,
 De esetit megéppitté, 825
 Kiben oly nagy jót tön nekünk,
 Kit soha meg nem fizethetünk.

¹⁾ Elsilányult.

^{*)} Nemo adeo fortis, qui non mitescere possit.

Azért, jó fiam, így értsed,
 Szómat eszedben így vedyed :
 ✕ En es bizony ember vagyok, 830
 És nyájasságot kevánok,
 En es inkább ajejthatnám
 Hogy csak vígságban lakhatnám,
 De nagy hálálatlan volnék,
 Ha istennek nem szolgálnék, ✕ 835
 Ki csak ő nagy irgalmából
 Engem mente meg haláltul.
 Azért en itt azért lakom,
 Holtomig őtet szolgálom,
 És az mint en tehetem, 840
 En jótétét megfizetem.
 Jó leányom, azt es kérded,
 És bizony jó megértened,
 Mely az isten, kit imádok,
 És mely a hit, kit en vallok : 845
 ✕ Szentháromság en istenem,
És Jézus en reménységem. ✕

XIX. QUAESTIO HEREMITAE.

Hitemet es megmondanám,
 ✕ De először azt kevánnám,
 Hogy ennekem megmondanád, 850

És okát te es adnád,
 Mit búdosol ez pusztában,
 Hogy nem lakozol házadban;
 Mert szízeség azt kívánná,
Hogy erdőben ne ballagnál.“ X 855

XX. RESPONSIO KATHERINAE.

Katerina hogy ezt hallá,
 Ennek imily okát adá :
 „Az en atyám ki lött légyen,
 Hiszem, hallottátok légyen :
 Ez országnak vala ura, 860
 De mikoron ő meghala,
 Ez országot nekem hagyá,
 És erőssen parancsolá
 Hogy ötet jó szerrel birnám,
 És igazságban tartanám. 865
 Kit en jó szerrel is birtam,
 S bölcsességgel ótalmaztam,
 És Alexandria nevő országban,
 S jelössen egy városomba
 Vagyon nekem jeles dolgom, 870
 Kihez mast akarnék látnom;
 S felkészülék leányimmal,
 És szolgálímmal,

S eddig mind jó szerrel járánk,
De csak tegnap megcsalatánk, 875
Mert elvesztők mi utunkat,
S ebből tudjad mi búdosásunkat.“

XXI. HEREMITA AD EAM.

Az remete rá tekintte,
És neki ily szót felele :
„Mind így legyen az mit mondok, 880
Emmit¹⁾ téssz, még sem te dolgoz.
Mert az illet férfiat.
No adjad ennek okát :
✱ Mi oka, hogy férhez nem mégy,
Ki jobban látna ezekhez?“ ✱ 885

XXII. CUI KATHERINA.

Katerina monda neki :
„Atyaságod ezt nem érti.
Nagy sok királyfiak vótak,
Kik enutánam jártanak,
És nagy soktul követtettem²⁾, 890
De még egyhez sem mehettem.
Mert atyám ha³⁾ lün halálán,

¹⁾ A mit. ²⁾ Kérettem, kívántattam. ³⁾ Mikor.

Nékem tüle így lön hagyván :
Hogy soha férhez ne menjek,
Hanemha ily bölcslet lelnék, 895
Ily szépet és ily kazdagot,
Mely bölcs mely szép és kazdag en vagyok ;
De hallod az en kazdagságomat,
 Mert jól látod országomat ;
 És engem oly szépnek mondnak, 900
 Kiről sokan csodálkodnak ;
 Oly nagy kedig bölcseségem,
 S tudományban mesterségem,
 Hogy nincs oly bölcs ez országban,
 Ki meggyőzzen diákságban¹⁾, 905
 Azért soktul kérettettem,
 De hozjám egyenlőt en nem leltem.“

XXIII. HEREMITA AD EAM.

Az remete mosolúla,
 És az leánynak így szóla :
 „Jó fiam, magad mit hányod, 910
 Ím meg kívánod-e tunnod :
~~Egy hatalmas császár vagyon~~
Kinek csak egy fia vagyón :

¹⁾ Tudományokban.

Ha gondolnád s neked tétnék¹⁾,
Hogy bizony hozjád illenék?²⁾ 915

Amen.

XXIV. CUI KATHERINA.

Katerina monda erről :

„Ne gondolj semmit mind ebből,
/Jó atyám, nekem csak az akaratom,
Hogy szizességemet holtig tartsam: X
Mert ha bölcsekre tekintenk²⁾ 920

És írást elénkbe veszenk³⁾,
Az bölcsek mind úgy beszélnek,
Csak szizességet dicsérnek,
S kiknek írásokat tudom,
S akaratjokat jól látom. 925

XDe igaz bölcsek en nem volnék,
Ha szavok szerint nem élnékX
Az jószágot megtanuljok,
És őt megtudni akarjok
Nem azért hogy mi csak tudjok⁴⁾, 930
De azért, hogy mivelkedjünk.“*)

1) Tetszenék. 2) Tekintünk. 3) Veszünk. 4) Tanuljuk, akarjuk, tudjuk.

*) Non enim ut sciamus quid sit rectum, scire scrutamur; sed ut boni efficiamur. Secundo Ethicorum.

XXV. MEDITATIO HEREMITAE SUPER
VERBA VIRGINIS.

Az remete hogy ezt hallá,
Ő szívében ezt gondolá :
Netalámtán isten ezt megkedvelte,
Ki ötet ily bölcsesé tette, 935
Hogy ez szíz ötet szolgálja,
És holtig ő nevét vallja,
Azért még hozjá gondolá,
S ő neki ily szerrel szóla :

XXVI. SIC ALLOQUITUR EAM.

En jó szerető leányom, 940
Tudjad hogy jódat kívánom,
Neked ím egy új hírt mondok,
Kivel neked sok jót adok,
Mert hiszem, fiam, nem hallottad,
Vagy írásban nem olvastad, 945
Hogy vagyon egy nagy királyság,
Kihez hallgat mind mennyország,
Ki uralkodóknak ura,
És királyoknak királya,
Kinek oly nagy királysága, 950



S országának nincsen száma,
 Mert naptámadattúl fogván,
 Napnyugatig elszámálván,
 S tengertől fogva elkezdvén,
 Föld végeig mind elnevezvén 955
 Mind csak önnek maga birja.
 Ennek vagyon csak egy fia,
 Kinek uraságát hallod,
 Szépségét es mind megtudod,
 Mert ő szépségét hogy látják, 960
 Fényes nap és hód csodálják,
 S kinél vagyon nagy jó erkölcs,
 És kimondhatatlan nagy bölcs,
 Mert ő bölcsesége szörze
 Teged, s engem ő teremte. 965
 Ennek az tulajdonsága
 És dicséretes jószága,
 Hogy mely jegyest megszeretend,
 S feleségül magának vend,
 Tartja örek szízeségben, 970
 Mert ez így van mi hitünkben ;
 Hogy ennek még anyja es szíz,
 Ki senkit tőle el nem üz,
 És bir oly szép asszonyokat,
 És oly szép sziz leányokat, 975

Hogy ha te őket láthatnád,
 Bizonyában azt kívánnád,
 Hogy ő szolgálójok lennél,
 S csak hogy szemekben nézhetnél,
Mert ez rajtad való szépség 980
Ahoz képest nagy szörnyűség.
 De, jó fiam, semmit ne félj,
 És kétséget semmit ne vélj,
Mert ez király és ő fia,
És ez mondott szép sziz anyá, 985
Kazdagokat befogadnak,
S szegényeket sem utálnak.
Szolgáit kieresztötte¹⁾
 S leveleit kiküldötte,
 Hogy sok helre elmenjenek, 990
 Fiának kegyest lelnének,
 És jóllehet az úgy legyen
 Hogy teged felülmúlt legyen
 Dicsőségben s bölcsességben,
 Kazdagságban és szépségben : 995
 Csak az en szómat fogadjad,
 És szivedet neki adjad,
 Ki jóllehet ez úgy legyen,

¹⁾ Küldötte.

Hogy minden gondolatokat
 Jól lát s tud minden titkokat : 1000
 Hiszem hogy teged megkedvel,
 És magának nagygyá nevel.

XXVII. CUI KATHERINA.

Kit hogy Katherina hallá,
 Az remetének így monda :
 X „Ki legyen ez ily nagy felség, 1005
 Kinél vagyon ily dicsőség,
 Ily nagy szépség s ily gazdagság,
 Ily bölcsesség s ily bódogság.
 És kicsodák ő szilei,
 S mit nyer az, ki őt kedveli? X 1010

XXVIII. HEREMITA.

Az remete monda neki :
 „Ezt senki meg nem értheti,
Hanem csak ki őtet hiszi,
 És mindenképpen reményli,
 Őtet mert csak azok látják, 1015
 Kik mindenben őt hallgatják.“
 Katerina még es. kérdi
 Hogy mit kelljön neki tenni,

Kivel¹⁾ oly helyre juthatna,
 Hogy az felséget láthatná. 1020
 Az remete erre monda :
 „Ha megláthatnád, jó volna,
 De talán azt nem akarja,
 Mert ő szíz anyja nem hagyja.“
 Kit hogy Katerina halla 1025
 Azon igen megbusúla,
 És inkább kezdé kérdezni,
 X Mit kellene neki tenni,
 És mivel anyjának kedvét lelné,
Hogy fiát látni engedné. X 1030
 Az remete ottan úgy tön,
 Hogy egy irott táblát felvön,
 S azt Katerinának adá,
 S beszéddel neki ezt mondá :
 „Ne, fiam, neköd egy tábla, 1035
 Kit nem adok neköd kárban :
 Ez az királyfia képe,
Kit kívánsz látni, imez kedig anyja képe.
 Ez táblát te jól őrizzed,
 És ez éjjel te ezt tegyed, 1040
 Hogy felserkenj te álmaadból,

¹⁾ Mi által.

És ki ne menj te házadból.
 X S ez kép előtt letérdepljél,
És ez szíznak esedőzjél,
Hogy kéresöd meghallgassa, 1045
S neked fiát megmutassa.
 En hiszem hogy őt meglátod,
 Ha beszédemet fogadod. X

XXIX. VISIO PRIMA VIRGINIS
KATHERINAE.

Katherina hallá ez szót,
 És az baráttul bulcsút vén, 1050
 És szolgálhoz megtére,
 És egy igaz utat lele,
 Ki elmenne egy szállásra,
 S nem lön kedve vigaságra;
 De csak alég várja jöttét, 1055
 És az éjnek setéltültét.
 Menne!) kedig éjre juta,
 Tőle álom mind elfuta,
 S szolgálait mind el-kiköldé,
 S ő tábláját le-helheté, 1060

1) Mihelyt.

Az kép előtt letérdeplék,
 És nagy sirásban leleték,
 S kezdé kérni szíz Máriát,
 Hogy megmutatná ő fiát,
 De mert, miként ő alejtá¹⁾, 1065
 Nem lön ottan mint ajejtá²⁾,
 Kezde tenni nagyobb sirást,
 És mint lelönk erről írást,
 Ő sírtában elszunyada,
És elyetén³⁾ álmat láta : 1070
 Hogy Katherina oly mezőn volna,
 Kinél szebbön nem volt volna,
 És ott ő láta egy lejánt,
 Ábrázsal igaz olyatánt⁴⁾,
 Mint vala az ő tábláján; 1075
S ez lejány tart vala karján
Egy szépségű királyfiat,
 És mint látá, igaz olyant
Mint az aranykép vala,
 Kit atyja öttetött⁵⁾ vala, 1080
 Kit ő otthon hagyott vala,
 S kiről neki hagyva vala,

1) Alítá, vélé. 2) Ohajtá. 3) Ilyetén. 4) Olyatán.
 5) Öntetett.

Hogy ez egy istent imádná,
 S ettől várná minden javát.
 Kit hogy láta, elámúla, 1085
 És hozzá közelb indúla,
 Hogy ő anyját megláthatná,
 És mi legyen, megtudhatná.
 De hogy oda közelített volna,
 Ugy lön dolga, hogy ingyen sem vélheté :
 Mert hogy őt az gyermek látá,
 Tüle magát elfordittá,
 S Katerina kezdé nézni
 Hogy láthatná s kerengeni :
 De ő mind ellent tart vala, 1095
 Ide s tova forog vala.
 Katerina hogy ezt látá,
 Az remete szavát tartá,
 S az gyermek anyjához esék ¹⁾,
 És őneki reményködék, 1100
 Kérvén hogy neki azt adná,
 Hogy ő fiát megmutatná :
 Sziz Mária hogy ezt látván,
 Szent fiához hajla, mondván :
 „En édes szerető fiam, 1105

¹⁾ Escedezék.

Jézus, ki testet vél¹⁾ tülem,
 Látod-e ez Katerinát,
 Ki tegedet látni kívánt!“*) X
 Az gyermek anyjának monda:
 „Jó anyám, hagyj békét annak, 1110
 Nincs szükségem ez leányra,
 Mert jól tudod bizonyossággal,
 Hogy mendtől kösebb²⁾ szolgálóm,
 És küsebb utánam
 Ennél bölcsebb s nagygyal³⁾ ékösb, 1115
 Nagygyal dicsőbb s nagygyal nemesb.“
 Ezt meglátván, felserkene,
 S reggerre⁴⁾ jutván felkele.
 És hogy már távozni készöl,
 Siet, megyen kevés néppel, 1120
 Ott az remetét meglelé,
 És mit látott, megbeszélé;
 X S kezdé még is azon kérni,
 Méltóltassék öneki azt nyerni,
 Hogy az király fiát lássa, 1125
 És holtig hogy őt hallgassa. X

¹⁾ Vevél.

*) O fili, videsne Katherinam, te videre desiderantem?

²⁾ Azaz : Legkisebb. ³⁾ Sokkal. ⁴⁾ Reggelre.

XXX. HEREMITA IN PRAECIPUO PUNCTO
CONVERSIONIS etc.

Ezt az remete hogy látta,
Továbbá nem hallogatá,
Az lyányért istent imádá,
S istentül ím ezt nyeré, 1130
Hogy isten neki megjelenék,
És őmiatta parancsoltaték,
Hogy az leányt megkeresztelnéje,
És hitben megerősittenéje.
Ez remete kegyig¹⁾ jámbor vala, 1135
És Katerinának monda :
„Kérlek, fiam, vedd eszödben,
Mert járok csak te idvességedben,
Ha az en szómat fogadod,
És tévelgésed elhagyod, 1140
En teneked azt tehetem,
Hogy őt neked megjelentem.
X Lám Soerates mester ez megirta, X
Kit, hiszem, hogy jól tudsz nyilván :
„Földen mene lelkös²⁾ vagyon 1145

¹⁾ Pedig. ²⁾ Állat, animal. Lelkös a lélektől, mint animától animal.

Tudománynyal egy sem ékes,
 De csak ember megékesült,
 S bölcseséggel megfényesült,
 Avagy megvilágosult.“ *)
 Azért ha mi bölcsek vagyunk, 1150
 Hát hejtság¹⁾ ne legyen nálunk,
 S alkoszik²⁾, ha jól meglátjuk,
 Hogy azt bölcsen megtanuljuk,
 Ki az igaz hit mi legyen,
 S az igaz isten ki legyen. 1155
 De tennen magad es tudod,
 Mert kenyvedben így olvasod :
 „Ha mit akarsz megtanulnod,
 Az hit miá kell megtudnod“ **).
 S neked ím ezt megmutatom, 1160
 És mestöriddel megbizonyítottom,
Hogy az te hited tévelygés,
 És nem idvességhez való szörzés,
 Mert ti, kik pogánok vattok,
 Sok isteneket vallotok; 1165

*) Illustratissimum animal in terra existens est homo.

¹⁾ Bolondság. ²⁾ Illó, kell.

**) Oportet addiscentem credere;

Ez kediglen hamis nyilván,
 Mert kenyvedben írván vagyon :
 „Hogy sok úrnak nem jó lenni,
 Azért csak egynek kell lenni.“*)
 Ez kediglen en istenem, 1170
 Csak ez egy en reménységem,
 Ennek soha nincs kezdeti,
 És nem leszen végezeti,
 Soha mind örökké.
 „Mert az isten örek állat. 1175
És végezetet nem valhat“**)
 És az isten oly nagy állat,
 Hogy jobbat senki nem gondolhat***);
 ✕ De mert ten mestered mondja,
Aristotiles megírja : ✕ 1180
 „Jónak ez tulajdonsága,
 Hogy oszoljon¹⁾ ő jószága †);

*) Pluralitas principum non est bona; tantum unus est princeps. XII. Metaphys.

**) Nam Deus est substantia aeterna. XI. Metaphys.

***) Est etiam deus ens, quo melius excogitari non potest. XII. Metaph.

¹⁾ Közöltessék.

†) De ratione boni et perfecti est largiri aliis suam bonitatem et perfectionem. II. Coeli.

Azért isten ezt megtevé,
 Mert jószágát sokkal közlé,
 Mert teremté ez világot, 1185
 S benne való sok jószágot.
 Ezt az te mestered es megvallja,
 Mert ingyen sem tagadhatja :
 Minden állatnak létele,
 És ez világban élete 1190
 Ez nagy jótúl vagyon adva
 És istentül szolgáltatva *).
 Nemes pogán még ezt mondja,
 Igaz en hitemet vallja :
 Mert ez mindeneknek teremtéhe¹⁾, 1195
 S kinek méltán Jézus neve,
 Mind ez világot ő teremtötte,
 S ily jó szerrel megépítetté. **)
 Ez az isten kit hirdetek
 Csak ez az, kit en reménlek. 1200

*) Ab hoc enim ente cuncta derivata esse et vivere
 stb. Primo Coeli.

¹⁾ Teremtője.

**) Et Hermes Trismegistus inquit : Deus Creator
 omnium, quem Jesum vocari censemus, seculum fecit
 primum, solum et unum.

És három ő személyében,
De csak egy istenségében.
 Ez teremte mindeneket,
 És utolszor embereket;
 Őket igen felmagasztatá 1205
 Mert mindenén urrá hagyá
 S tévé őket, ki először
 Angyal vala s ördöggé lün.
 Hogy látá hogy ember lenne,
 Ki az ő helyére menne, 1210
 S az ő karit betöltené,
 Az embert ő megirégylé,
 S ő irégységében megkésérté,
 S így az embert elrekkenté'),
 S isten haragjában ejté. 1215
Telék ebbe öt ezer esztendő,
 5199. S egy heján kétszáz esztendő,
 Míg ember lön ez haragban,
 És csak ördegnek markában.
 De mint iménten es mondám, 1220
 Beszédemmel megmutatám,
 Isten rajtunk kenyerüle,
 És ez világra készüle,

1) Elnyomá, elfojtá.

És jöve, testet vén rejá,
 Az zsidóktul sok ként valla, 1225
 Mert értünk sok munkát valla,
 S azután önen kéjén meghala,
 S így minket kéntul megválta,
 S ördegtül megszabaditta.
 Ennek így kell vala lenni, 1230
 És igazságnak betelni,
 Mert ember vétközött vala,
 Örök halált érdeml vala.
 Azért az halált el kell távoztatni,
 Mert halállal kell megváltani, 1235
 De ez mellé okosságval,
 Hogy isten soha meg nem hal,
 Azért mert isten voltában
 Nem vehete részt halálban.
 Bölcsesége az jelenté 1240
 Hogy mi testünket felvenné,
 Mely testben ő meghalhatna,
 És minket így megválthatna.
 Továbbá azt így jól tudod,
 S igazság miatt azt vallod: 1245
 Az teszen méltán eleget,
 Ki tartozik és ki tehet.
 De ember az ki tartozik,

Mert fogságban ő lakozik,
 De isten csak az, ki tehet. 1250
 Mert ördöget csak ő törhet,
 Azért igazság kevéte¹⁾),
 Hogy ezt isten s ember tennéje.
Ez en uram Jézus Krisztus vala,
 Ki értünk nagy szörnyü halállal meghala,
 De meghalva nem marada,
 Mert harmad nap feltámada,
 És tanítványinak megjelenék
 De ővelek nyájaskodék,
 Azután mennyországban felmene, 1260
 S nekik szent lelkét ereszté²⁾)
 S mind ez világban bocsátá őket,
 S hitét predikáltatá ővelek,
 S valakik ez hitöt hiszik,
 S mivelködettel épittik, 1265
 Azok mennyországban mennek,
 S kik nem hiszik, mind elvesznek.
 Azért im szemeddel látod,
 Tévelgésed így jól hallod,
 S ha te nekem azt fogadod, 1270

¹⁾ Követelé. ²⁾ Küldé.

Hogy ezt mind hitöddel vallod,
S hiszed, hát üdvességed veheted,
Az királyt es bizonyába meglelhetöd.“

XXXI. KATHERINA.

X Katerina hogy ezt hallá,
X Mert ő bölcsesége nagy vala, 1275
Fogadá, hogy ezt mind hinné,
És csak Jézust reménylené. X
De az remetétül kérdé,
Hogy az dolgot mire vélné,
Kivel¹⁾ neki mondva vala, 1280
Mikort királyt látja vala,
Hogy ő nem szép leány volna,
De ő lyánynál szörnyebb volna.

XXXII. HEREMITA.

Az remete neki szállá,
És erről eképpen monda : 1285
„Az király fia, kit mondék,
Az az isten, kit megmutaték.

¹⁾ Mely által.

Sziz Mária az ő anyja,
 Ki te kértedet meghallja,
 Ez nagygyal nagyobb náladnál, 1290
 És kazdagb, és szebb, és bölcsebb mind ez
 világnál.

Ez mikoron azt akará,
 Hogy értünk halálra menne,
 Az keresztfára feszejték,
 És szent szívét megöklelék¹⁾; 1295
 ✕ Ő szent szivéből vér jára ki,
 Nagy bőséggel víz és folya ki,
 És ebből egy kád fürödöt szörze
Minekünk, kit köresztvíznek neveze, ✕
 Mert nem elég hogy hitben legyünk, 1300
 De ebbe kell megferednünk.
 És ha ez kád feredöt lelhetjek :
 De miért ezt ennálam megleljek,
 S ez hit után ezt kell tenned,
 Hogy meg kell keresztelkedned, 1305
 Kit ha megtészs, azt fogadom
 Hogy öt neked megmutatom,
 És hogy tegedet megszeret,
 És mennyországban helyheztet;

¹⁾ Megdöfték, szurták.

Mert megszépülsz megföredvén, 1310

S meglátod, bizonyság vévén.“

✕ Katerina hogy ezt érté,

S ottan magát megkeresztelteté, ✕

Monda neki az remete,

Kit felette megszerete, 1315

Hogy esmég el haza menne,

És úgy, mint az előtt, tenne.

És ezt Katerina megtevé,

S ennen¹⁾ hamar haza sieté.

XXXIII. SECUNDA VISIO KATHERINAE.

S menne²⁾ hogy éjjelre juta, 1320

Elaludt képét mutatá,

De felkele ő ágyából,

Ki sem mene ő házából,

Az kép előtt letérdeplék,

S őhozá így esedezék; 1325

✕ S esedözvén megfárada,

S ugyan ottan elszunyada.

Esmég álmat láta mint azelőtt; ✕

Mert láta egy szép mezőt,

✕ És egy szép szizleányt az mezőben, 1330

¹⁾ Innen. ²⁾ Mihelyt.

És egy szép gyermeket ő ölében,
 Mely két személy oly szép vala,
 Hogy az napnál fényesb vala. ✕
 Katerina csodálkodék,
 És hozzájok közelb lépék, 1335
 Hogy őket jobban láthatná,
 S vigaságokat vallhatná.
 Kit sziz Mária hogy láta,
 Szent fiának ily szót monda :
 „En szerető fiam Jézus, 1340
 Ki vagy mennyben dicsőséges,
 Im Katerinát tekéntsed,
 Ki szódnak mindenben enged“*).
 Urunk Jézus meg felele,
 S nagy víg szóval így beszéle : 1345
 „Ez Katerina már kedves
 ✕ Nekem, s igen kellemetes,
 Mert azt látom hogy megszépült,
 S méltán enelőmben készült.“ ✕
 És asszonyunk sziz Mária 1350
 Szólla szent fiának s monda :
 „En jó fiam, azon kérlek,
 Hogy tőled ilyet érdemljek,

*) Vide, fili, Katherinam mandatis obedientem.

Hogy Katerinát hozjád vedd,
 És jegyösöddé szerezzed“. 1355

Jézus monda sziz anyjának,
 Ki jó lén Katerinának :
 „Jó asszonyom s édes anyám,
 Örülvén teszem,

Hogy őt jegyesemmé veszem, 1360
 És ennek jelenségére,

S öneki tisztességére
 Im gyűrőmet neki adom,
 S őt jegyesemmé fogadom“.

S ezt megmondván, gyűrűjét kivévé,
 És a sziz ujjában tevé,
 Neki ily beszédet mondván,
 S ily szerrel megnyilatkozván :

„En szerető szép jegyesem,
 S en választott jó kegyessem, 1370

Im látod dicsőségemet,
 Ismerjed már jegyesödet!“

S annak utánna ezt tevé
 Hogy magát így megjelenté.

Kinek hogy félelmét látá, 1375
 Őt biztatván imezt mondá :

XXXIV. HEREMITA ANIMAT EAM.

- „Bizzál, s ne félj jó leányom,
Mert lám mind rég óta valloim :
- ✕ Ez világi menyegzőkben,
Nem lakoznak szizességben, 1380
De az lelki menyegzőkben.
Megmaradnak szizességben : ✕
Azért ma méltán örülhetsz,
Kiről okot ilyet vehetsz,
Mert jegyessed nem halandó, 1385
De örekké lakozandó;
Nem földi az te jegyessed,
De mennyei, mert istened;
Azért mastan bátor vigadj,
És sok időt ennek nem hagysz, 1390
- ✕ Hogy jegyessednek hitéért
Lészszt mártirja s ő nevéért
Gyötrelmmel méggy mennyországban,
Holott vigadsz bódogságban.“ ✕
- ✕ ÉS ezök után szépen megoktatá, 1395
✕ ÉS hitben megtanítá,
ÉS szent evangeliomot ada
Öneki, ✕ és ez szerrel monda :

„Ime az te istenednek,
 S szerető idvességednek 1400
 Minden beszéde,
 S ebben vagyon mind kezdeti
 Test szerint, s mind végezeti.
 ✕Vedd kezedben s ezt olvassad,
 Ezt gyakorljad s ezt tanuljad. ✕ 1405
 Katerina azt fogadván
 És áldomást kére, mondván :
 ✕Imádj, en szent atyám, értem,
 Hogy ki mast hitben szilettem,
 Nevekedjem szent jószágban 1410
 És isteni szolgálatban.“ ✕
 S az remete őt megáldá,
 S nagy vigsággal elbocsátá.
 Katerina felkele,
 És szolgálíhoz jöve, 1415
 S hát szolgái dúlnak fúlnak,
 És az barátira zúgódnak,
 Kiket Katerina meglassitta¹⁾
 Mondván : „Bizony ha tudnátok,
 Mit az barát nekem adott, 1420
 Vagy mire engem tanított,

¹⁾ Csillapíta.

Örāja nem zúgódnátok,
 Mert azt bizonynyal tudjátok,
 Hogy engem ajándékoza
 Oly nagygyal 1425
 Ki jobb anyám országánál,
 Kiből, hiszem, menny'en vattok
 Mind fottig megkazdagúltok.
 S azután el haza méne,
 S mint jó keresztyén él vala. 1430
~~X~~ Szolgáit addig tanittá,
Hogy keresztyén hitre fordittá, ~~X~~
 S élte vala kellemetes,
 És mindennek szeretetös.

XXXV. INCIPIT PROLOGUS TRAC- TATUS SECUNDI

AGENTIS DE MARTYRIO EIUSDEM.

Beszédünknek folyásával, 1435
 S mi kezünknek irásával
 Némasággal nem hallgatjuk,
 De igazán megmondottuk
 Ez nemes kegyes szent szíznek,
 Krisztusnak szép jegyesének 1440

Tisztességére, mert ő anyjának
 Méhében fogattaték,
 És ez gyarló világra juttatá,
 S ő atyjátul megmarada
 És szent hitre igazultaték. 1445
 De hogy dolgunk egész legyen,
 S szökséges¹⁾ nevet ne vegyen,
 Alkoszik²⁾ megjelentennünk,
 S jó móddal megbeszéliünk,
 Mint szolgálja jegyösének, 1450
 Vagy mint segítse hitének,
 S mint pogán hitöt megtöré,
 S mint ötven doctort meggyőze,
 Miként nagy kénokat valla,
 S mely dicsőséggel meghala : 1455
 Mind ezekről így beszéllek,
 S ím ilyen szörzést³⁾ törлитtek.⁴⁾

¹⁾ Szük, hiányos. ²⁾ Illó, kell. ³⁾ Szerzemény, munka. ⁴⁾ Alakíték, készíték. A régiek a törlejtő szóval éltek az íróról általán, különösen a költőről, szobrászról, és — fazekasról.

XXXVI. EXECUTIO KATHERINAE.

✕Katherina nemes virág

Lön világosító világ; ✕

✕Mert ha¹⁾ juta az időben, 1460

Mikort jó tizennyolc esztendőben,

Vala hogy atyjátul megmarada²⁾,

✕Sok jámborságban árada,

Hitében megerősüle,

És istennel egyesüle, 1465

S él vala nagy bölcseséggel,

S isteni szent félelemmel. ✕

✕Ő országának nagyságát

És népinek sokaságát

Birja vala nagy jó szerrel, 1470

Mert fényes vala bölcseséggel; ✕

✕Nem hogy abban gyenyerkednék,

Hogy igenous ő uralkodnék,

De inkább nagy alázatossággal él vala. ✕

Mert ezeket megutálá, 1475

És genyedt ganéhoz hasonlá³⁾,

Hogy csak úr Krisztust nyerhetné,

¹⁾ Midőn. ²⁾ Hogy árván marada. ³⁾ Hasonlíta.

S magának kencscsé vehetné *).
 De csak az ne jelennék
 S ő országában ne vetnék, 1480
 Hogy ő volna oly nagy fesvény,
 És oly kegyetlen kencsgyűjtő,
 Hogy szolgálit éhhez ölné,
 S kencsét nem merné költeni.

XXXVII. ADVENTUS MAXENTII ALEXAN-
 DRIAM.

Az időben Romaságban, 1485
 S jelennen mind ez világban
 Egy hatalmas császár vala,
 S neve Maxentius vala,
 X Ki jobb részét ez világnak
 Vette vala csak magának. 1490
 De jobb részét idvességnek
 Hatta vala mind egyebnek, X
 Mert nagy vala ő hatalma,
 És azonnak diadalma.
 De ez jó hitet nem tudja, 1495
 Mert pogánsággal vak vala.

*) Cum apostolo namque arbitrata est universa ut
 stercora, ut Christum lucrificeret.

S ez egy gonosz ember miatt
 Ördeg gyűjtett nagy sok fiat,
 ✕ Mert oly kemény pogán vala,
Hogy mindent megölet vala, 1500
 Kit hall keresztyénnek lenni,
 Sok mártiri ennek tanúi. ✕
 Ez egykoron felkészőle,
 ✕ Mert ördeg miatt rémőle,
S jöve Alexandriában 1505
 Ez sziz lakóvárosában; ✕
 Hogy úr Krisztust háborgatná,
 És bálványát imádtatná.
 Holott egy képet öttete,
 S így egy bálványt szereztete, 1510
 Poroszlóját felhivatá,
 S felszóval ezt kiáltatá :

XXXVIII. CLAMOR PRAECONIS.

„Mind itt való te nagy sok jó,
 Légy en beszédem hallgató,
 S ez, mit mondok, ez nem en szóm,
 De enmiattam¹⁾ császár szól.

¹⁾ Énáltalam.

Azt akarja nagy hatalma,
 S azt kívánja diadalma
 Hogy mind bódog és mind szegény
 Ez napestig itten legyen, 1520
 Mert ma láttok dicsőséget
 S istenekkel nagy felséget.
 Urunk császár udvart tetet,
 S isteneket felemeltet,
 Nekik teszen áldozatot 1525
 S ő binéért változatot ¹⁾,
 S előttük alázza magát,
 Mert ők tartják császárságát,
 És mert császár sok országot
 Bir, és jelessen mind ez világot. 1530
 Császár őmiattok megbirta,
 Azért kencsét ma megnyitta,
 És ma isteneknek adja,
 S nektek imezt parancsolja :
 Hogy itt mindentek áldozják, 1535
 S attól senki ne változzék ²⁾,
 Mert ha ki vakmerő lenne,
 Hogy áldozatot nem tenne,
 Annak fejét majd elveszik.

¹⁾ Váltságot. ²⁾ Magát meg ne váltsa, vissza ne huzza.

Azért mindentek kész legyen 1540
 Késődelmet senki ne vegyen,
 És nagyobb úr attul többel¹⁾
S ha szegény, hát kevesebbel,
 S istenöket²⁾ már tisztöljen,
 És minden fölett böcsüljen. 1545

XXXIX. SACRIFICIUM CAESARIS ET
 SUORUM.

✠Ez levén felrohanának,
 S az ördegnek áldozának,
 Császár jó kezdést mutatá, ✠
 És jó példát ada mind az népnek,
 És ő száz harminc ekret hozata, 1550
 S úgy áldozék az ördegnek.
 ✠Azután az fejedelmek
 És mind az jeles főnépek,
 Miként urokhoz hallgatnak vala, ✠
 Azént³⁾ több kencsesel áldoznak vala ;
 ✠Kik kedig olyak valának
 Kik morhát keveset birnak,
 ✠Verebeket es megfognak vala,
 S még azokval es áldoznak vala. ✠

1) Annál többel. 2) Isteneiket. 3) A szerint.

Az lelkesek¹⁾ révásátul²⁾ 1560

S az népnek vigaságátul

Lön oly igen nagy ivőtés

Az városban, s oly nagy zengés,

Hogy bizony azt alittanád,

Csakhogy fileddel hallanád 1565

Hogy még az föld es zengene

S az nagy révástul rettegne.

S mind ezeknek létekoron

Nem messze levén az sziz lejárny,

Mert vala azon városban, 1570

Az önnen palotájában :

Hogy ez révást kiáltást hallotta volna

Egy szolgájának ezképpen monda.

XL. KATHERINA AD FAMULUM.

X, En jó szolgám és jó fiam

Hogy sok jót nyerj te entőlemX 1575

Elmenj, jó fiam, s meglássad,

S megjevén nekem megmondjad

Ez városban mit mivelnek,

Es ely³⁾ igen nagyon mit jajgatnak?

1) Állatok. 2) Rivás, nyögés. 3) Ily.

Mert en nagy sírást es hallok, 1580
 S nagy vigaságot es hallok.“
 Az legény hogy ezt meghallá,
 Minden dolgát elhagyá,
 És az dolgot meglátá,
 S asszonyának imezt mondá: 1585

XLI. FAMULUS AD DOMINAM.

„En tisztelendő asszonyom,
 Ammit láték, im megmondom :
 Az nagy császár Maxentius
 Mindeneket igen kénozt,
 Kik istenét nem hallgatják, 1590
 És az bálványt nem imádják ;
¶ S ő áldozván igen vígad,
 És a szegény keresztyéneket igen kénzattjaX

XLII. KATHERINA ADIT MAXENTIIUM.

†Kit hogy Katherina halla, felkészőle,
 Mert lelkében megréműle,X 1595
 Keresztet vete mellyére,
 S elmene ő kénjának helyére,

Mert eredé¹⁾ az császárhoz;-
 S hogy látna ilyen dologhoz,
 Eljutván nagy csodát láta, 1600
 Mert sok vigádozást láta,
 Sokat áldozatot tenni,
 És sokat igen sirókat
 Kik valának keresztyének;
 De mert nekik vala nagy gyetrelmek,
 Elhagyák vala az hitet,
 S vallják vala az ördeget.
 Kin az sziz igen bánkódék,
 És istenhez fohászkodék,
 És ő elméjében megtökéllé 1610
 Hogy ez téyölgést megtörné. ✕
 Azért ő megerősödék
 És az császárhoz közelebb lépék,
 Kinek szemében tekinté,
 És ilyen szerrel beszéle : 1615

XLIII. VIRGO AD IMPERATOREM.

„Császár! két állatot¹⁾ lelek
 Kik engemet intenének,

¹⁾ Állapotot, okot.

Hogy mielőtt neköd szólnék
 Azelőtt neked készennék.
 Elő¹⁾ volna méltóságod, 1620
 Kit uristen neköd adott,
 Második volna bölcseségem,
 Kivel magam itten értem.
 Tudnék en neked készennem
 És ily tisztességet tennem, 1625
Ha ez munkát ez kit most téssz,
 Kiért, te szegény, kénban léssz,
Az bizony²⁾ istennek tennéd,
És ki legyen, megesmernéd.
 Lám csodálad ez templomot, 2630
 És ez magas mennyországot,
 Fényes napot és ez hódot³⁾
 És az egen való sok csillagokat;
 S kik, lehet, szépek legyenek,
 De mind egyebtül lettenek, 1635
 Mert őket uristen szörzé,
 S nagy szépséggel megtekéllé⁴⁾.
Császár! ha ezt megérténéd,
 És ez istent reménlenéd,

¹⁾ Első. ²⁾ Igaz. ³⁾ Holdat. ⁴⁾ Tökéletességre hozta.

Hát en teneked készennék, 1640
 És nagy tisztességet tennék.
 ✕ Királyoknak es királya,
 Császároknak es ura,
 Földnek mennynek teremtéje,
 Ez világnak idvessége, 1645
 És az mindenható isten,
 Kinél egyéb senki nincsen, ✕
 Ez nem szókes¹⁾ áldozat nekül,
 Sem lelkeseknek²⁾ halála nekül :
 De csak tiszta szivet keván, 1650
 S emberektől többet nem vár.
 S ez ellen ember vétkezett,
 Sőt nagyobb vétket nem tehet,
 Hanemhogy ő tisztességét
 És isteni dicsőségét 1655
 Ember óróla elvegye,
 És az bálványokra tegye,
 Mint mastan im te tetettél,
 ✕ Egy bálványt felemeltettél,
 És őt istennek vallatod, 1660
 És őt mindenekkel imádtatod,

¹⁾ Szúkes. Nem szükölködik áldozat nélkül, azaz :
 nem szorul áldozatra , nem kíván azt. ²⁾ Állatok-
 nak . . Azaz nem kíván véres áldozatot.

Maga¹⁾ bálvány, így jól látod,
 Mert rút állat, nem tagadhatod. X
 Azért csoda, de félelmes,
 Hogy az isten ily kegyelmes, 1665
 Hogy ki veled nagy sok jót tött,
 Mert ő népén urrá szörzett :
 De te kegyig ezt elhagyván,
 Ellene jársz ilyen nyilván*).
 Kérlek azért, hadd el té nagy hittságodat²⁾,
 És megbánjad te nagy vétked,
 S térj az kegyelmes Jézushoz,
 Kit ha megtéssz, teneked sok jót hoz.“
 Hogy az császár ezt meghallá,
 Kezde nézni az leányra, 1675
 És gondolni szép szavára ;
 X Elámúla bölcseségén,
Csodálkodék nagy szépségén. §
 De az császár es bölcs vala,
 Azért neki ígyen szóla : 1680

¹⁾ Ámbátor.

²⁾ Miranda ergo est, sed timenda Dei potentia, qui cum te sublimi imperio, quod mortales magni aestimant, praeesset hominibus voluit : tu tamen tantis beneficiis eius ingratus rebus insensibilibus attribuis, quod offerre debueras illius dignae Majestati etc.

²⁾ Bolondságodat.

XLIV. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„En jó hugom s szép leányom,
 Csodálkodom elámulván
 Te nagy ifju szépségeden,
 És nagy merészségeden. ✕
 Ez, mit mondasz, mind jó volna, 1685
Ha bizonság róla volna:
 Tudjok, hogy sok hitek voltak,
 De mast azok mind megholtak,
 Mert romai fejedelmek,
 S kik nagy igazsággal éltek 1690
 Az sok hitet mind jól tudták,
 De lám őket meggyalázták.
 Ez világot miért birták,
 Mi hitünket igazgatták,
 És ez hitöt ők szerették, 1695
 Ki nem hitte, ottan ölték.
Azért hitönk nem tévelygés
 De, mint mondom, nagy szent szörzés.
 Mí nem teszjek¹⁾ eleinknél
 Mimagunkat jobbá evvel: 1700

¹⁾ Teszszük.

Cicero

(Mert Tullius mester mondja,
 És igen jónak es vallja
 Eleinket hogy ke vessük, &
 S az mi hitönk, csak azt higyjük*).
 Azért leány! en azt mondom, 1705
 És teneked tudnod adom,
 Hogy ha volnál fényes angyal,
 S feltámadnál mint az hajnal,
 S ezt, mit mondál, ezt mondanád,
 Több bizonságát nem adnád : 1710
 Tegedet még sem hinnélek,
 De előlem elüznélek ;
 Nem úgy, szegény leány levén :
 Az mit mondasz így volna,
 Ha ez világ elveszött volna, 1715
 És mindegyen elkárhoznánk,
 És mind fottig hittok¹⁾ volnánk,
 Csak tenmagad nagy bölc s volnál,
 Igaz hitet csak te tudnál :
 Kit, ha isten így tött volna, 1720
 Igaz isten ő nem volna,

*) Nam Tullius libro primo de officiis : magnum est, inquit, habere eadem monumenta maiorum, eisdem uti sacris et sepulcra habere communia etc.

¹⁾ Bolondok, tévelygők.

Mert sok nép jobb egy embernél.
 De ki volna oly nagy bolond,
 Ki nem hinné az szép napot,
 Avagy egyéb fő csillagot“. 1725

XLV. VIRGO AD CAESAREM.

Ezt hallván az sziz leány,
 Alattomba mosolúla,
 S az császár szavát megromtá¹⁾,
 Mert öneki imezt mondá :
 ✕ „Császár! en angyal nem vagyok, 1730
 Mert en gyarló leány vagyok,
 De mit en teneked mondok,
 Arról bizonságot adok. ✕
 Nem csoda hogy az romaiak
 S egyéb nemű kevély urak 1735
 Urunk Jézust nem ismerik,
 És isten voltát nem értik.
 ✕ Ugy mond Isidorus nevő doktor, ✕
 Hogy kevélségnek ő bíne
 Minden veszedelmnek szive²⁾ *). 1740

¹⁾ Rontá, cáfolá. ²⁾ Középpontja.

*) Quia superbia est ruina omnium virtutum, ut inquit Isidorus.

Az hol az kevélség bévelkedik,
 Egy jószág sem lelettetik;
 X Az hit kedig nemes jószág
 Mert önála az bódogság,
 Azért az kevélyekkel együtt nem áll, X 1745
 És bölcsekkel ő nem jár¹⁾.
 De romaiak kevélyek
 S tudjok hogy nagy negédösek;
 Azért ezt már így en értsed,
 Hogy igaz hit nálatok nincsen, 1750
 Mert szegények csak tévelgetek,
 Hogy az bizony²⁾ legyen, így értsétek :
 Mert égbeli csillagoknak
 És teremtettt állatoknak
 Isten nevét reájok adtátok, 1755
 S istennek imádtattátok :
 De mind ezek nem istenek,
 Azért nyilván tévelgetek,
 Mert az isten oly nagy állat ³⁾,
 Hogy mind föld s menny hozjá hallgat. 1760
 X Azért mondám hogy ez egy isten,
És ennél több soholt nincsen.
Ez egy isten tekélletes,

¹⁾ Itt a bölcs alatt a pogány philosophusok, sophisták értetnek. ²⁾ Igaz. ³⁾ Lény.

Láhatatlan, dicséretes,
Örek állat, rothadatlan, 1765
Mindenható, haláltalan¹⁾, X
 Ennek enged mind nap s mind hó,
 S ottan²⁾ teszik ők, ha mit mond;
 Ennek enged mind tél s mind nyár,
 Ég forgása utában jár, 1770
 Tüle vagyon mind mennyország,
 S földben való minden jószág.“

XLVI. IMPERATOR AD VIRGINEM.

Az császár ezekről ez sziznek így monda:
 „Jó leányom! miként látom,
 És mint beszédedből hallom, 1775
 X Ha bölcsekkel laktál volna,
Oskolában jártál volna,
Doktoroknál böcsebb volnál,
S mestereket felülmúlnál:
Isteneket nem porlanál³⁾ X 1780
 És ellenünk így nem járnál. X
 De jól látod, en jó húgom,
 Hogy mast vagyon jeles dolgom;

¹⁾ Halhatatlan. (Így fordul elő Turócinál is.) ²⁾ Leg-
 ott. ³⁾ Pirítanál?

Kérlek taged, hogy veszteg légy,
 És mast több beszédet ne tégy. 1785
 Im ez dolgot megvégezem,
 S ha ezekkel megtérendesz,
 És minekünk engedendesz,
 Használ neköd mi felségünk,
 Mert nagy sok jót vészs mitülünk.“
 Ezt mondván, az szizet vevék,
 S őelőle el-kivivék,
 És ő notariussának szólla,
 És ily dolgot parancsola :

XLVII. IMPERATOR AD CANCELLARIUM.

„Mester! neked parancsolok, 1795
 Mert egyebet nem akarok :
 Irj mi szónkkal leveleket
 És jelents keszenetönket)
 X Ez világi mestereknek,
 Bölcseségben híresöknék; 1800
 S őket kérvén mint jó barátinkat .
 S szerető mi híveinket :
 Hogy minden dolgok elhagyván,
 (Semmiképpen ne legyen halogatván)

De siessenek ez városban, 1805
 Hogy legyenek malasztimban, X
 S ha ők kedvönket tehetik,
 Mitőlünk nagy kencset vesznek.“

Az mester hogy ezt meghallá,
 Nagy sok leveleket íra 1810
 Mind ez nagy széles világra,
 S jelennen¹⁾ naptámadatra;
 Mert bölcseségnek jobb része
 Vala csak naptámadatra.

S az leveleket elküldék, 1815
 Ebben egy szép idő telék:
 Mig mind evel sietének,
 Hogy az doktorok eljennének,
 Addig császár dolgát tartá,
 Áldozását el sem hagyá, 1820
 De az áldozat meglevén,
 Sok keresztyént megeletvén²⁾,
 Mene be palotájába,
 És ezt mondá ott voltában :

¹⁾ Jelesen, névszerint. ²⁾ Megöletvén.

XLVIII. IMPERATOR AD FAMULOS.

„Jó szolgálaim, azt tudjátok, 1825

Mert filetekkel hallátok :

Hogy minet¹⁾ en ez világra lettem,

És minet őbenne éltem,

✗Bölcsőbb leányt még en ennél nem láttam,

Mint az ki imenten szólla envelem, ✗1830

S jótétemről megporitta²⁾ engem;

Mert oly böcs az ő beszéde,

Hogy engem megszegyenitte,

Mert nem tudék neki szólnom,

Hanem kelle csak hallgatnom, 1835

S jóllehet az nagy istenek

Ennekem sok jót tettenek,

De en mendtül jobbá³⁾ tartanám,

✗Ha en ez lejánt valhatnám⁴⁾, ✗

Kit hiszek hogy meglehetne⁵⁾, 1840

Csakhogy ez egy vétkét levetné,

Hogy csak hittságát⁶⁾ elhadná,

És isteninket imádná.

¹⁾ Mióta. ²⁾ Piríta. ³⁾ Legjobbá, legjobbnak. ⁴⁾ Birhatnám. ⁵⁾ Míról hiszem hogy lehetne. ⁶⁾ Bolondságát.

✱Bizony kívánnám hogy úgy lehetne,
 Hogy en szép szómnak engedne, 1845
 De ha hozzá szó nem elég,
 Ottan kénok engeszteljék! ✕
 Azért kérlek kihozjátok,
 És előmbe állassátok :
 Halljok csak nagy bölcsességét 1850
 És lássok ő nagy szépségét.“
 Szolgái mennye¹⁾ ezt hallák,
 Az szizlejánt ott kihozák,
 Ki hogy császár előtt állna,
 Császár neki ígyen monda : 1855

XLIX. IMPERATOR AD VIRGINEM.

✱,Leány! neved s nemzetidet
 Nem tudom, sem mesteridet,
 De ez szépségű orcád,
 Ki bizonynyal illik hozjád, ✕
 Jelent teged nemes vérből, 1860
 És támadnod nagy nemzetből;
 Beszéded, ez kit mondál,
 Mutatnája hogy bölcs volnál,

¹⁾ Mihent.

Ha istenekhez hallgatnál,
 És öellenek nem járnál.“ 1865
 Katerina megfelele,
 És ilyen szerrel beszéle :

L. VIRGO AD IMPERATOREM.

✕ „Bölcs Cato régen megírta, ✕
 És minekünk írva hatta,
 ,Hogy ember tennen magadat 1870
 Se olcsárljad, se ne magasztaljad‘ *).
 Im en igazán megmondom,
 És tetőled nem tagadom,
 Mert en nevem Katerina,
 S Costus királynak leánya; 1875
 Biborban bársonban éltem,
 ✕ En es öt országot birtam,
 De ezeket mind megúntam,
 És Krisztusért mind elhattam. ✕
 S mesterim bölcsek valának, 1880
 S engem nagyon tanojtának,

*) Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:
 Hoc faciunt illi, quos gloria vexat inanis.

S en ötőlek úgy tanultam vala,
 Hogy nagy bölcsesé lettem vala.
 X Demiért ily tudománynyal,
 Sőt inkább balgatagsággal 1885
 Idvességem nem lelhettem,
 Azért tülem mind elvetetem, X
 S enmagamat Krisztusnak ajánlám,
 És fejem hozjá fogám.
 Ez mikort embert teremte, 1895
 Ördeg embert igen ejté,
 Mert nyilván elveszett vala,
 És mind ördegnek jár vala :
 Azért isten hogy ezt látá,
 Ez dolgot igen megszaná, 1895
 És mikort az idő betölt vóna,
 Hogy az ember megváltatnék,
 És ő emberré lön emberekért,
 S ő meg akara érettünk halni,
 Mert ő igazsága keveté, 1900
 És hogy váltságunkat úgy tennéje,
 Hogy az binről elég lenne
 Kivel ember elrekkent¹⁾ vala,
 De az bín érdeml gyötrelmet:

¹⁾ Elveszett.

- Azért ha ő ez földre nem jött volna,
 Mi mind elvesztünk volna;
 Azért ő rá vén nagy sérelmet.
 ✕ Miként kegyig Ádám véte,
 (Az igaz ellen éppejte,
 Ádám vala mezittelen, 1910
 Mikort tön uristen ellen;
 Ez azért, ki megruház minket,
 Mezittelen váltta meg minket.
 Ádám és Éva gyenyerűséget,
 De Krisztus valla keserűséget. ✕ 1915
 ✕ Szegény Ádám azt keváná,
 Hogy örökké meg ne halna, ➔
 De mikent isten oly lenne,
 Hogy jót és gonoszt értene,
 ➔ Azért isten azt elejtvén, 1920
 (Mert miértünk emberré lön,) ➔
 ➔ Mi életünkért meghala, ✕
 És harmad nap feltámada,
 És így meghalván és megkénzátván,
 S dicsőséggel feltámadván, 1925
 Így mente meg minket haláltul,
 És az ördegnek markátul.
 Ez az Jézus bizony isten,
 Kinél egyéb senki nincsen.

Ez nekem bizony istenem 1925

S bizodalmas reménségem.

Im ez kit te faragtattál

És ezképpen felállattál,

Ez nem isten, szegény állat,

Ő magának sem használhat, 1930

Mert nem szólhat, sem nem járhat.

O mely igen nagy bolond nép

Ki ez hitből ki nem lépik,

Kit istene nem segíthet

És vesződelemtül meg nem menthet.“

LI. CUI IMPERATOR.

Császár hogy ezeket hallá,

Katerinának ezt mondá :

„Csoda leány, hogy nem félted,

Magadat lám elrekkented;

S mi dolog ez ily tehozjád, 1940

Hogy isteninket gyaláznád?“

S az sziz császárra tekintve,

S neki ily szerrel beszéle :

LII. VIRGO AD CAESAREM.

„Kérlek azon, császár, teged,
 Hogy ne birjon harag teged *), 1945
 Mert, im lássad, az pogán böles
 Ilyen beszédet irt mondván:
 ,Te akkoron lehetsz bíró,
 Mikort elméd rajtad bíró,
 Mert ha mikort birand tested, 1950
 Királyságod ottan vesztet(**).
 ✕ Seneca mester es így mond, ✕
 Kit nem gondol nyilván bolond:
 ,Hogy mindent birj, ha kívánod,
 Birjon teged tennen okosságod(***)). 1955
 Ne siess megharagodnod,
 De alkoszik¹⁾ meghallanod,
 ✕ Mert valamit neked mondok,
 Mindeneket bizonyítottok.“ ✕

*) Ne, obsecro, caesar, a furore te vinci permittas.

**) Tu si animo rexeris, rex es : si corpore, servus.

***) Si vis omnia tibi, subijce te rationi.

¹⁾ Illik, kell.

Császár ezen megharagvék 1960
 És felette megdühövék¹⁾,
 És monda az sziznek :

LIII. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„En mint látom, csak azon vagy,
 Hogy te minket kötelben²⁾ hagyj,
 Mert doktorokat nekünk behozsz, 1965
 És minekünk így hazudozsz.

No tegedet megtanojtunk,
 És, ha lehet, bizony meglassítottunk.“

S így magát megharagojtá,
 S szolgálainak szólla mondván : 1970

X Szolgáim, ezt felvegyétek
 S en temleceembe vigyétek,
 S öt oly erősen tartsátok,
 Hogy nekem megadhassátok. X

Az vitézek hogy azt hallák, 1975
 Ötet ottan elragadák,
 S a temlecben helheztték,
 És ötet nagy erőssen őriztték.

¹⁾ A dühöszik formának félmultja. ²⁾ Törben.

S azonba ez úgy terténék,
Az császár szava beteljesödék. 1980

LIV. ADVENTUS DOCTORUM.

Azon közben az kevetek megjutának,
És az császárnak hozának
Ötven számu doktorokat,
És belcseségben tudókat,
Kik nyilván azt vallják vala, 1985
Hogy hét szabad tudományban,
Mindennemü tanuságban
Tanultak volnának,
Bizonyságát mutatják.
Csak isteneket nem értnek, 1990
De embert mindent meggyőznek.
Kiket császár behivata,
És ilyen szót nekik monda :

LV. IMPERATOR AD DOCTORES.

„Jó mesterek ! en akarnám,
Ha bölcs voltotokat tudnám, 1995
Azért kérlek, megmondjátok,

Ha ti vattok nagy tanultak,
Ez világban nagy fő választott bölcsek népek?”

LVI. DOCTORES AD IMPERATOREM.

Ezt hogy a sok doktor hallá,
Szavokat egyik így mondá : 2000

„Uram császár! hogy megtudjad,

S te felségöd meghallgassa,

Mi vagyunk nagy tanult népek,

Kikben nincsen semmi vétek,

S ez világban nagy bölcseket 2005

Mi meggyőztönk, mindeneket,

♣ S nincs földön hozjánk fogható,

Vagy miellenünk állható. χ_1

De te, császár, te's megmondjad

S már mitülönk ne titkoljad, 2010

Hogy miért minket hivatal,

És ötvenen kihozatal,

Mert képzzök¹⁾ nagy dolognak lenni,

Kiért azt akartad tenni."

Császár ezt jó kedvvel vevé, 2015

És feleletét így tevén:

¹⁾ Képezzők, képzeljük.

LVII. IMPERATOR AD DOCTORES.

„Im egy leány vagyon nálunk,
 Bölcseséggel nagyon erős,
 Mert ő beszéde bölcseséges,
 S tudománya erősséges, 2020
 X S ékességgel oly igen szép,
 Hogy őrajta csodál sok nép.
 Férfiakat mindenket
 Ő lábokról hamar le-vet; X
 És hatalmas isteneket 2025
 Megrutol mint ördegöket.
 Kénnal azt tehetem vala,
 Hogy őt áldoztatom vala,
 De ez jobbnak teték¹⁾ minekünk,
 Hogy bölcsektől meggyéztessék : 2030
 Azért erre hivatálak,
 És ez egy leányért hozattalak ;
 S ha ti ezt meggyőzenditek,
 Nagy sok ajándékot vesztek.“
 X S ezen egyik megharagvék, 2035
 És nagy kevélségben esék, X
 S ő az császárt megmeveté,
 Mert ő beszédét ilyen törlitté :

¹⁾ Tetszék.

LVIII. DOCTOR AD IMPERATOREM.

„Ez világban nagy fő urak,
S kik ti vattok, romaiak, 2040

Kik császárnak nagy tanácsot adtok!

Ím lássátok akaratját,

Hogy egy genyedt¹⁾ leány ellen

Ennyin minket²⁾ ide gyejtsen³⁾.

Mert bizonynyal nektek mondom, 2045

És nyilván tudnotok adom,

Hogy mendtül hitványb sajtárunk⁴⁾

És elvetett rosz deákunk

Napnyugati mestereket

Mind meggyőzne, mindeneket; 2050

Nem hogy ez egy tudatlant,

Avagy ez egy balgatag leánt.

✕ Ez volt-e az császár esze?

Bátor jó, de kikölt szesze.“

Az császár ezt megszégyenlé, ✕ 2055

S az doktornak így beszéle:

¹⁾ Nyavalyás, silány. ²⁾ Ennyinket. ³⁾ Gyűjtsön.
⁴⁾ Leghitványabb sajtárunk (?).

LIX. IMPERATOR AD DOCTOREM.

„Jó mester, csak ne pirongass,
 S beszédöddel meg ne pöríts¹⁾); X
 (Demaga²⁾) te mit gondolsz en eszemmel,
 Avagy en esztelenségemmel,) 2060
 7 Ha en neked mit fogadtam,
 Két anneval megadatom,
 Ha ötet meggyőzhetendőd,
 És kedvönket tehetendőd.“ X

LX. DOCTOR AD HAEC.

„Nosza tehát el-kihozzák, 2065
 És ötet mielőnkben állassák,
 S jóllehet dagályos legyen,
 S minekünk monkát tett legyen,
 De őt majd arra tanítjok,
 X S őmagával es vallatjuk, 2070
 Hogy bölcsset soha nem látott,
 S ily szégyent soha sem vallott.“ X

1) Piríts. 2) De bár.

És mint ennek előtte megmondók,
 Ez időben az sziz vala az temlecben,
 Kihez angyal lejte mennyből, 2075
 És ezt mondá izenetből :

LXI. ANGELUS AD VIRGINEM.

„Úristennek szent jegyöse,
 Krisztus köszén nagy ékössen.
 Tőlem neked ezt jelenti :
 „Im ezt tudja én jegyösem, 2080
 Hogy mindenben kedvét teszem.
 Ez kegyetlen ördeg tagja
 Ki ördegségét nem hagyja,
 Ötven doktort ő hozatott,
 És nekik sokat fogadott 2085
 Hogy csak teged meggyőznének
 Császárnak engesztelnének.
 De mind ebben semmit ne vélj,
 ✕ S ez dologba semmit ne félj,
 Mert ezeket mind meggyőzed, 2090
 S mind egyenként szentté teszed.“ ✕
 Ezt hogy Katerina hallá,
 Nagy hálát adván ezt mondá :

LXII. KATHERINA AD ANGELUM.

7 „Hála legyen az en édes istenemnek,
 És en áldott teremtemnek, 2095
 Hogy ő beszéde hallgatóját
 El nem hagyja, és el nem feledi
 Szegény bínes szolgálóját.“ ✕
 Oztán császár ezt teteté
 Hogy ő székit megszörzeté, 2100
 Kiből szolgálának szólla,
 És nyilván csak ilyet monda :
 „No szolgálím, elmenjeteK,
 Ti most oly dolgot tegyetek,
 Hogy az lejánt kihozzátok, 2105
 S enelömbe állassátok.“

LXIII. COMPARENTIA DISPUTANTIUM.

Ezt hallván, ötet kihozáK,
 És az császár előtt megállaták.
 Az doktorok es ott lőnek,
 És őK erről nagy negédet tőnek, 2110
 ✕ És ez szizet igen megmeveték
 S őt csak nagy hejttnek alitták,

Mert egyígyűn áll vala előttük. X
 X De szent lélek vala nála, X
 S ez dologra felkészőle. 2115
Mind az ország el-felgyüle.
Hogy lássák az-disputálást,
 És ily erős arguálást.
 És mikort mind az két fél kint volna,
 De egy fél másnak nem szólna, 2120
 X S az császár nagy búban volna,
 És csak aleg szenvedí vala : X
 Az sok doktor egyfelől áll vala,
 És negédőkben csak meg nem hálnak vala;
 Az sziz leány másfelől áll vala, 2125
 S az uristentül segítséget vár vala.
 De mikort ideje volna
 Hogy az dolog megindulna,
 Katherina megszólala,
 S az császárnak ily szót monda: 2130

LXIV. KATHERINA AD IMPERATOREM.

„Császár! méltán te úgy volnál,
 Hogy nagy igaztevő volnál,
 De ez bizony nem igazság,
 Bátor akarkik meglássák,

Hogy egy szegény leány ellen 2135
 Ide gyűljenek ötven doktorok.
 És nekik nagyot ígértél,
 Ha tehetik az mit kezdtél,
 Hogy ha engem meggyőzendnek,
 S hozjád engesztelhetendnek. 2140
 De ha, császár, ily jól leend,
 Hogy az szerencse enreám térend,
 S hogy en őket meggyőzendem,
 Mivel ajándékozsz meg engem?
 No ennekem en nagy kencsem 2145
 Legyen nekem dicsőségem,
 Jézus Krisztus en jegyesem,
 Kiért en ez bajt¹⁾ felveszem;
 S tőled, császár, csak ezt kérem,
 S törvén szerént es érdemlem, 2150
 X Hogy ha őket meggyőzendem,
 És hitemre térítendem,
 Tehát vedd fel te's²⁾ hitemet,
 És imádjad istenemet.“ X
 Császár ezen megharagvék, 2155
 Kitől ily beszéd mondaték :

¹⁾ Viadalmat, vitát. ²⁾ Te is.

LXV. IMPERATOR AD EAM.

X, Te ne gondolj mi hitünkkel,
 De hagyj el minket isteninkkel, X
 Te tarts¹⁾ dolgod, s' mi meghalljok,
 Ha istened segél neked, 2160
 S ha bizony s elég te hited? "*)
 Az poroszló hogy ezt hallá,
 Nagy felszóval ezt kiáltá :

LXVI. CLAMOR PRAECONIS.

„Minden ember meghallgassa,
 És zajgását megállassa! 2165
 Mert urunk császár úgy tetetött
 Hogy ötven doktort kerestete,
 S immár őket kiállatta,
 S az leányt is kihozatta,

¹⁾ Tartsd.

*) Non est tuum nobis, inquit, imponere conditionem; de crudelitate mea nulla te cura sollicitet. Tu age, quod agis, nobis instat videre, an deus tuus tibi victoriam annuerit etc.

S ők kezdnek nagy disputálást 2170
 S igen erős arguálást,
 Kiki mind ő hitit vallja,
 És nagy bölcsen bizonyítja.
 S azért mindentek meghallja,
 S ez viadalt végig állja.“ 2175

Mikort ezt megmondta volna,
 Mind az két fél hallgat vala.
 Császár vala nagy haragban
 S ez vesztegségen nagy búban,
 Mert felgyült vala nagy sokaság, 2180
 Hogy ez igyet meghallgassák :
 De néznek vala csak szájokban,
 S tartják vala azt csak kárban
 Hogy az időt elmulatják vala,
 És hogy magokat meg nem mutatják vala.

Kiről az sziz így gondola,
 És az doktoroknak így szólta:

LXVII. VIRGO AD DOCTORES.

„Az miért mast ide jöttetek,
 És enrcám gyüleköztetek,
 Ím látjátok ez nagy népet, 2190
 S kik tületek várnak tételt

És jegyet.

Nagy kár nektek és nagy szégyen

Hogy hejában néznek rejátok.

Azért ha ki bizonyossággal, 2195

És idővel avagy tanusággal

Bölcsőbb kezzületek¹⁾, ki magát bizza,²⁾

Hát immár ő száját megnyissa,

S megjelentse hogy miért járt,

És hogy abban nem vallott kárt, 2200

S ő megmondja ez nép előtt,

Mit ő szívében tökélelt.“

Ezt hallván az egyik doktor,

Kit ékesít vala vén kor,

Mert ő magát bölcsőbbnek tudá, 2205

Az sziz lejánnak ezt mondá :

LXVIII. DOCTOR AD EAM.

„Inkább méltó hogy előttünk

Te szólj, kiért ide jöttünk.“

Ez hogy a sziznek mondaték,

^ Az sziz ottan letérdeplék, 2210

¹⁾Közöletek. ²⁾ Magában bizik.

És disputálást el is kezdé.

És ő istenének így reménkedék :

„Közelíthetetlen nagy jószág,

És bódogságos szent hárumság, X

Kinek csak egy istensége, 2215

És ő hasonlatos dicsősége,

Kinek oly nagy erőssége,

Hogy mondhatatlan felsége!

Te en uram s en teremtem,

Ez kiért magam erre vetettem, 2220

XKérlek enged nekem malasztodat,

Hogy meggyőzzem ez hamisságot! *X

Azért ő nevében ím elkezdem,

S mester, neked ezt beszéllem.

Miérthogy az pogánságot, 2225

S ez világi nagy heuságot¹⁾)

En régenten mind elhattam,

S magamat Krisztusnak adtam,

Azért ily bölcseségben

Kiben biztok, kevéségben, 2230

Ebben semmitudó vagyok,

*) Par idemque deus, maiestas, gloria, virtus, quod fuit, est et erit etc.

¹⁾ Hiuságot.

Hanem csak ur Krisztus mindentudó
 És böles, ki szent lélekkel jelenék
 Próféta miatt ¹⁾ régenten,
 Ez világi bölcseket, így mondván gya-

láz és veszt el : 2235

,Az bölcseknek bölcseségét
 S az értőknek mesterségét
 Im megtörem és elhányom,
 Im elvesztem s meggyalázom* ²⁾).

És az isten, ki megszáná 2240

Hogy ördeg embert megcsalá,
 S mikort vala láthatatlan,
 S állatjában haláltalan,

És a sziz Máriátul testet vén
 És miérettünk ő nagy dolgot tén, 2245

S harmic három esztendeig

Oztán hát egy hónapig,

Földön nagy munkákat valla,

S ő nagy sokat predikállá,

És azután önne kéhjen¹⁾ meghala, 2250

És harmad nap feltáma,

¹⁾ Által.

²⁾ Sapientiam sapientium et intellectum intelligentium reprobabo.

¹⁾ Helyesben : kéjh, t. i. kéj, vég lehelettel.

És megbirá ellenségét,
 És megváltá szegény népét,
 És ezképpen töré meg poklokat,
 És el-kihozá az szent atyákat; 2255

És azután ő szent hitöt szörze,
 És mennyországban felmene.
 S az ki az hit kívül leszen,
 Örek kárhozatot veszen.
 Ez ennekem nagy istenem, 2260

S tökéletes bölcseségem,
 Ez ennekem győzedelmem,
 S bizodalmas reménségem,
 Ez ennekem víg életem,
 S dicsőséges idvességem *), 2265

S en ő nevébe ti bajtokat .
 Meggyézem, és viadaltokat.“

Még el sem végezte vala
 Mit mondani akar vala,
 ★Hogy egy az doktorok kezzül, 2270
 (Ki távol valá istentül,
 Felduzmáskodék¹⁾ magában,)

*) Hic est Deus meus, hic est philosophia mea, hic
 est victoria mea, et tota gloria mea.

¹⁾ Felfuvlakodék.

S nagy hahotát tön az házban, X

S istenönket megkáromlá,

S kevélységében ezt mondá : 2275

„Oh császári fejedelemség,

Ez világban té nagy felség!

Ó itt való nagy bölcsek,

S ez világban nagy ékessek!

Ó romai nagy fő dúsok, 2280

Kik mindenén uralkodtok,

Míg¹⁾ akarjátok ezt eltörnetek.²⁾

És eképpen elszenvednetek? *)

Mert im az balgatag Krisztusnak

Álnokságos csalárdságát beszél, 2285

Isteninknek bosszuságot téssen.

Mert ha istenink egygyé lesznek,

Mérgökben olyat tesznek

Mirajtunk, kit mindnyájan meg kezdünk

Siratni, nem kell azért azon csodálkodnunk,

Hogy eltírjek³⁾ és elszenvedjük,

És mirőlunk el nem vetjük⁴⁾

*) O Cives, o romani Imperii alta nobilitas! usque
haec stulta christianorum superstitio diis nostris
iniurias irrogabit?

¹⁾ mi-ig, azaz meddig? ²⁾ eltörnetek. törjük. ³⁾
vetjük.

Az Krisztusnak csalárdságát,
 És ez leánynak ő álnokságát.
 Azért, ha en szómat fogadjátok, 2295
 Im szemetökkel meglátjátok,
 Hogy e nap leszen az Krisztusnak alázása,
 És gyalázása.
 No hát, császár, ez-é az leány,
 Kiért minket hívattatál ? 2300
 Illik volt rajta csodálnunk,
 Mert már bölcseségét halljuk.
 Uraim, bizony azt mondom,
 S tinektek tudnotok adom :
 Mert így csodáltatja vala 2305
 És ily bölcsnek mondja vala,
 Várjuk vala hogy nagy bölcsen
 Nagy okoson s nagy ékessen
 Ő beszédét elkezdené,
 És jó véggel tökéllené. 2310
 Mert ám elkezdé az hazugról,
 És az csalárdságos Krisztusról,
 Kit egy falka balgatag nép,
 Kiknek eszekben nincsen ép,
 Őtet isten fiának mondják, 2315
 És kiért fattig elkárhoznak ;
 És kit ám önne tanejtványa

Ő nagy bínéért elárula,
 És az sok hamisságáért
 Zsidók ötet nagyon kénzák 2320
 És azután megakaszták ;
 És ő magának sem használhata,
 Kit mind ez világ jól láta :
 Ezt lássátok : ha isten lehet,
 Hogy ki magának sem segithet ? 2325
 Azért végezetit jónak várjuk,
 Mert kezdetit jónak látjuk.“
 Kit hogy Katerina halla,
 Az doktornak ígyen monda.

LXIX. VIRGO AD DOCTOREM.

„Méltán kezdem el beszédem 2330
 Arról, ki en reménségem :
 Az én uramról Krisztusról,
 Atya istennek fiáról,
 Ki mindeneknek elei,
 És minden jónak kezdeti, 2335
 S ki mind ez szélös világot,
 Mind földet s mind mennyországot
 Igen nagy bölcsen teremté,
 De bölcsebben megéppejté.“

Kit az doktor hogy meghalla, 2340
Katerinának így monda :

LXX. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Leány, hiszem, azt gondolod,
Hogy bolonddal vagyon dolgoz,
Mert úgy szólasz mint bolondnak
És egyígyű gorombának. 2345
Mert ím úgy mondasz : hogy az te
Krisztusod teremtette
Ez világot, bizony ez kediglen nagy hazugság,
Kiről ím bizonság,
X Mert Aristotiles vallja, X 2350
És nagy bölesen bizonítja
Hogy ez világ volt örökké,
Mert őt senki nem teremté *).“
Katerina ezt meghallván,
Ilyen szerrel szóla nyilván : 2355

*) Acterni non est aliqua causa, XII. Metaph., sed species rerum sunt aeternae et specialius mundus est ab aeterno, octauo Physicor., ergo rerum et mundi non est aliqua causa, et per consequens neque Christus.

LXXI. VIRGO AD DOCTOREM.

„Doktor, az mit neked mondok,

Im arról bizonságot adok

Hogy ez világ nem volt örekke,

Hanem ötet isten teremte,

✕ Mint Virgilius megirta ✕ 2360

És minekünk írva hatta :

Hogy mindeneknek előtte

Az uristen földet és mennyet teremte *);

És azután embert és szörze,

Kit az ördeg elrekkente. 2365

Ez dolognak ő mély voltát

S ez teremtésnek folyását

Aristotiles nem érté

Mert istent nem esméré.“

Hogy az doktor ezt meghallá, 2370

Az leánynak ezt mondá :

LXXII. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Leány, tehát te azt mondog,

S te hited miatt azt vallod

*) Principio coelum terram camposque liquentes
Lucentem globum lunae solisque labores
Ipse pater statuit, et reliqua . . .

Hogy az isten emberré lött	
És nagy idvességet szőrzett.	2375
Nagy csalárdság ezt mondani,	
És nagy hazugság vallani,	
Mert isten mindenek ura,	
Ember kegyig ő szolgája :	
Azért ha ember lett volna,	2380
Ez kegyiglen lehetetlen	
S mindenképpen hihetetlen :	
Mert természetnek folyása	
En szómnak bizonyejtása,	
Mert az uraság és az szolgálat	2385
Csak két ellenkődő állat,	
Kiknek az tulajdonságok	
Hogy nincsen együtt lakások *).	
Azért im, tülem mint hallod,	
Az te hited hamis, így jól látod.“	2390
Katerina megtérüle,	
És az doktornak így felele :	

*) Dominatio enim et servitus entia sunt contraria, quorum est vicissim, et nunquam sit semel eidem subjecto inesse, ut praedicat Aristotiles in Post praedicament.

LXXIII. VIRGO AD DOCTOREM.

„Doktor, hogy ezt megértse
 Tennen eszödben im így vegyed,
 Hogy isten azt tehette legyen, 2395
 Hogy ember lehetett legyen,
 Pogánokkal bizonyojtom
 És okossággal és megmutatom :
 Mert az isten oly hatalmas
 Hogy mindenben diadalmas, 2400
 Ötet mondják uralkodóknak urának,
 És nyilván mindenhatónak ;
 S azért ő felsége emberré lehete,
 És ördegöt meggyőzhete.
 Ezt az pogán és mondta vala, 2405
 És írást róla hagyott vala :
 Hogy isten emberré lenne,
 Kit csak egy sziz leány szilne,
 Ki miértünk magát megaláznája
 És az szénán ő magát nyugotná *).“ 2410

*) Veniet Agnus coelestis, humiliabitur Deus, minuetur humanitate, divinitas jacebit in foeno agn. et puellari gremio educabitur deus et homo.

LXXIV. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Csodálkodom, leány, rajtad,
 Hogy magad elhasonlottad¹⁾,
 És te nekünk forgatsz irásokat,
 És előttünk szólasz sokat.
 Ez mit mondasz, mi es tudjok, 2415
 És tenáladnál elébb olvastuk :
 De tegéd hamisnak lelünk,
 És igazság miatt megijesztünk ;
 Mert az másra szabott szoknyát
 Hiszem, tetteteli nyavalyád 2420
 Hogy te Krisztusodra adod
 És minekünk így mutatod.
 Mi nem bolondot találtál !
 Hogy szóddal el-ámojtanál¹⁾,
 És irásokat ha írák, 2425
 Nem az te Krisztusodról mondák.“

Katerina nyugolmat vén,
 És őneki feleletet így tén :

¹⁾ Hogy hasonlatlan lettél magadhoz, hogy megváltoztál, s ki magadat együgyűnek mondtad, irásokra hivatkozol stb.

¹⁾ Ámitanál.

LXXV. VIRGO AD DOCTOREM.

X, Sybilla mikort ezt írá, X
 Tahát úr Krisztusról mondá, 2430
 Mert az szíztül ő szíleték,
 És az izekön¹⁾ ő fekvék;
 És hogy ez óróla mondva legyen,
 X Virgilius és tanum legyen, X
 Ki mikort Krisztus szíleték, 2435
 Akkort Rómában íeleték,
 És egyéb írassi közzé ír
 És Krisztusról ím ezt törlitté :
 Sybillának kitölt ideje,
 Mert úrnak eljütt ő szíletése, 2440
 Új magzat jött mennyországból,
 S egy új sziz jett ez világból *).
 De hogy nyilvánban megértсед,
 És tévelygésed levedsed,

¹⁾ Ízek : törek, töredék.

*) Ultima Cumaei iam venit carminis aetas :
 Magnus ab aeterno seclorum nascitur ordo.
 Iam venit et virgo : redeunt Saturnia regna :
 Iam nova progenies coelo dimittitur alto.
 Virgilius Ecloga tertia Bucolici carminis.

Ím neked megbizonyojtom, 2445
 És tennen társid szavából mutatom,
 Hogy pogán bölcsek kik vótak,
 Mert Sybilla Tiburcia
 Istenemről ígyan íra :
 Jevendő idő jártában 2450
 Támad fel az zsidóságból
 Mária nevő szíz leány
 Kiről en beszéllek nyilván,
 És ő jegyöse József leszen,
 De ő mind örekké szíz leszen, 2455
 Mert férfiú nélküi magzat leszen
 Szent léleknek szörzéséből.
 Ez istennek fiát szüli,
 És őt Jézusnak nevezi,
 Ki isten és ember lészen *) 2460
 Mint próféták predikállák
 És írásokban vallák, .

*) In diebus illis exsurget mulier de stirpe hebraeorum nomine Maria, habens sponsum Joseph, et procreabitur ex ea sine mixtione viri de spiritu sancto filius dei Jesus, et ipsa erit virgo in partu et post partum. Qui ergo ex ea nascitur, erit verus deus et verus homo, et permanebit regnum ejus in secula seculorum

Kiknek télem¹⁾ (ha) kívánnád,
 Írásokat meghallhatnád.
 De ím nagyobb igazságra 2465
 Pöresimöt²⁾ vetem vallására,
 Mert ezek pogánok lőnek,
 De azért hitöm mellé vallást tőnek.
 Először felelj ezekre,
 Ha térnéd akarsz hitemre.“ 2470
 Az doktor hogy ezt meghallá,
 Katerinának ezt mondá :

LXXVI. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Látod mert nem elszeke³⁾ vagyok,
 De azért nem sok időt hagyok,
 Valamiről tudsz kérdened, 2475
 Mindennek feleletit nálam leled.
 De mast ennékem felelnem kell,
 Neked kegyig csak hallgatnod.
 Mert ím en megbizonittom,
 Okossággal es megmutatom, 2480
 Hogy ez nyilván lehetetlen

¹⁾ Tölem. ²⁾ Pörös, vitázó, t. i. kikre hivatkozott.

³⁾ eel zekee (elszökő), nem térek ki előled.

Hogy Mária sziz lött legyen,
 És ő fiát szizen szülte legyen,
 Mert ez igen nyilván nagyon,
 Hogy sziznél szilés nem nagyon. 2485
 Természet ennek mestere :
 Ha nem hiszsz ennekem, kérdd ötöle.“

LXXVII. VIRGO AD DOCTOREM.

Kit hogy az sziz halla,
 Az doktornak így felele :
 „Mester, lám megbizonittám, 2490
 Okossággal és megmutatám,
 Hogy valami hol nagyon,
 Mind fattig istentől nagyon :
 Azért isten őket bírja,
 És úgy forgatja mint ő akarja; 2495
 Ezt isten kenneyen teheté,
 Természetét megterheté¹⁾,
 És természetnek felette
 Anyját kenneyen szilletteté ;
 Mert az mit téssz, lám te es birod, 2500
 Mint akarod úgy forgatod.

¹⁾ Törheté, változtathatá.

Sőt ím lássad az ivegöt,
 Kit az napfény meg nem szeghet,
 Maga ¹⁾ ötet általhatja :
 Krisztus anyját így tartja : 2505
 Mert lám ötüle testet vén,
 De őrajta szeplő nem lén.
 ✕ És mint Albumazar²⁾ megirá, ✕
 És nálatok irván hagyá,
 Ezképpen : 2510
 Hogy még egy szizleány leszen,
 Kinek nagy szépsége leszen,
 És ennek leszen egy gyermeke,
 Kinek Jézus leszen neve *).
 Azért ez kinnyen lehete, 2515
 Hogy az sziz szizen szülhete.“
 Az doktor hogy ezt meghallá,
 Az sziznek még es ezt mondá :

¹⁾ Mégis. ²⁾ Híres arab bölc és csillagjós a IX. században (Katalin 307-ben szenvedett vértanulálta.)

*) Ascendet virgo pulcra et honesta, mundi et honesti capilli atque proluxi, et nutriet puerum, quem quaedam gens vocat Jesum. Haec ille.

LXXVIII. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Leány, maga te mit forgatsz,
 Lám okossághoz nem hallgatsz, 2520
 Mert lám Krisztusról úgy mondasz,
 Kit te istenednek vallasz,
 Hogy ő isten és ember legyen :
 De ez, hogy hamis legyen,
 Ebből nyilván megismered 2525
 Ha az en beszédemet megérted :
 Mert isten mindenteremtő,
 De Krisztus vala teremtetött;
 Azért vagy magát teremté,
 Vagy ő isten nem lehet; 2530
 De magát senki nem teremti :
 Azért ő isten-lételi
 Nyilván hamis és csalárdság,
 Sőt bizonynyal nagy hazugság.
 No az isten erekké áll, 2535
 És erekké ő meg nem hal :
 Krisztus kegyiglen meghala,
 Azért ő isten nem vala.“
 Az sziz leány ezt meghallván,
 Az doktornak szóla, mondván : 2540

LXXIX. VIRGO AD DOCTOREM.

„Mester, kérlek, meghallgassad,
S tévelygésedet elhagyjad.
De az mit mondasz, mind így volna,
Ha Krisztus oly állat volna,
Hogy kiben volna egy természet ; 2545

De te hogy megértsed ötet :
✕ Úr Krisztusban lelettetik
Istensége s embersége ; ✕
Mert lehet egyességgel,
Hogy az szerént, miként ember, 2550

Ő teremtett állat legyen,
És halandó állat legyen,
Mert ez illik emberséghez,
Ki egyesült felséghez ;
De az szerént miként isten, 2555

Halál önála soha nincsen,
És így ő mindennek teremtéje
És földnek mennek istene.“

Katerina hogy így szóla,
Az doktor igen megbúsula, 2560
És ő istenének letérdeplék
És így mondván reméncödék :

LXXX. DEPRECATIO DOCTORIS.

X, „Isteneknek ezer volta!
 Ily nagy bú engem megbusajta.
 Lám értetek hadakozom, 2565
 De segítségtöket nem látom, X
 Kik igen kazdagok¹⁾ vattok
 S mennyországban uralkodtok,
 És kik ez világot birjátok,
 Ennekem ma segítségtöket adjátok“ *). 2570
 Annakutánna megállá,
 S az leánynak ígyen monda :

LXXXI. VIRGINI DOCTOR AIT.

„Az Krisztusnak csalárdsága
 Ebből tetszik, álnoksága :
 Mert ő nem vén nagy bölcseket 2575
 Tanítványnya, de hittokat²⁾).

¹⁾ A deák versben, melyet jámbor szerzőnk itt követett, Dis (Pluto) alvilág helyett áll, nem kazdag értelemben. ²⁾ Itt tudatlanokat jelent e szó.

*) Numina mille Deum, vatem defendite vestrum,
 Qui colitis Ditem, qui stelliferam regionem,
 Qui partes mundi, qui stagna tonantis abyssi :
 Numina mille Deum ! vatem defendite vestrum.

Azt ő azért teszi vala,
 Mert ő igen álnok vala;
 Ha bölcseket győjtett volna,
 Álnokságát megtudták volna : 2580
 De választá halászokat
 És egyigyő gorombákat,
 Kiket kennyen megcsalhata,
 És lábokról lehazuda.“
 Katerina hogy ezt hallá, 2585
 Az doktornak ím ezt mondá :

LXXXII. VIRGO AD DOCTOREM.

„Jó mester, ha meghallanád,
 Neked en ennek okát adnám.
 Jól tette ezt, ment kettőből tetszik,
 Hogy megértsed. Imez egyik : 2590
 Mert mit tőle tanulának,
 Aval lám ők használának,
 Mert jó vala tanusága,
 És szent vala tudománya;
 Második hogy megtudjad, 2595
 Im ez szerrel meghallgassad :
 Mert, mint mondod, hejtök voltak,
 S azelőtt semmit nem tudtak :

Lám egy nap annyit tanultak,
Kivel nagy soknak használtak.“ 2600
Az doktor még és beszélle,
És ely beszédet törölte :

LXXXIII. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Krisztusnak balgatagsága
Ebből és tetszik nagy hejtsága,
Hogy ha már jó hitöt hoz volt, 2605
Miért bölcseket nem választott?
Lám úgy vagyon törvéntekben
És az tennen könyvetekben :
„Hogy isten bölcseket kedvel,
És hatalmasokat nevel“ *), 2610
Ez őmagának és jobb volt volna :
Mind ez világ nem búdosna¹⁾,
Mert az bölcseknek hitt volna :
Azért ebben bolondul járt,
S tött ebben magának nagy kárt. 2615
Mennye²⁾ kedig balgatag volt,
Ingyen³⁾ ottan isten nem volt ;

*) Deus potentes non abiicit, cum ipse sit potens;
etiam Deus optat societatem fortium. II. regum, 4.

¹⁾ Bujkálna, vakoskodnék. ²⁾ Mene : mihelyt. ³⁾
Ígyen, így.

Mert az isten nagy bölcs állat,
És semmiben kárt nem vallhat.“

Katerina ezt meghallván, 2620
Az doktornak szólla, mondván :

LXXXIV. VIRGO AD DOCTOREM.

„Ebben Krisztus bölcsen jára,
Kiben ő nagy hasznót valla.
Ez lőn ennek jeles oka
Hogy ő bölcseket nem választa, 2625
Hogy hitőknek bizonsága
Megtessék ő nagy igazsága :
Mert ha bölcsek hirdették volna,
Hát te azt mondhattad volna,
Hogy az hit még hamis lehet, 2630
Mert bölcs mester sokat tehet,
Igazakat hamissojthat,
És hamissat igazojthat¹⁾.
De hogy bitünk igaz legyen
És őbenne kétség semmi ne legyen, 2635
Csak egyigyűket választa,
Kikvel sok népet fordejta,
Kik álnokságot nem tudának,

¹⁾ Igazat hamisnak, hamisat igaznak bizonyíthat.

És csalárdsággal nem járának.“

Az doktor nem elégedék, 2640
De még és így veteködék :

LXXXV. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Lám ha mind így volt volna,
Hogy Krisztus isten volt volna,
Ha emberért sziletett volna,
Hát őerte mire holt meg? 2645
Leán ! az isten mindent tehet,
Kennyen mindent megszörezhet :
Azért ha isten volt volna,
Meghalni nem kellött volna,
Mert ő csak egy angyalával 2650
Avagy csak egy mondásával
Embert megválthatott volna,
És idvességet adhatott volna.“

Az szizleány hogy ezt hallá,
Az doktornak csak ezt mondá : 2655

LXXXVI. VIRGO AD DOCTOREM.

„Jó mester, de nem véled-é,
Avagy eszedben nem veszed-é,
Hogy ez nem lött oka nekül ?
De okot adok neked erről

Méltó vala hogy *) ez halál, 2660
 Mire te es keteles¹⁾ valál,
 Ki ember miatt jett²⁾ vala,
 Es ember miatt meghala :
 Ezt csak ember nem tehette,
 Mert csak isten tekéllette, 2665
 Mert ember vala binés reá,
 Isten vala elég reá.
 Azért Jézus isten vala,
 Csak embersége hala meg,
 Az akki embert megcsala³⁾, 2670
 Ember miatt meg-meghala.
 Ezt isten, ha jó leszen vala⁴⁾,
 Másképpen is megteheti vala.
 De nem leszen vala igazán,
 Ha jár vala csak hatalmán, 2675
 Azért így kelle emberré lenni
 És érettünk halált felvenni.“
 Az doktor hogy ezt meghallá,
 Az sziznek még és ezt mondá :

*) Hogy méltó vala . . .

¹⁾ Keteles. ²⁾ Jött. ³⁾ T. i. az ördög. ⁴⁾ Ha ez így jó lett volna.

LXXXVII. DOCTOR AD VIRGINEM SIC
FATUR.

„Nosza leány, vedd eszedben, 2680
 És meghányjad jól elmédben,
 Lám úgy vagyon kenyvetőkben,
 Dávid írja zsoltárkenyvében :
 „Igazat isten el nem hágy,
 De öneki minden jót ad.“*) 2685
 Krisztust kegyiglen elhagyá,
 Mert zsidókkal megfogatá,
 Meg hagyá ötet kénzatni,
 És szörnyű halállal meghalni :
 Azért ő isten nem vala, 2690
 Azért mert ily nagy szörnyen meghala.“
 Katerina így beszéle,
 És az doktornak így felele :

LXXXVIII. VIRGO AD DOCTOREM.

„Doktor! ebben kétség nincsen,
 Mert az mindenható isten 2695

*) Non vidi justam derelictum, nec semen ejus
quaerens panem.

Szent fiát arra adá,
 És ez világra azért bocsátá,
 Hogy ő miérettünk meghalna,
 És minket ördegtől megváltana.
 Azért ezt mind ő kennyen vallá, 2700
 Azért ötet isten sem hagyá,
 Mert ő kénjának lön váltsága,
 És ez világnak szabadsága.“
 Még is a doktor nem elégedék,
 De még és így veteködék : 2705

LXXXIX. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Ezt mint mondod, Krisztus megholt,
 Tahát immár nincsen , hanem csak volt.“
 Katerina monda erről,
 És revid feleletet ada neki :

XC. CUI VIRGO.

„Azt en mondom, hogy meghala, 2710
 De harmadnap feltámada.“
 Doktor még sem elégödék,
 De ily szerrel szóla esmég :

XCI. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Ha isten volt, ez mint mondod,
 Hát soha meg nem halhatott; 2715
 Ha kegyiglen emberré lött,
 Hát halált meg nem győzhetett :
 Mert haláltalan¹⁾ senki meg nem halhat,
 És halandó halált nem birhat²⁾.”
 Az sziz mind ezökről így felele : 2720

XCII. VIRGO AD DOCTOREM.

Az mint én látom, nem kívánod
 Megértened, sem akarod,
 De bizony mind ez kettő lehet vala,
Mert ő isten és ember vala.
Csak az emberség öneki meghala. 2725
És istenség éppen megmarada ;
 De isteni hatalmával
 Feltámada diadalmával.”
 És hogy az doktor ezt meghallá,
 Önnön magát alább hagyá, 2730

¹⁾ Halhatatlan. ²⁾ Győzhet meg.

Mert kezdé veszteg hallgatni,
Csak az több társitúl várni;
Kit hogy Katerina láta,
Az doktornak így monda :

XCIII. VIRGO AD DOCTOREM.

- „De, doktorok, mit kívántok 2735
Entőlem, többet mi(t) akartok ?
Feleljetek nekem arra
Az nagy erős bizonságra,
Kit nálatok írva hagyta
✕ Sybilla mondván :*) ✕ 2740
Hogy oly isten bizony isten
Ki fán feszőle, áldott isten.
És mit mondotok továbbá
✕ Az Plato mester mondására, ✕
Mert ő halálának utánna 2745
Melyen lőn egy arany lánna¹⁾,
Kin ez szókat irták vala
Isten akaratja miatt :

*) Elesponcia Sybilla :

Felix ille deus, ligno qui pendet ab.alto.

¹⁾ Lap ; lamina, bractea.

„En ki vagyok Plato mester,
 Ez világban nagy bölc s mester, 2750
 Hiszek Jézusban, Krisztusban,
 És az szíztól születettben,
 Ki emberért meghaladó,
 Harmadnap feltámadandó,
 Kik igazak, urrá látnak, 2755
 Istenné s királylyá vallnak,
 Atyaistennek ígét
 S mindeneknek teremét.“ *)
 Azért, doktorok, tudjátok
 Azt, akarmit hallgassatok, 2760
 Hogy az Krisztus bizony isten
 Kinél több soha nincsen;
 És mind hamis hitben vattok,
 Ha nem tértek, elkárhoztok.“
 És mikort az sziz igrén szólna, 2765
 És felette sokat mondana,
 Az doktorok megállának,

*) Credo in Jesum Christum, nasciturum de virgine, passurum pro humano genere, et tertia die resurrecturum, et merebuntur justi videre Dominum Deum suum Christum, regemque, verbum patris atque principium cum eo cuncta componen.

És mind fattig megnémulának,
 És csak egymásra néznek vala,
 És mind veszteg hallgatnak vala : 2770

✕ Mert az kit meggyőzött vala,
 Mindeniknél bölcsőbb vala;
 Esmerék hogy nincs embertől,
 De az hatalmas istentől ✕
 Hogy ők így megnyomvadának¹⁾ 2775
 Hogy egy szót se szólhassanak.

Kit hogy Maxentius láta,
 Nekik nagy haraggal ígyen monda :

XCIV. IMPERATOR AD DOCTORES.

„Óh ti gonosz balgatagok,
 Ez világban genyedt aggok! 2780
 Ez-e az ti erősségtök,
 És doktori bölcseségtök,
 És rajtam tött mevetések ?
 Im lássátok nagy istenek,
 És itt való nagy fejedelmek ! 2785
 Nemde elég szégyen volna
 Hogy győzések így lött volna,

¹⁾ Megnyomattak, győzettek.

Hogy ötven leány gyült volna,
 És csak egy doktort gyézett volna :
 Mast kegyiglen oly nagy szégyen 2790
 Kiért nektek nagy kén légyen :
 Ily nagy erős sok doktort,
 Szentirásban tanult mestert
 Egy nyavalyás gyarló leány
 Ő beszédével elámojtott¹⁾ legyen : 2795
 Bátorsággal arra terjen²⁾,
 Hogy kezzületek senki ne merjen
 Csak egy ígét es mondani
 Őellene, avagy csak egy szót és felelni.“
 Ezt hallván, egyik kiállá 2800
 Ki többenél bölcsebb vala,
 És az császárnak így felele,
 És ez szerrel beszélla :

XCV. DOCTOR AD IMPERATOREM.

„Császár! neked im megmondjok,
 És igazán megjelentjük, 2805
 Mert napkeleti sok doktorok
 Erről neköd bizony tanók³⁾ :

1) Ámított. 2) Törjön. 3) Tanúk.

Soha nem volt oly ember
 Avagy oly nagy tanult mester,
 Hogy ki magát hánta volna, 2810

És mimiánk¹⁾ meg nem győztetött volna :

De ez lejárny ellen szólnunk

Mi nem merünk, még csak indulnunk :

Mert, hogy neked bizont mondjunk,

Lám igen sok bölcsét láttunk, 2815

De ily szókat nem hallottunk,

És ily nagy szégyent sem vallottunk.

Mert hogy öneki szavát hallók,

És bölcseségét meglátók,

Megindúla az mi testünk, 2820

És megrémüle mi szívünk

Úgy annira, hogy megnémulánk,

És Krisztus ellen nem szólhatánk :

X Mert mi²⁾ nem ember szól őtőle,

De szent lélek szól belőle. X 2825

De, császár, azért nem késleljük,

De egyszersmind megfelelünk :

Hogy ha nekünk ez te hitödet

Jobb szerrel nem erősítettöd,

¹⁾ Mimiattunk, azaz mívünk által, általunk. ²⁾ Vajmi.

Ingyen¹⁾ majdan mind elhagyunk, 2830
 És mi és az Krisztust valljuk;
 Mert lám az volt az nagy isten,
 Kinél egyeb senki nincsen.
 De hála légyen úristennek,
 És ő kegyes kegyelmének, 2835
 Hogy pogánságból kihoza.“

És az császár, hogy ezeket hallná,
 De csak nem hala búsulván,
 És ő szakálát fenjen szaggatja,
 És egy nagy tüzet rakata, 2840
 Azután így parancsola,
 És szolgáinak így szóla :
 „Nosza hamar, kik bánjátok
 Rajtunk löttet, kik szánjátok,
 Ez városnak egy utcáján, 2845
 És az jeles főpiaccán

X Igen nagy tüzet tegyetek,
 És őket mind elvigyétek,
 És mind egyiglen²⁾ belé vessétek;
 És nagy szörnyen égessétek.“ X 2850

És az szolgák, mennye³⁾ ezt hallák,
 Őket ottan elragadák,

¹⁾ Ingyen. ²⁾ A cod. : egyetlen. ³⁾ Mihelyt.

És kémélletlen kezdék verni,
 És az tűz fele vezetni.
 De az vén doktor így szóla, 2855
 És az többinek ily szót monda :
 „Ó istenbeli dicső társim,
 Es en szerető jó barátim !
 De hálát adjunk mi urunknak
 Az kegyelmes úr Krisztusnak, 2860
 Hogy minket ő nagy malasztjából
 El-kihoza pogánságból !
 De mert nem keresztelkedtünk meg,
 És kétség vagyon hova megyünk,
 Azért kérjek¹⁾ az szent asszonyt 2865
 Hogy minekünk adjon hasznót,
 És keresztyénné tegyen minket,
 És hogy meg mentse mi lelkünket.“
 Ezt hallván, felreadának²⁾,
 És egyszersmind³⁾ reá kiáltának, 2870
 És az mennyországra gondolának,
 És ők nagy felszóval így mondának :
 „Ó te nemes kegyes asszony,
 Hova leszen az mi lelkünk ?

1) Kérjük. 2) Riadának. 3) Egyszerre.

Talám fattig mind elveszönk, 2875
 Hogy keresztviz mirajtunk nincsen ?
 Keresztelj meg itten minket.“

Kit hogy Katerina halla,
 Ő bizodalmokra így monda :
 „Ó nemes erős vitézek, 2880

Tí azon semmit ne féljeteK,
 Mert véröteknek hullása
 Leszen bíneteknek bocsánatja,
 És igaz elég ti keresztségtetekre,
 És az ti lelketeknek idvességére ; 2885

Mert az elmulandó világért
 És benne való nyavalyákért,
 Majdan veszíteK mennyországot,
 És őbenne való bódogságot :
 XDe azért mast bátorok legyetek, 2890
 És ez hitben ne tévelyegjeteK.“

XCVI. CREMANTUR DOCTÖRES ET ADEST
 PRODIGIALE MIRACULUM.

Ezt megmondván, az tűzben veték,
 És őket mind megégeték.
 De hogy mind ezt tökéllenék¹⁾,

¹⁾ Véghez vinnék, befejeznék.

Ott oly csoda jelenteték, 2895
 Hogy jóllehet úgy lött volna,
 Hogy fattig meghaltak volna :
 De önekik sem ruhájok,
 Sem kegyiglen hajok, szakálok
 Meg nem ége az nagy tizben, 2900
 És maradának oly szépségben,
 Hogy ha őket láttad volna,
 Csak alonniok hitted volna.
 Mely csodát hogy az nép látá,
 Sokan Krisztushoz fordulának, 2905
 Krisztust vallák ő kénjokban,
 És ők így jutának mennyországban.
 És az császár, hogy ezt meghallá,
 Önnen-benne¹⁾ nagyon csodálá,
 És ő az lejányt hozjá hivatá, 2910
 És öneki ez szót mondá :
 „Óh te drágalátus²⁾ nemes virág !
 Ki oly vagy mint fényes világ,
 Tennen magadnak légy jó tanács,
 És úgy magadnak sokat használsz : 2915
 Mert ha kedvem nekem teszed,
 És ha en hitömet felveszöd,

1) Magában. 2) Drágalátos, homályos o-val.

Hát entülem ím ezt veszed:

Hogy másod léssz asszony után,

Hozjám veszek ő kimulván : 2920

Ha meghivod¹⁾ gonosz tetterd,

És megtérítettöd nagy vétköd,

Én nem nézem te bines voltodat,

X De aranyban gyártott képed²⁾

Egy kőlábra faragtatom, 2925

És az piacon felállatom,

És ötet isten névvel hivattatom,

És mindenekkel imádtatom.“ X

Kit menye az sziz leány halla,

Császárnak ottan így monda : 2930

„Kérlek, császár, hadd el mind ezt,

Mert szörnyü csak gondolnod és ezt,

Mert en magamat ajánlottam

És az Jánosnak Krisztusnak jegyesül adtam,

Mert ez ennekem nagy szépségem, 2935

És lelkembeli reménységem,

És ez ennekem idvességem,

És mastani erőségem;

¹⁾ A hiu véghangzós törzsből, melyből a hív (vocat) forma keményedett meg. Meghív annyi mint visszahív, visszavesz. ²⁾ A cod. képet.

- ✕ Mert ez ennekem szeretőm,
 És végezetlen víg-élctem, 2940
 És kitül engem sem beszéded,
 Sem te nagy kegyetlenséged
 El nem vonhat, sem téríthet,
 Mert úr engem erősített. ✕
 Ezt hallván, ő megbúsúla, 2945
 És önne benne így szóla :
 ✕ Ez világban mennyet éltem,
 Ily nagy bosszut nem szenvedtem, ~
 (Mert megbirtam királyokat,
 És nyomorgattam nagy urakat;) 2950
 ~ Mindenekkel azt tetettem,
 Mit ennen magam kedveltem. ✕
 Mastan és magam úgy birom,
 Hogy mind ez világot birom,
 Nincs földön mastan oly felség, 2955
 Ki előttem térdre nem esnék :
 Azért im nem értem ennek okát,
 Hogy eltőrem¹⁾ ez bínnek sokát :
 Azért, leány, ezt fogadom,
 És hitemre megbizonyítottom, 2960
 Hogy ha szép szónak meg nem engedsz,

1) Tűröm.

Hogy azt aítottad¹⁾ volna,
 Hogy ne szilettettél volna.
 Nosza azért ezt vegyétek,
 És, ti szolgálaim, ezt gyötörjétek, 2965
 És igen szörnyen ezt verjétek,
 És gerebennel szaggassátok
 Ő testét, és ötet nagy erőssen tartsátok.“
 És így az szizet elragadák,
 És vervén oly igen kénzák, 2970
 Hogy ő vére mind elárrada,
 És testében ép nem marada;
 Azután ötet felvevék,
 És az setét temlecben veték.
 Elmenének az császárhoz, 2975
 Ki így szóla szolgálaihoz :
 „Mastan ennekem el kell mennem,
 És nagy dolgot megszereznem²⁾ :
 Fejetökre parancsolok,
 Egyebet es nem akarok : 2980
 Az lejánt fogva tartsátok,
 És őt ki ne bocsássátok,
 Ha meghalni nem kívántok;
 Ételt neki ne adjatok :

¹⁾ Ahítottad, ohajtottad. ²⁾ Rendelnem, tennem.

Talám teszi mi kedvönket, 2985
 Megtanítja éhség ötet,
 Talám magát meggondolja,
 És tévelygését meghagyja¹⁾.“
 Ezt meghagyván felkészüle,
 És ő el dolgára mene. 2990

XCVII. SOMPNIVM IMPERATRICIS.

Míg az császár igyet jára²⁾,
 Császárné asszony meghallá
 Mint Katerina járt volna,
 Az doktorokat megbirván,
 És őket hitire hozván ; 2995
 És mely csoda lett volna rajtok,
 Mikort lett volna halálok ;
 És mint, azon nem elégedvén,
 Császár mérgében be^htelvén,
 Az szizet kénzatta volna, 3000
 És az temlecben vetette volna ,
 És tiltott mindeneket,
 Hogy ne segéllenék ötet ;
 És hogy senki őt ne éltetné,

¹⁾ Elhagyja. ²⁾ Igyében vagy ügyében eljárja.

- Csak szóval se könnyítené¹⁾: 3005
 Kit hogy meghallott volna,
 Jóllehet még pogán vala,
 De ő nemes vér voltából
 Kenyerüle²⁾ nagy kénjáról.
 ✕ Így azt igen megkevéhá, 3010
 Hogy ő az szizet láthatná; ✕
 De nem lel vala utat,
 Hogymint tenné kevéhatját :
 Kin ő igen búskodék,
 Hogy éjjel abban elaluvék. 3015
 És mikort volna ily bánatja,
 Álmában lén egy látatja,
 Kin ő igen csodálkodék,
 De magánál nem állapék³⁾ :
 Mert hogy másod napra juta, 3020
 Porphyrius hozjá juta,
 Ki vala nagy tisztességben,
 És jeles fejedelemségben ;
 Ki titkokat megtart vala,
 És asszonyának nagy hív vala : 3025
 Ennek megmondá látatját,
 És így jelenté meg álmát :

1) Könnyítené. 2) Könnörüle. 3) Állapodik.

XCVIII. IMPERATRIX AD PORPHYRIUM.

„Porphyrius, en jó szolgám,
 Kérlek teged, jűj közelb énhozzám,
 Hogy beszédemet meghallgassad, 3030
 És en kedvemet adassad,
 És nagy titkon megbeszéljem !
 Oly ként vallék en álmamban
 És az éjjeli látásomban
 Az nemes sziznek miatta, 3035
 Kit en uram megkénzata :
 Hogy vagy jóra vagy gonoszra
 Uram nekem ezt fordítja.
 De megöl engem bánatom,
 Ha ez szizet nem láthatom, 3040
 Mert ez éjjel en ágyamban,
 Mikort valék jobb álmamban,
 Hát immár az temlecbe vagyok,
 És ott ilyen dolgot láték :
 Az setét temlec hát fényes 3045
 És a sziz annál sokkal fényesb.
 Hát vele vannak angyalok,
 És ott ilnek¹⁾ vén jámborok,

¹⁾ Ülnek.

Ezök ötet vigasztalván.

Mondám hogy vala oly fényesség, 3050

Hogy en reá nem nézheték.

Mikort a sziz engem láta,

Ottan nevemen szólitta,

És egyiktől egy koronát vén,

És azt mikoron nekem adá, 3055

Kit szépséggel fejemben tön,

Hát szóval nekem azt mondá :

Ím teneked az úr Krisztus

És mennybeli dicső Jézus

Egy fényes koronát köldett, 3060

És vele dicsőséget és szörzett.“

Azért, fiam, hogy ezt látám,

És koronámat így vallám,

Ha en ötet meg nem látom,

Hát halállal kell meghalnom. 3065

Kérlek azért, en jó fiam,

Hogy nagy sok jót nyerj enmiám,

Az temlecet te megnyissad,

És az szizet reám bizjad.“

Kit hogy Porphyrus halla, 3070

Asszonyának ily szót monda :

„En tiszteletes jó asszonyom,

Ez beszédet én jól hallom :

- *Teged illet parancsolás,
 Engem illet csak szolgálás. 3075
 Azt jól tudom, hogy ként vallok,
 És talántan érte meghalok,
 Ha ezt uram meghallandja :
 De mind avval sem gondolok, ✕
 Mert azt mit kérsz, az nagy jó dolog, 3080
 Nekem és volt, jó asszonyom,
 Még régenten akaratom
 Hogy ez szizet en meglássam,
 És hogy nagy bölc beszédét halljam,
 Mert csodáltatják nagy szépségét, 3085
 És beszédében bölcseségét :
 Azért veled en elmegyek,
 És az sziznél veled leszek. "
 Ezt mondván felkészülének
 Ejjel, és az szizhez menének. 3090
 És hogy az temlecebe jutának,
 Oly fényességet látának,
 Hogy lábon nem állhatának,
 De az földre leomlának.
 Kit hogy Katerina halla, 3095
 Nekik ily beszédet monda :
 „Úristennek választotti
 És Krisztusnak hív szolgái !

- FelkeljeteK és ne féljeteK,
De velünk bátroK legyeteK. 3100
- * Mert titeket és vigasságban
Úr Krisztus hív országában.“ K
Ézt hallván feltámadának,
És ott ily dolgokat látának:
Hát nagy sok angyalok vannak 3105
Ott, és az sziz sebeit vigasztják¹⁾
Kilemb-kilemb kenetöKkel,
És mely sebet kennek kezöKvel,
Az seb ottan megvigaszik²⁾,
És nagy fejérségre változik. 3110
És látának ott vénöket,
És nem nézhetik vala öket
Rajtuk való fejérségtül.
Katerina vén egyiktől
Egy nagy szépségű koronát, 3115
És nagy vígnak mutatá magát,
Kit az asszony fejében tén,
És az vénekhez ilyen szót tün :
„En jó uraim, jól látátok,
És feletöKkel³⁾ hallátok, 3120
X/ Hogy imádék egy asszonyért

1) Orvosolják. 2) Meggyógyul. 3) FületöKkel.

Császárnak feleségéért : ✕
 Azért ez, az kiért kérek,
 Kiért kértöm, és engedek,
 Ez vitézt és hozjánk vegyük, 3125
 Mennyországban helyheztessük.“
 Az vén jámborok ezt hallván,
 Az sziznek ez szót mondák :
 Drágalátos te nemes sziz,
 Ki fényes vagy mint fényes nap, 3130
 Az uristen, kiért itt vagy,
 Ki nevéjért kénod ily nagy,
 Imádságodat meghallá,
 És kértödöt neköd adá;
 Mert kérenk hogy ezt meghalljad 3135
 És mitülünk bizonyynyal tudjad,
 Hogy ezek mind szentté lesznek
 És Krisztusért halált vesznek.
 Megjelented te nagy jótetted,
 Mert mennyben ménnek eletted¹⁾, 3140
 Azután hadad²⁾ elvégezvén,
 És az császárt te meggyőzvé,
 Mennyországban vitettetöl
 És oly helyre helyheztetöl,

¹⁾ Elötted. ²⁾ Küzdésedet.

- Holott szizek seregökben 3145.
 Örvendöznek istenben,
 Ártatlan bárányt kevetnek,
 Szép fejér ruhát viselnek,
 És oly éneket mondnak
 Neki, kit egyebek nem mondhatnak, 3150.
 Hanem csak szizek.“
 Mind ezt hogy az asszony látá,
 Porphyriussal egyetemben azt mondá :
 Ó szent asszony, azon kérünk
 S mast neked ebből könyergünk : 3155.
 / Adj minekünk keresztséget,
 És hitbeli nagy erőseget,
 Mert lám nagy volt tévelygésünk,
 Azért ne hagyj már elvesznünk.“
 Katerina ezt nagyon örülé¹⁾, 3160.
 És őket megkeresztölé,
 Hitben őket megtanította,
 És az asszonynak ezt mondá :
 „Immár kérlek, hogy erős légy,
 / És erdeggel erős hadat tégy, 3165.
 / Mert harmadnap után
 Mártiromságot kell szenvedned,

1) Ezen nagyon örüle.

És azután felmégy mennyországban. X

Azért, kérlek, semmit ne félj,

És dolгодban semmit ne vélj, 3170

Mert ez mostani kénokat

És mennyei vigaságokat

Egybe nem hasonlathatjuk¹⁾,

De ezután megláthatjuk :

Hogy az mennyei vigaságért 3175

X És istennek látásáért

Nincs oly nagy kén, kit vigasággal

Fel nem vennél bátorsággal. X

És ez te halandó uradat,

És földi dicsőségedet 3180

Hadd el az Krisztusért,

Ki embernek ez világért

Magát adja, és országát.“

Azután őket megáldá,

És az temlecből kibocsátá. 3185

Kik mikoron kijüttek volna,

És hitben megerősültek volna,

Jó keresztyénül élének,

Kiért idvességet vének.

¹⁾ Hasonlíthatjuk. Így az áll i t helyett is régenten
alla t használtatott inkább.

De mint imént és beszélők, 3190
 Porphyriust úgy jelentők
 Hogy vala nagy tisztóságban
 És jeles fejedelemségben,
 Mert kétszáz vitézt bír vala,
 Császár után másod vala. 3195
 Az vitézök ötet megkérdek,
 És titkokat így jelenték:
 „Mondd meg nekünk, mi jó urunk,
 Mert nagy jámbor vagy, kit jól tudunk,
 Holott voltál te ez éjjel 3200
 Asszonyunknak felségével?“
 Porphyrius hogy ezt hallá ,
 Ők hol vótak, így megvallá :

XCIX. QUIBUS PORPHYRIUS.

„Én jó társim, vesztegjetek,
 És ezt ingyen se kérdjétek. 3205
 De mely nagy jót vallanátok,
 Ha tanácsomat fogadnátok,
 Mert ez éjjel olyat láték,
 És mondhatatlan nagy jót tanulék :
 Mert az idvességemnek uta 3210
 Nekem az éjjel lőn mutatván.

- X Azért, ha engem uraltok,
 És ha velem megmaradtok,
 Hát az bálványt elhagyjátok,
 És az bizony istent imádjátok, 3215
 Ki minket és egyebeket
 Jól teremte, mindeneket. X
 Urunk Krisztus az az isten,
 Bizony ember és bizony isten,
 Ki mindeneknek ura, 3220
 És királyoknak királya,
 Ki ő neve-viselőket
 Mennyországgal elégejthet,
 Benne kegyig nem hívóket
 Örek kénokban gyötörtet. 3225
 Ennek fényes dicsősége
 Irgalmas kegyelmessége
 Gonosz létünket elszenvedé
 És pogán voltunkat soká tűré :
 De mast rajtunk kenyerüle, 3230
 Hozjánk köldé lám ötüle
 Ez nálunk való szép szizet,
 Kit mi urunk igen gyötrett.
 Ez hitembeli erősség
 Lelkemnek örök idvesség. 3235
 Az vitézők hogy ezt hallák,

Porphyrusnak ezt mondák :

„Császár után te nagy felség,

Ez világban nagy ékösség!

Tennen magad már meglátád. 3240

Hogy vigadunk igen rájta,

• Szódat mindenbe fogadjuk,

Mit akartál, ottan töltük;

Teged soha el nem hattunk,

Mert temiád sok jót vallottunk. 3245

Azért mit mondasz, megteszjük,

Mert im az hitöt felveszjük. ✕

Mi-és keresztyének vagyunk,

Szent hit mellett mind meghalunk.^v

Az sziz vala az időben 3250

Maxentius temlecében,

• Ötet ehen tartják vala,

Mint az császár hagyta vala.

De isten őt el nem hagyá,

Mennyei étkekkel tartá. 3255

Ebben tizenkét nap telék,

És Krisztus neki megjelenék;

Kinek Krisztus így beszéle,

És kit így megkönyergete :

C. CHRISTUS AD KATHERINAM.

„Dicső leány, szép jegyesem, 3260

Szent nevemért jó vitézőm!

Esmerj engem teremtődöt

És te bizony istenedet,

Kiért véreddel vitézkedel *)!

X Veled vagyok en, jegyesem X 3265

Azért semmit ne félj en nagy kencsem, X

Mert számtalan igen sok nép

Hamis hitből miád¹⁾ kilép.“

Katerina letérdeplék,

És ily igékkel reménkedék : 3270

Oh en édes uram, neked hálát adok,

Hogy neked szolgálód vagyok.

Szent nevedet holtig vallom

És soha meg nem tagadom.“

Ezt megmondván, Krisztus megáldá, 3275

És míg az sziz ötét látá,

Mind addig nagy fényességgel,

*) Agnosce filia creatorem tuum, pro cuius nomine laboriosi certaminis subisti conflictum.

¹⁾ Miattad, azaz általad.

Mennyben mene dicsőséggel.

Azonban az idő eljuta,
 Kiben az császár megjuta. 3280
 Mert ördeggel teljes vala,
 Dolgát el nem feledte vala,
 Szolgáit mind be^hivatá,
 És egynehányának ezt mondá :
 „No, szolgálím, elmenjetek 3285
 És mastan ily dolgot tegyetek :
 Tí az bájost¹⁾ kihozzátok
 És mielőnkben állassátok :
 Lássuk, ha az ehség azt tette,
 Hogy ötöt megengesztelte²⁾, 3290
 Hogy önmagát megalázza
 És isteninket imádja.“

CI. EDUCITUR VIRGO DE CARCERE.

Az legények ezt hogy hallák,
 Katerinát el-kihozák,
 És az császár előtt megállaták, 3295
 És így hivségeket mutaták.
 Kit hogy az császár megláta,

1) Búbájost. 2) Engedésre birta.

Nagy szépségén elámula :
 Hát ehség őt nem bántotta,
 De nagygyal¹⁾ szebbé alkotta. 3300
 Csodálkodék császár abban,
 És kétös lön szolgálban.

Ő magát megharagojtá
 És haragjában ezt mondá :
 „En csodálok ez leányon, 3305
 Elámulván igen nagyon :
 En halálát várom vala,
 És im szebb honnem előbb vala.
 De jól tudom ennek okát :

X Az őrizőket megfogják, 3310
 Őket nagy szörnyen kinozják
 És nyakokat mind elvágják,
 Mert, mit hagyék, nem tartották : X
 Őket így-és megtanítottom,
 Szómat velök megtartatom.“ 3315

Kit hogy Katerina halla,
 Császárnak arról így monda :
 „Tudjad, császár, és megismerjed,
 Beszédemből im így értsed :
 Hogy engem senki nem táplált, 3320

¹⁾ Sokkal.

Azért ne tégy értem halált :
 Mert ennekem en istenem
 Krisztus Jézus, en jegyesem,
 Ételt küldé angyalátul,
 Engem így ments meg haláltul.“ 3325

Mely dolgot hogy az császár halla,
 Méрге ottan alább szálla,
 És Katerinára tekinté,
 És öneki ez szerrel beszéle :
 „Leány, nekünk már megmondjad, 3330

És akaratodat megjelentsed :
 Ha¹⁾ megteszöd, mire kértönk ?“

Katerina rátekinté,
 És erről így felele :
 „Tudjad, császár, hogy megtenném, 3335

És az te hitödet felvennem,
 Ha hitemnék bizonyságát
 Nem tudnám, és bódogságát :
 De tudom nagy erősségét.“
 Az császár még is többitté beszédét; 3340
 „Leány, tegöd böcsnek²⁾ véllek,
 De tegöd már azon kérlek,

¹⁾ Vajjon ? ²⁾ Böcsnek.

Kétséggel nekünk ne felelj,
 Mert semmit nem nyersz mind evel.
 Mert ha, lám, meggondolnád, 3345
 Hát neköd mi nagy jót adnánk :
 Nem léssz nálunk mint szolgáló,
 De mindenben uralkodó.“

Katerina, hogy ezt hallá,
 Az császárnak ez szót mondá : 3350
 „Tennen magad meggondoljad
 És nekem tennen magad megmondjad :
 Kettő közül melyet tegyek,
 És en urammá kit vegyek :
 Az öreg dicső istent-é, 3355
 Avagy ez halandó embert-é?“

Az császár ezen megbúsula,
 Az leánnak még-és szóla,
 Mondván : „Leány, akar te miként járj,
 Tégy minekünk választ immár : 3360
 Avagy imádd isteninket,
 És megnyojtod életödet,
 Avagy kegyig nagy sok kénokat
 Felvéssz te testödre. Ennekem
 Ugy tetszik, hogy jobb életöd : 3365
 Azért híjad meg te nagy vétköd,
 Mert nem kívánnám vesztödet,

És halál miá rekkentödet¹⁾).~~X~~

Katerina megbátorúla,

És az császárnak ígyen szóla : 3370

„Császár, tudjad értelmemet,

Hogy kevánom életemet :

De úgy hogy az en életem

Krisztus legyen, en istenem;

Mert ennékem en halálom 3375

Érte leszön, vigaságom;

Csak testemet megkénozzhatod,

De lelkemet meg nem bánthatod,

Sem meg nem birhatod.

Mit tudsz tenned, mind eltegyed²⁾, 3380

Szándokodat meg se engedjed,

Mert teveled semmit sem gondolok,

De Krisztusért en meghalok.“

Az császár önen benne

~~X~~Igen megharagvék, 3385

És kezdé magát boszontani, ~~X~~

És nagy szóval ezt mondani :

¹⁾ Elvesztedet. Rekkentés : suppressio, deletio :
Molnár A. ²⁾ Azaz : tedd folyvást, folytatást jelent-
vén itt az el íghehatározó, mint ezekben : elbánik,
elvégez stb.

„Oh bizony ! nagy bolond vagyok,

És bosszuságot nagyot vallok,

X Hogy ilyen genyedt leány. 3390

Isteninknek ellene jár.

És míg¹⁾ akarjuk elszenvedni

Isteninken ezt tetetni ? X

Nagy kár nekünk és nagy szégyen

Hogy egy genyedt ilyet tégyen : 3395

Mert azt hallván keresztyének,

Mind így tesznek, azon félek.

Isteninknek bosszuságát

Kik bánjátok, gyalázását,

Gyötörjétek ez ördöngest 3400

Mert, im lám, minket majd mind elveszt.

Oh nagy hatalmas istenim,

És bizodalmas reménségim,

Segéljete mast ennekem,

És törjétek ellenségemet, 3405

Mert értetök hadakozom,

És ti jótokat akarom.“

Ezt megmondván, elragadák,

Idestova rángaták,

Kémélletlen kezdék verni, 3410

¹⁾ Meddig ?

És mind halálígy gyöterni.

Azomban egy ördeg tagja,

Ki Romában biró vala,

És neve Thursates vala,

Ez nagy fitytyel előáll,

3415

És az császárnak igrén monda :

CIL. CONSILIUM THURSATIS.

„Oh császári te nagy felség,

Ez világba nagy erőség !

X Nagy kár neköd és nagy szégyen,

Mit ez genyedt rajtad teszön ;

3420

(Hogy te ötet meg ne győzhessed,

Mit akarsz, ne tétethessed,

Rajtad teszi, mint im látjuk.

De bizonynyal mind mi bánjuk.

Császár ! azért halljad tanácsomat :

3425

En megállom bosszúságodat.

Vaj még evvel pakocsáltál¹⁾ ,

És vele ként nem vallattál :

De hagyjad hogy siettessék,

X Négy nagy kerék készítessék ;

3430

Harmad napig megkészüljen,

¹⁾ Pakocsálni : csúfolkodva beszélni.

És forgássa ilyen legyen,
 Hogy kettei felforogjon,
 És kettei alá forogjon ;
 Beretvával berakassák, 3435
 És az lejánt kihozassák. X
 Tennen magaddal vallatom,
 Hogy az lejánt áldoztatom ;
 Ha kediglen kemén lenne,
 Hogy teneked nem engedne, 3440
 Oly nagy kénnal ő meghaljon,
 Hogy mindennek példát adjon ;
 Mely kénra felvettessék,
 És foltonkét szaggattassék,
 Hogy azok kik ez ként látják, 3445
 Tévelgéseket mind elhagyják.“
 Mennye császár ilyet halla,
 Székéből ottan leszálla,
 És az földre lehajtá magát ;
 Istenének ada hálát, 3450
 Hogy ők ezt engedték volna,
 Hogy ily tanácsot tett volna ;
 Azután esmeg felmásza
 És Thursatesnek így monda,
 És eképpen beszélle : 3455

CIII. IMPERATOR AD THURSATEM.

„Jó Thursates, en jó szolgám,
 Tökéllett jó¹⁾ ez mit mondál ;
 Im tanácsodat fogadom, ~~X~~
 És teneköd en azt hagyom :
 Tennen magad ezt megtétessed, 3460
 És, mint mondád, úgy szereztessed²⁾ :
 En kedig neked azt fogadom,
 Hogy munkádat hejában nem hagyom.“
 Ebben késedelm nem telék,
 De az kén megszerezteték. 3465
 Oly hallhatatlan³⁾ kén vala,
 Rá nézni-és szörnyű vala.
 Ez nagy ként el-kiállaták⁴⁾,
 És az dolgot meg-kiáltaták.
 Az vidék mind felkészüle, 3470
 Ez szert látni mind begyüle ;
 Minden ember szörnyülkedik,
 Kitül az álgyú⁵⁾ láttatik,

1) Tökéletesen jó. 2) Intézd. 3) Nem hallható vagy hallatlan. 4) E mártiromságot elintézték. 5) Így fejezte ki a néha igen is hű jámbor szerző a diák tormentumot, mely itt kínpadot tesz.

- X Keresztyének kik valának,
 Mert változik vala szinek, 3475
 És hajladozó vala szívek. X
 Az pogánok vigadoznak,
 És öremőkben tombolnak,
 Önmagokat igen hányják,
 És urunk Krisztust bosszontják. 3480
 Az kerekeket forgatják,
 És egyben igen csikorgatják.
 Igy az császár felkészüle,
 És az kénnak helyére jeve.
 Az leányt-és kihozata, 3485
 Kinek, ott levén, ezt mondá :
 „No, leány, immár im itt vagy.
 Teged gyakorta kérélek,
 És nagy sokkal-és igézélek¹⁾,
 Hogy tévelgésed letennéd, 3490
 És isteninket reménylenéd :
 De mert negédös lól benned²⁾,
 Hogy nem akarál engedned,
 Immár im oly helyre jutottál,
 Meglátod aval mit használtál. 3495
 Tegödet immár nem kérlek,

¹⁾ Szólottam neked. ²⁾ Magadban.

De kénnal kételenítlek :
 Ha isteninket imádod,
 Életödet megnyojtod ;
 Ha kegyiglen dagályos lésszsz, 3500
 Ingyen majdan oly nagy ként vésszsz,
 Hogy, mint im szemeddel látod,
 Tested majd elszaggattatik.
 Im megvállik már ezuttal
 Isteneddel mit használtál, 3505
 Mert ez ként im rajtad kezdem,
 És keresztyéneken végezem :
 Mert valaki még így teszön,
 Tőlem meg ilyen ként veszön.“
 Katerina, hogy ezt hallá; 3510
 Magát Krisztusnak ajánlá,
 Nagy szépséggel letérdeplék,
És nagy sirván így imádkozék ;

CIV. ORATIO KATHERINAE IN PRAESENTIA
 MACHINAE.

„Oh en édes uram, mindenható isten!
 Kiért mastan vagyön igyem, 3515
 Ki tehozjá kiáltóknak
 És szökségben nyavalygóknak

Imádságokat meghallod,	
És a mit kívánnak, megadod :	
Halljad meg én imádságomat,	3520
Hogy ez kén eltörettesék,	
Hogy ez nép, ki mast itt vagyon,	
Szent nevednek hálát adjon.	
Uram Jézus, te jól tudod,	
Ki sziveknek titkját látod,	3525
Hogy ez nagy ként en nem félem;	
És tőled en ezt nem kérem	
Azért, hogy en ez kéntül félnék,	
És érted meg nem mernék	
Halnom, mert hozjád mentemet	3530
Ugy várom, veled létemet	
Ugy kívánom,	
Akar mely nagy kénnal haljak,	
Csak hogy tehozzád juthassak,	
Mert csak te vagy en idvességem,	3535
És csak te vagy en dicsőségem :	
-De ezt tőled azért kérem,	
Hogy talántan azt érdemlem,	
Hogy te szent hitöd elterüljen ¹⁾ ,	
És ez levén, szélesüljen!“	3540

¹⁾ Elterjedjen.

Még el sem végezte vala
 Úgyan imádkozik vala,
 Hogy az ég behomályodék,
 Az idő megsötétödék,
 És nagy mennydörgés kezdé lenni, 3545
 Az föld nagyon megindúla
 És egy angyal mennyből leszálla,
 Az kerekeket megtöré,
 És nagy sebbel¹⁾ az népre veté,
 Hogy az kénnak²⁾ forgása 3550
 És nagy sebes találása
Négy ezör pogánt öle meg,
 Szörnyü halállal rekkenté,
 Kik egyszörsmind elveszének,
 És mind pokolra silyedének. 3555
 X Thursates-és eből³⁾ jára,
 Szörnyü halállal meghala. X
 Az pogánok így veszének,
 És keresztyének megmenének⁴⁾.
 Az császár elrugaskodék, 3560
 És csak aleg menekődheték.

¹⁾ Sebességgel. ²⁾ Kínpad helyett : tormentum.

³⁾ Ebül. ⁴⁾ Megmenekülének.

Meg kezdé magát boszontani,
És ilyen szóval siratni :

CV. PLANCTUS IMPERATORIS.

„Oh ennekem nagy felségnek,
Kitül királyok-és félnek, 3565
Oh én nyavalyás fejemnek
És búban zabált¹⁾ lelkemnek !
Hogy egy lejánt meg nem győzjek,
De miá²⁾ ely veszélt leljek !
Oh ennekem én istenim, 3570
Nyavalyámban nagy reménim,
Míg³⁾ akartok veszteg lennie,
És rajtam ily veszélt tetetni ?
Oh de volna ily veszélem,
És ily szerencsétlen fejem, 3575
És ilyen szerencsétlenségem
Hogy nagy felség rám támadna,
És hatalmával megrontana!
De mast, oh nekem nagy szégyen,
Hogy egy genyedt enne veszélt teszön 3580

1) Búval megtelt. 2) Általa. 3) Meddig.

Rajtam : mert egy gyarló leány teszi,
Hogy fejünket így rekkenti.

Oh me'gyek¹⁾ már, és hova legyek,
És vigaságot²⁾ hol keressek ?“

Mikort magát így siratná, 3585
De segéllőt nem látna :

Felesége közel vala,
És ez dolgot mind jól látja vala :

Szivében megbátorodék,
És császár elejben lépék; 3590

Nagy haraggal reá tekinté,
És őt bosszontván így beszéle :

CVI. IMPERATRIX AD IMPERATOREM.

Oh morcona genyedt ember!
Istennel mit veteködel?
Mely az hejtság, genyedt barom, 3595
Hogy istenre hadad vagy? ✕
Isten ellen mit kezdöttél? ✕
No értetlen már ne hagyjad,
De bizonynyal halljad

¹⁾ Mit tegyek. ²⁾ Orvoslást.

És szemeddel lássad 3600
 Az ur Krisztus mely hatalmas,
 És mindenben diadalmas!
 Ki nem minden hatalmával
 Hanem csak egy angyalával
 Ily sok népet megölessen, 3605
 És ily veszéllel vesszessön ;
 Azért hadd el te nagy hittságodat,
 És megbánjad te nagy vétködöt;
 Mert pokolban nagy ként vallasz,
 Ha mind ebben te megmaradsz. 3610
 En immár keresztyén vagyok,
 És hitödre soha nem hajlok.“
 Továbbá sok nép gyűlt vala
 Oda ez nagy kénnak látására,
 Kik látván ez ily nagy csodát, 3615
 És istennek ily nagy hatalmát,
 Mind ez hitre fordulának,
 És nagy felszóval így mondanak :
 „Bizonyával nagy az isten,
 Kit ez szöz nekünk ígyen hirdet : 3620
 Azért mi-és keresztyének vagyunk,
 És az hit mellett mind meghalunk;
 Mert ez bálványok mind ördegök,
 És minekünk jó-tehetetlenek.“

Az császár, hogy ez szót hallá, 3625
 Magát rájuk haragótá');
 De inkább feleségére,
 Kinek mondván
 És ez szerrel így beszélvén:

CVII. IMPERATOR AD CONTORALEM.

„Asszony, jámbor, te es mit szólasz, 3630
 Vagy bolondság mit mondasz?
 Lám teged-és elhitettenek,
 És megcsaltak az keresztyének,
 Hogy hitünket-és elhagyjad,
 Isteninket megtagadjad. 3635
 Oh ennekem nyavalyásnak,
 ✕ Nagy nyavalyák enrám másznak,
 Kiknél ez ím mendtül nagyobb²⁾
 Hogy feleségem elhagyott. ✕
 Oh mely bódogtalanságom, 3640
 Oh mely nyavalyásságom,
 Hogy istenimtül ezt leljem,
 És nagy jótétemre ezt érdemljem:

1) Régi forma, összevonva a haragojt diphthongicus ősfoma kettős hangzójából. 2) Mindeneknél nagyobb, azaz legnagyobb.

Hogy ki ő dicsőségekért,
 És hitemnek szélesültejét 3645
 Kivől valókat kénzatos,
 És mindent hitemre hozom :
 Tulajdon en kebelemből
 És tulajdon en ölemből
 Nem kilemb mint ennen lelkem 3650
 Kiszökjék, mondván-és elhagyjon,
 És minket úgy megutáljon,
 Hogy az dögnék főkélyével
 És az tévelgésnek mérgével
 Ötet lássuk megdögletni, 3655
 És azért magát megöletni.
 Mely döget tűrönk vala,
 Isteninkért veszönk vala;
 És ha en neköd szerelmedért
 Ezt eltürem, te kedvedért, 3660
 Hát császárok kik lesznek,
 Azt mondják, hogy en igaztevő nem voltam.
 Azért ime hitem neköd :
 Hogy nagy kénnal öletlek meg tegöd,
 Ha szódat meg nem tagadod, 3665
 Tévelgésedet el nem hagyod.“
 Kit hogy az asszony halla,
 Bátorsággal ily szót monda :

„Valamit gondolhatsz, mind eltegyed,
 XÍm bátoron fejemet vegyed : 3670
 Szent hitemet holtig vallom,
 És soha meg nem hagyom, ✕
 És úr Krisztust holtig soha meg nem tagadom.“ ✕
 Kit hogy az császár meghalla,
 Szolgáinak ily szót monda : 3675

CVIII. IMPERATOR AD FAMULOS AIT.

XNo, szolgálaim, ragadjátok,
 És e városból el-kivonjátok,
 Emleit kiszaggassátok,
 És ő nyakát elvágjátok.
 Testét el se temessétek, 3680
 De az ebeknek vessétek. ✕
 Továbbá im ezt tegyétek:
 Ezöket-és elvigyétek,
 Vagy őket áldoztassátok,
 Vagy mind nyakokat vágjátok.“ 3685
 Ezt mennye az szolgák hallák,
 Azt asszont ottan elragadák,
 Vele öszve mind az népet,
 Kik vallották vala az uristent.
 És mikoron őt kivinnék, 3690
 És kéméletlen gyötörnéjek,

Katerinát ő meglátá,
 Neki nagy szóval ezt mondá :
 „Oh Krisztusnak nemes szüze,
 És Jézusnak szent jegyöse ! 3695

Kérlek teged, imádj értem,
 Hogy végezzem mit kezdettem.“
 Kit Katerina megseggélle,
 Mert neki így felele :
 „Légy bátor, királyné asszony! 3700

Es ne félj semmit azon,
 Mert kénodért vészsz nyugalmat ,
 Halálodért diadalmat ;
 Revid leszön neked kénod,
 Kiért mennyországot bírod. 3705

Ezt megmondván, el-kivivék,
 És urok szavát megtevék,
 Mert emlejét kiszaggaták,
 Azután nyakát elvágák,
 És testét el nem temeték. 3710

Az népet is mind megölek,
 És ezképpen ők meghalának,
 És mennyországban jutának.
 Porphyrius, hogy ezt meghallá,
 Hogy ez test föld kívül volna, 3715
 Igen báná, és el-felvevé,

- X És jó kenettel megkené,
 És éjjel ötet eltemeté,
 És ő urát ebből nem féle. ✓
 Reggel az császár ezt meghallá, 3720
 És ki tötte? tudni akará;
 És ő szolgálait behivatá,
 És önekik ez szót mondá :
 „Jött enreám mast nagy nyavalya,
 Hogy szómat nincs ki fogadná : 3725
 Lám, en tinektök úgy hagyám,
 És erősen parancsolám,
 Hogy testét el ne temessétek ;
 Azért bizony nagy ként láttok,
 És mind egyiglen meghaltok, 3730
 Ha ennekem ki nem adjátok,
 Ki tötte-és, meg nem mondjátok.“
 Ezt az nép hogy hallá,
 Igen megijedének,
 És nem tudának mit felelni, 3735
 Mert az oly titkon lött vala,
 Hogy senki nem tudja vala.
 Kezdek az népet vallatni,
 És az temetésért kénzani :
 Kit Porphyrius hogy láta, 3740
 Bátorsággal előállá,

És magát Krisztusnak ajánlá,
És az császárnak ezt mondá :

CIX. PORPHYRIUS AD IMPERATOREM.

„Ne kénzass binteleneket,
Mert en tettem mind ezöket; 3745

Hallhatatlan embereknél
Ily keménség, kit te töttél :
Ez világot ha megnézöd,
Sohol nincs oly kemény nemzet,
Ki temetést megtiltana, 3750

Akarhogy kit megkénzana :
Azért tüled nem titkolom,
De im nagy bátron megmondom :
Porphyrius én ki vagyok,
Már én-és keresztyén vagyok; 3755

Az szent testet én felvettem,
És én magam eltemettem.“

Mely szót az császár hogy halla,
Mondhatatlan igen megbúsúla;
Revássát¹⁾ már elfeledé, 3760
De bembelését²⁾ megkezdé.

¹⁾ Rívás, sírás. ²⁾ Zokogás, hangos sírás.

Oly igen nagy búban vala,
 Hogy olymint egy bolond vala,
 És nagy felszóval bembel vala,
 És nagy revással így mond vala: 3765

CX. ULULATUS IMPERATORIS.

„Oh ennekem nyavalyásnak,
 Jobb ne születtettem volna,
 Hogy ne erre jutottam volna :
 Mert ím nekem egy reményem
 Tulajdon oly mint en lelkem; 3770
 Országomnak egy oltalma,
 Császárságomnak gyámolya,
 Im nem tudom mi gondolván,
 Lám elhagyott, megutálván *).
 Oh már tudom hogy ettül volt 3775
 Feleségem-és hogy megholt.
 De jöllehet nagy kár legyen,

*) O me miserum, o me omnibus miserandum! ut
 quid me in hanc criminosa vitam natura mater edi-
 derat, cui tollitur omne, quod nostri Imperii praeci-
 pue summa requirebatur.

Ammit mirajtunk tött legyen,
De ha ő még-és megtérne,
Hát velünk még-és élhetne. 3780
Meggondolván ő nagy jó tettét,
Még sem akarnám, sem kívánnám vesztét.“

CXI. HINC AD MILITES.

„Im lássátok, jó vitézim,
És en szerető jó barátim,
Ha nem nagy nyavalyát vallok, 3785
Hogy őtüle ilyet hallok?“
Kit vitézek hogy hallának;
Az császárnak így mondának :
„Császár! tőlünk immár halljad,
Mert im megmondjuk, bátor bánjad: 3790
Mi-és keresztyének vagyunk,
És az hit mellett mind meghalunk;
Mert bálvánid nem istenök,
Hanem pokolbeli ördegek.“
Kit hogy az császár meghalla, 3795
Mebúsúlván így reada :

CXII. FLETUS IMPERATORIS.

„Oh ennekem nyavalyásnak,
Jobb adatnám majd halálnak!

Oh lám vagyok dicsételen¹⁾,
 Mit tegyek mind ezek ellen? 3800
 Oh lám én nem voltam felség,
 De mindennapi szegénység :
 Oh me'gyek már, és hova legyek,
 Segítségöt hol keressek ?
 Oh hadbeli én istenem, 3805
 X Mondd meg nekem, mit vétöttem,
 Hogy egy leány fegyverével
 Győztessem ily keménségvel? *) X
 Oh nagy isten, kérlek tegödet,
 Adj mastan segítséget, 3810
 Hogy ez egy leány hadát
 Meggyőzzem, és viadalát **).
 Azért kérlek teged, Porphyrius,
 En jó barátom, mert te tudod
 Minden tanácsomat, és tudod 3815
 Mert neked sok jóval voltam,
 Mert tüled ezt nem vártam volna
 Hogy enrajtam ily veszélt tégy,

¹⁾ Dicsötelen, dicstelen.

^{*)} Quid tibi deliqui, dicito Mars, maxime divum!

Ut rigido vapulem de vili virgine fato.

^{**)} Feminea pugilem da, precor, vincere bella.

Hogy te-és mi ellenségünk légy.
 Azért hadd el te nagy vétköd, 3820
 És még-és bódog lehet életöd!“

Ezt hallván Porphyrius,
 Monda az császárnak :
 „Jó császár, ezt bizony tudom,
 És soha meg nem tagadom, 3825
 Hogy te ennekem jóval voltál :
 De idvességet nem adottál.

Mast entülem azt kívánnád,
 Hogy hitemet elhagyatnád,
 És istenemet megtagadnám; 3830
 És te tenned magad jól tudod,
 És méltán meg nem tagadhatod,
 Hogy istent kell inkább félnünk,
 Hogynem embert reménlenenk.
 Azért neked megfelelek, 3835

Mert neköd soha nem engedek,
 De-és en hív barátimmal
 Hitem vallom mind hótomiglan.“

Ezt az császár igen báná,
 És szolgáinak így monda : 3840
 „No mind együtt elvigyétek,
 És nagy kénnal megöljétek,
 Testeket el se temessétek,

De mind az ebeknek vessétek.“

Kiket ottan elragadának, 3845

És mind nyakokat elvágák,

És testeket el sem temeték,

De mennyben vivék lelkeket.“

Az császár hogy mind ezt látá,

Hogy az nép mind elhajlana, 3850

✕ Látá hogy míg¹⁾ továbbá vína,

Azént²⁾ nagyobb kárt vallana: ✕

Továbbá nem halogató,

De az leánt kihozató,

És öt elejben állatá, 3855

És öneki ez szót mondá :

CXIII. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„Jöllehet hogy mind tetűled legyen,

És tennen magad tötted legyen,

Hogy én fejem megbúsúljon,

És császárságom megpusztúljon, 3860

Mert feleségem ki vala,

Miád engemet elhagya;

¹⁾ Mennél. ²⁾ A szerint.

Jó vitézim kik valának,
 Miád fattig meghalának;
 Te ördegségeddel ugy töl 4865

Hogy fejemen oly veszélttől:
 Négy ezer embert elvesztél,
 És az menynyel megüttetél;
 Az sok doktort megbívöléd
 És velem mind megégetteted : 3870

De mendtül nagyobb kár nekem,
 Mert olyha¹⁾ kivéd²⁾ en lelkemet,
 Ha Porphyriust elveszted,
 És álnokságoddal megöleted :
 De ha kedvem teszöd vala, 3875

Hejtságodat meghivod vala,
 Hát velünk országozhatsz vala,
Szörnyű halált sem látsz vala.

De már többé ne csalogass :
 Im teneköd kettőt adunk, 3880
 Kikkel már szabaddá hagyunk :

✕ Avagy élj : hát áldozjál. “✕

Katerina hogy ezt hallá,
 Magát istennek ajánlá,

¹⁾ Mintha. ²⁾ Kivevéd, kivetted volna.

És továbbá nem halogatá, 3885.
 De az császárnak ezt mondá :
 „Mit gondolhatsz, mind eltegyed,
 Ime készön fejemet vegyed :
 Ez szent hitöt meg nem tagadom,
 És jegyesemet holtig vallom. 3890.
 Mert énértem ő meghala,
 És ördegtül ő megválta :
 Érte en-és ím meghalok,
 Szent nevéért halált vallok.“

Az császár ezen megharagvék, 3895.
 És székiben feliltepék¹⁾ :
 Szentenciát szolgáltatata,
 És az szüzre az halált így adá
 Mondván :

CXIV. SENTENTIA.

✠,Én ki vagyok Maxentius, 3900.
 Gonoszokat ki megkénozt,
 Ez széles világnak ura,
 És igazságnak adója ✠

¹⁾ Ülepedék.

Imily szentenciát adok :

Ez leányra halált adok. X 3905

Mert Rómában mi ezt szörzők,

És jó véggel megtökéllők,

Hogy ki isteninket nem hinné,

Avagy őket nem tisztelné,

Hát azt sok kénnal kénzanók, 3910

És őt halállal megölnők.

De ez leány ezt elhatta,

És Krisztust istennek vallotta,

Az mi hitönket megmevette,

Isteninket nem tisztölte : 3915

Azért város kívül¹⁾ el-kivigyék,

És öneki nyakát vágják.“

És az latrok mennye ezt hallák,

Az szizet ők ottan elragadják,

És mikoron viszik vala, 3920

Szépden ezt énekli vala :

X, Ez világot mind kencsével

Megutáltam teljességvel, X

Csak én édes jegyesemért

Az en édes Jézusomért, 3925

¹⁾ Városon kívül.

Kit én láték és szereték *),
Ki nevéért nagy ként vallék.“

Hogy ő ezt énekli vala,
Öt sok nép keveti vala,
Az asszonyok sírnak vala, 3930
Az szizek bánkódnak vala.

Kit Katerina meglátván,
Nekik így beszélle, mondván :
„Drágalátos nemes szizek,

És kegyelmes asszony népek! 3935

✕ Én kénomat sirástokkal

Kérlek hogy meg ne bántsátok,
Inkább velem vigadjatok,

Mert istenemet jól látom : ✕

Im engem hív igyól, hallom : 3940

De sírjatok magatokon,

És leendő fiatokon,

Hogy kik pogánságban laktok,

Nagy kár ha benne meghaltok.

Mert, szegények, mind elvesztek, 3945

És mind pokolra silyedtek.“

*) Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi, quem vidi, quem amavi, in quem credidi, et dilexi ect.

És mikort oda jutott volna,
 Hol az nyakvágó hely volna,
 Ott az nyakvágónak szólla,
 És őneki ily szót monda, 3950
 Kit az sok nép így jól halla :
 „Kérlek teged, jó barátom,
 Mert immár az en édes uramat jól látom,
 Hogy egy kevéssé várj engemet,
 Hogy imádjam már uramat !“ 3955
 Kit hogy az hóhér meghalla,
 Neki arra időt hagyta.
 Katerina nagy ékessen letérdeplék,
 És ilyenképen reméncödék :

CXVI. ORATIO AGONISTA VIRGINIS KATHERINAE.

„Oh ennekem en idvességem, 3960
 És en bizony édességem,
 Oh szizeknek nagy reménye,
 És őnekik dicsőségek,
 Oh ennekem nagy ékösség,
 Uram Jézus, te nagy felség, 3965
 Földnek mennynek erősege,
 En lelkemnek ékössége !

Erről neked hálát adok,
 Hogy mastan te szolgáló leányod vagyok ; *)
 És tegedet azon kérlek, 3970
 /Hogy azok kik enértem teged kérnek
 Szükségökben és nyavalyáokban,
 Akarholott ez világban,
 Őket, uram, meghallgassad,
 És ammit kérnek, önekik megadjad ; X3975
 Ehség tőlek eltávozzék,
 És halál ott ne uralkodjék,
 És nálok legyen minden bőség.
 Oh en édes uram Jézus!
 Immár érted im meghalok, 3980
 Szent nevedért halált vallok.
 Immár uram tegőd nézlek,
 Azért teged azon kérlek,
 Hogy az en lelkemet hozjád végyed **),

*) O decus et salus credencium, o spes et gloria virginum, Jesu bone! gracias tibi ago, qui intra collegium ancillarum tuarum dignatus es me connumerare.

**) Expecto pro te gladium, Christe rex bone, tu paradiso meum da spiritum, et fac meam agentibus memoriam etc.

És mennyországban helheztesse. 3985

Neköd, uram, hála legyen,

Lelkem veled mennyben legyen,

Teged illet nagy erőség,

És tökéletes nagy ékesség,

Mennyországban nagy dicsőség, 3990

Énekbeli nagy idvesség,

És világi nagy fényesség,

Jószágbeli nagy tisztosság,

Neked legyen hatalmasság,

Ez világban nagy királság: 3995

Neköd legyen nagy dicséret,

És vég nekül való élet;

Neköd legyön minden jószág,

Földön mennyen minden ország!“

És menyé az sziz mind ezt mondá, 4000

Magát Krisztusnak ajánlá,

Hogy lelkét hozzá fogadná,

És kérését neki meghallgatná,

Az égből ily szó mondaték

És ily felelet adaték, mondván: 4005

X, Jőj énhozzám! en választottam,

Neköd nagy jó nyugolmat alkottam!

Jőj el immár, en szép jegyesem, X

Ammit kérél, mind megteszem *),
 Mert kik engemet teérted kérnek, 4010
 Segétséget tőlem vesznek,
 És kiért téssz imádságot,
 Annak adok bódogságot;
 Halálodért nagy vigáságot,
 Neked adom mennyországot. 4015
 Jövel¹⁾), élj, és légy velem színetlen,
 Velem vigadj végezetlen.
 Megnyílt neköd már mennyország,
 És tegedet vár szentháromság.
 Jőj el már, en édös szemem világa, 4020
 Nem hagyom munkádat hiában.
 Látám teneked tehetségedet,
 És en es megfizetem
 Szolgálatodat és vitézségedet.
 Rajtad vigad mind mennyország, 4025
 És benne való nagy sok jószág.“
 Ezt meghallván az sziz, szóla
 Az nyakvágónak, és ígyen monda :

*) Veni electa mea, speciosa mea ! ecce tibi beatitudinis janua aperitur ; ecce quietis aeternae mansio tibi parata adventum tuum expectat etc.

¹⁾ Jövel, jőj el.

CXVII. VIRGO AD SPICULATOREM.

„Jó barátom, én kész vagyok,
Mert már uramért ím meghalok: 4030
Ha köll, fejem elvehetöd,
Uradnak szavát tehetöd.“

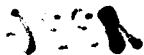
Azomba nyakát lehajtá,
És a nyakvágó hogy ezt látá,
Egy vágással úgy legyenté, 4035
Hogy ez világból kivégezé.

Holott két csoda jelenék :
Elő¹⁾) : mert hogy fejét vevék,
Vér nem jára ő nyakából,
De tej folya derekából, 4040

Az szizeségnek jegyére,
Kiben lakék mind mig éle.
Más csoda megént ez lön :
Hogy mennyből angyalok szállának,
És őneki ennyét szolgálnak : 4045

Hogy ő testét el-felvévék,
És Sinai hegyére el-felvivék,
Ki oda oly messze vala,
Hogy húsznap menőfeld²⁾) vala.

¹⁾ Első. ²⁾ Menő vagy járóföld.



Holott nagy sok csodák lesznek : 4050

Kórok egészséget vésznek,

Lelke kegyig mennyországban

Oly nagy dicsőségben és bódogságban

Vagyon, hogy nem úgy hogy megmondhatnók,

Vagy kegyiglen megirhatnók,

4055

De csak meg sem gondolhatjuk,

Míg nem szemünkkel meglátjuk.

Hogy kegyig oda mehessünk,

Az sziznek így reménkedjünk :

„Bódog szüz Katerina,

4060

Kinek testét tartja Sinai,

Imádd értünk teremtnket,

És nyerjed idvességünket,

Nyerjed minden kevánatonkat, *)

Igaz jószágban ajejtatunkat,

4065

Hogy teveled dicsőülvén,

Vigadhassunk mind örekké.

Kit engedjen nekünk atya, fiu, szentlélok egy élő
isten mind örökül örökké Ámen.

VÉGE VAGYON ÁMEN.

*) O felix Katherine! exora Dominum, tu virginum regina, da praemia divina, regisque solium etc.

1931/32

1336

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

PRÓZAI

LEGENDÁJA.



Úrnak nevébe kezdetik szent Katerina legendája avagy élete. És minekelette megmagyaráznók az ő kén avagy mártiromságának szenvedését, annakelette lássok meg miképpen adaték úristentől, és miképpen szíleték ez velágra.

Úgy olvastatik óróla néminemő írásba, kit Pelbárt atyánk szedegetett az ő predikációjában, hogy vala Geregországbán Alexandriának városába egy kerály, kinek Costus vala neve; és ez Costus kerály vala igen kazdag, és nagy dicseséges és hatalmas; demaga őneki nem leszen vala magzatja avagy gyermeke nagy sok idétel fogva. Annakokáért az bálván isteneknek nagy-sok áldozatot teszen vala, hogy őneki magzatot adnának; demaga miért az erdegek embernek lelket nem teremthetnek : annakokáért ez sok áldozat simit neki nem használ vala. Ezen kezbe hogy így en áldoznék, hallá hogy volna Geregországnak egyik tartományába egy nagy mondhatatlan és híres természettudó és

esmere¹⁾ mester és doktor, kinek vala neve Alforabius, kit ez kerály hallván, legottan leveleket írata és kiveteket²⁾ bocsáta utánna. Ki mikort eljött volna, és kit ez kerálnak eleibe bévettek volna³⁾, monda neki ez kerály kérdésképpen „De jó doktor ! mondd meg ennekim : hogy honnan vagyon ennekim ez, hogy magzatom nem lesz? kerálné asszon-tel vagyon-e, avagy kidiglen entelem-e ?“ Ez belcs természettudó doktor megnízván mind az kerálnak természetét, mind az kerálné asszonnak — mert megesmerik ezt az természettudó doktorok hogy melliktel legyen, hogy gyermekek nem lesz — és hogy meglátta volna természeteket, orcájokat, képeket : felele, és monda ez belcs dottor ez kerálnak : „„Felséges kerály ! természetek mind kettéteknek úgy adnája, hogy gyermek-teknek kellene lennie; és ez nincsen tü-telek, de az isteni szerzésbel és belcseségébel vagyon. Azért, jó kerály, tanácsot adok en teneked, hogy tetess áldozatokat.““ Ezt hallván ez kerály, monda ez dottornak : „Jaj mit

1) Esmerő. 2) Követeket. 3) Bévittek.

mondasz te ennekem, hogy tegyek áldozatokat ? mert en imáran nagy sokszor áldozatokat tettem az isteneknek, demaga ugyanazért meg nem hallgattattam.“ No ezt hallván a nagy belcs doktor, monda az kerálnak : „„Jó-lehet hogy sok istent mondonk, és sok istene-
ket vallonk, demaga az okosság és az emberi belcsesség elénkbe úgy adja és úgy mutatja, hogy csak egy isten vagyon, kitel menny és feld és mindennemű teremtettt állatok vannak; mert ezt vallja még az Aristotiles belcs es: mert úgy mond egyek¹⁾ kenyvébe : hogy valamely országban sok kerál és sok fejedelm vagyon, hogy nem jó.““ Okát monda és megbizonítá ez feljől mondott mesternek írásával. Annak-
okáért ez Alforabius természettudó doktor tanácsot ada az kerálnak, és monda öneki, mondván : „„Felséges kerály! hozzattass szépséges²⁾ aranyat nagy béven, és csináltass avagy ettes³⁾ az aranyból az egy istennek képet, ki isteneknek istenének mondatik, és

¹⁾ Egyik. ²⁾ A cod. : zepseghee kétség kívül hibásan. ³⁾ Ötless, azaz öntess (Az „ött“ igéből származik az „öttves“ főnév is).

kerályoknak kerályának, és uralkodóknak urának.““ Íme miképpen cselekedik az úristennek malasztja ez pogán belcsbe ez egy szítleánnak teremtésére, kit úristennek fia magának választotta vala györés jegyessel¹⁾, kinél tebbet soha nem olvasok írásba, hogy kit meggyérézt²⁾ volna uronk Jézus, hannem csak ez szent Katerinát. És ezt hogy megmondotta volna, hogy az nagy istennek képét megcsináltatná, és ennek áldoznék; és hogyha ezt tenné, hogy magzatja lenne: ezt hallván az kerál, megörele³⁾ ezen, és jóvá hagyá ez tanácsot, és igen hamar hivata nagy-belcs ettves mestereket, és hozata nagy-sok aranyat, és parancsola és monda az mestereknek, hogy ettenének a nagy istennek egy igen szép képet, mely isten minden isteneknek istene. Az ettves mesterek ezt hallván, készek lének a kerálynak parancsolatira, és csinálának formát, azaz az istennek ábrázát avagy kípét, és monda az kerál, hogy igen nagy-szép felséges kerálnak képe lenne, aranyas bár-

¹⁾ Gyűrűs jegyesül. ²⁾ Meggyűrűz, gyűrűvel eljegyez. ³⁾ Örüle.

sonba, aranyas koronába, és hogy kezébe volna királi istáp¹⁾). Ez meglevén, megolvaszták az aranyat, és megették²⁾ az istennek képét. Mikoron kediglen kivették volna az kohból, és kivívék az formából: ime imáran csodálatos dolog: hát ime az arany bársonos kerálnak ő képpe változott avagy ettetett mi uronk Jézusnak feszületének ő képére, miképpen figgett az magas keresztfán. Íme nagy csodálatos dolog: az szíp aranyas bársonért hát mezítelen uronknak feszülete; a szíp aranyas koronáért hát tiviskoronája fejébe; keráli istápért hát az vaszszegek³⁾ vannak kezéibe! Íme, ajtatos lélek! miképpen cselekedik az úristen, nem úgyan miképpen az emberi akarat akarnája. No imár ezt látván az kerály, hogy ilyen útálatos képet ettettenek volna, igen megiszonyodék, és olymint megiede tele: miért soha nem látott vala ilyen képet avagy istent, igen megharagodék, és úgy akará, hogy mind elterettesse⁴⁾, és hogy is-

1) Királyi pálca vagy jogar. 2) Megönték. 3) „Vazzeg“ a codexben, az *s* és *sz* összeolvadásával. 4) Törtesse, helyesben: töresse.

meg másszer össék meg¹⁾). Ezt látván ez természetű mester, kinek vala neve Alforabius, és monda az kerálnak : „„Semi-képpen el ne terd““ ; és megtiltá az kerált, hogy elterné ez képet, és monda az kerálnak : „„Minekokaért kellemetes volt az nagy istennek hogy ekképpen legyen, legyen úgy, és ekképpen megmaradjon ez feszelt²⁾ kép, mert ez az nagy istennek ő képe!““ Oh mendenható istennek ő bévelkede³⁾ malasztja, íme az nyavolás pogánnal mit tetet : úristennek malasztja valljon mit tíszen az keresztyénekkal, kik atyjokat anyjokat és jószágokat elhagyják, kiki mind tekéntszen kilenkilen szerzetesekre, annakutánna ez pogán leánzóra : ki megszületende⁴⁾ vala, kinek megéletét avagy születését meg akarjok magyarázni.

No azért hogy ez doktor ezt mondotta volna, hogy az nagy istennek képe éppen megmaradjon, monda az kerálnak, hogy bévetetnéje az templomba és feltetetnéje az tebb isteneknek kezette, és hogy áldoznék elesz-

1) Az ött-ből össék, mint a vet-ből : vessék stb.
2) Feszített. 3) Bővelkedő. 4) Megszületendő.

tebb¹⁾ öneki. Ez dottornak mondására e kerály felveteté ez feszületet, és béveteté az templomba, holott tebbistenek valának. Hogy bévették volna ez feszelt istennek képét, és hogy feltették volna : legottam mind egyszer lehullának az bálván istenek : kinek nyaka szakada, kinek szarva, kinek keze, és ekképpen mind elromlának és porrá lénék. Ezt látván mind elcsodálkoznak, és igen megiedének, és ez feszületnek tének áldozatot. No immáran ez áldozatnak utánna keves ide elmulván, kerálné asszon keráltel terehbe esék.

No imáran hagyjok el ez kerálné aszszont, mert ám megadta öneki az megfeszent²⁾ Jézus, a mit kevánt ötele³⁾. Azért no, o ajtatos keresztyének, ha ez pogánoknak meghallgatta az mindenható úristen kéreméseket : minével⁴⁾ inkább az hív keresztyéneknek ! sét⁵⁾ mondom azoknak, kik úr Jézusért elhatták ez velági jószágokat, miért őmaga mondotta : „Bizon mondom teneknek, hogy

¹⁾ Elébb, először. ²⁾ Azaz : feszelt, feszített. ³⁾ Ötele : ötöle, mint bele, fele stb. A től, ről több régi íronál tel, rel formában jó elő. ⁴⁾ Mennyivel. ⁵⁾ Sót.

kik elhattatok mindeneket, száz annét visztek helette.“ Ismeg úgy mondott : „Bizon bizon mondom tinektek, en édes szolgáló leányim, valamit kértek en nevembe en mennyei atyámtúl, mind megadja tinektek etc.

No imár hogy az feszületnek ő képpét feltették volna, és hogy az bálván istenek lehulltanak volna, hogy ez feszületnek áldozának, íme nagy dolog : ennekutánna keves ide¹⁾ elmulval²⁾ hát íme kerálné asszon kerálytól terehbe esék, és ide jártába szüle igen nagy-szép leán gyermeket, kinek ő szépségén minden népek csodálkoznak vala : kit megmondván ez kerálnak hogy született volna őneki igen szép leánya, legottan oda folyamék³⁾ és meglátá ötet; kit meglátván ez kerály, nagyon vígada, és nagy erembe lén, és nagy vigaságot tetete, miképpen illik kerályságnak, mikoron magzatja leszen.

No imáran ez vigaságnak utánna eleve⁴⁾ hivatá az természettudó dottort, és monda őneki ez kerály : „No jó dottor és természet-

¹⁾ Ide, idő. A codexben, bizonyosan hibából, idének áll. ²⁾ Múlva. ³⁾ Futamodék. ⁴⁾ Elő, elé hivatá.

nek tudó mestere : ime megadta minekenk isteneknek istene, a mit őtele kértenk ; de kérdlek teged, hogy minemi névvel nevezjek¹⁾ ötet ?“ Monda ez termiszettudó belcs : „O felséges kerály : tudod-e minemű csoda lén akoron, mikoron ez magzatot kéréd, és hogy az nagy isteneknek képét feltéd²⁾ avagy felteteted, hogy mind lehullának az tebb istenek, hannem csak az nagyistennek képpe marada fel? Azért jó kerál, onnan nevezjed az ő nevét : az Katerina gereg³⁾ név : diákol neveztetik universalis deorum ruina, magyaról magyaráztatik : kezenséges isteneknek romlása.“ És ekképpen nevezék ötet Katerinának.

Kit imáran mikoron felnevelték volna, olymint mikoron volna imár tizenharmad évi leánzó, a mindenható isten az ő malasztjával úgy szereté, hogy igen eszes és jó elméjű lén, úgy hogy mind az het szabad tudományokat azaz hogy mind az het vetekedésnek ő kenveit igen hamran⁴⁾ mind megtanolá. Arra

1) Nevezjük, nevezzük. 2) Feltevéd. 3) A codexben ghered áll, nyilván hibásan. 4) A *hamar* melléknévből, mint gyakor-ból gyakran.

mondja sz. János : Szentlélek úristen holott akar, ott nyogoszik, és valakit szentlélek tanít, annak nem szükséges ez¹ velági mester. Annakokáért, ez leánzó oly igen nagy belcs lén, hogy mine mester és mine doktor lén avagy vala Geregországban, mind feljőlmúlá és elhaladá őket belcseséggel és tudomány-nyal. Ennekokáért az doktoroktól nevezteték Geregországának gyengyének; ennekokáért írekli anyaszentegyház : Virgo santa Katerina, Graeciae gemma, urbe Alexandria, Costi regis erat filia. Magyeráztatik imáran ez antiphona : Sziz Szent Katherina, geregeknek gyengye, Alexandriának városába, Costuskerálynak vala leánya Ámen.

Hála úristennek, ez dicseséges szent Katerinának *végeztetek életének else¹) része*, hogy miképpen adaték atyjának és anyjának az mendenható istentől; és *Unak nevébe kezdetik szent Katerina asszonnak életének másod része*, hogy mikoron volna imár tizenharmad évi, és hogy meghala az ő atyja, és²) minemő testamentumot hagyta öneki.

¹) Végeztetik. Első. ²) A codexben : elley (?)

Az ő atyja mikoron megkórolt¹⁾ volna halálra²⁾, és látnája hogy őneki az betegségbe meg kellene halni, hivatá eleve az ő szerete³⁾ leányát Katherinát, és monda őneki : Szerete leányom, testamentomot tiszek en teneked, vedd jól eszedbe, szerete leányom ez testamentomot. Első ez testamentomom en szerete leányom Katerina, hogy ezt hagyom en teneked, hogy az nagy istennek, ki isteneknek istene, az az a megfeszült istennek ő képpét, azt tiszteljed, és azt imádjad, mind te teljes íletedbe, az az még te élsz: ez else, szerető leányom. Másod imáran, szerete leányom, testamentomom imez : hogy soha oly jegyest avagy oly urat avagy kediglen oly házas társot ne válaszj, avagy ne vígy magadnak, hannem hahogy olyan nemes rendbeli lígyen mint igaz te, és olyan szép legyen testébe mint igaz te, és hogy olyan kizdag leszen marhával és jószággal, kincscsel, arannyal, ezisttel, mint igaz te. Bizon ha valaki viszi⁴⁾ eszébe, ez nagy testamentom, mert még végre ez testamentom megyen az

¹⁾ Megkórolt. ²⁾ Halálra. ³⁾ Szerető : szeretett. ⁴⁾ Veszti.

idvezüte urunkra Jézusra, mint im meghall-
 jok idealá. Enneg¹⁾ toábbá ismeg testamen-
 tomot tén az ő atyja, őneki mondván :
 „Szerete leányom, ismeg ezt hagyom te-
 neked, hogy ne menj olyhoz, hogy ki nem
 leszen oly hatalmas és belcs, tudománba
 mint igaz te, és olyan eszes és elmés mint
 igaz te.“ És ez tiszteletes szűz megaláza
 magát, és atyjának ezeket mind felfogadá,
 mert mind méltók valának. És ezeket meg-
 mondván őneki, és országát neki hagyván, és
 neki ajánván, ennekutánna rivid napon aty-
 ja kimúlék ez velágból, azaz meghala; és
 nagy tiszteséggel eltemeté az ő atyját. Oh
 mely nagy keserőségbe marada ez gyenge-
 séges szűz, ki mondhatja meg ? kiki mind
 ítélheti meg enenmagába, mert anyja es
 igen vén vala, és miképpen olvastatik ugyan-
 azon írásban, kit Pelbárt atyánk szedege-
 tett, kevés idő elmúlván, meghala az ke-
 rályné asszon es, azaz Katerinának ő any-
 ja. Ó ajtatos lélek, láss imáran itt sirást,
 ohajtást és faházkodást, holott egyetl egy²⁾

¹⁾ Inneg, innet tova : ezentúl. ²⁾ Egyetlen egy.

szíz megmarada egy egész országban, el-
hagyván az ő keserőséget, mert sok volna
ha mind megmondanók.

Katerina ez nemes szíz kezde országába
országolni, és kezdé országát nagy belcse-
séggel birnia, és békeséggel tartani, úgy
hogy mindenek csodálkoznak vala rajta; de-
maga nem csoda : kit az úristen igazgat,
annak mindenek békeséggel és bőséggel
vannak. És ez nemes szíz az ő anyjának
halálának utánna gyötete mellő¹⁾ nagy sie-
tetességgel huszonnégy nemes tiszta szíze-
ket, kiket mindenkoron vele valla²⁾, és ti-
zenkét vén tiszteletes asszonyokat. Ime nagy
nemes tanóság az szízeknek, hogy szolgál-
janak az vén asszonyoknak, és meg ne utál-
ják őket az ő vénségekben : mert ime pél-
da az ifeu³⁾ leányoknak ez nemes szíz Ka-
terina, mert nem heába gyejté⁴⁾ eszve az
vén asszonyokat, és az szízeket : és ezeknek
kívele⁵⁾ koronkint kisen tart vala száz fegy-

¹⁾ Mellő, mint elő : elé. ²⁾ *Secum habebat.* ³⁾ Cod.:
yfew : ifeu. ⁴⁾ Gyöjté, gyüjté. ⁵⁾ Kivöle, kivüle.

vereseket ezeknek szolgáltaikúl kivévén¹⁾, és komornokoktól és egyeb szolgáltaikól es, amint illeti vala kerályságnak udvarát tartani.

Ez szent szíznak meghallottok eredetit, szíletését, és miképpen bírá országát; de lássok meg imáran hogy miképpen lén keresztyénné, és miképpen lén uronk Jézusnak györés²⁾ jegyese. Mert ennél tebbet nem olvasonk, hogy uronk Jézusnak györés jegyese volt volna, hannem csak ez szent Katerina, kit meghallonk idealá.

Atyjának halálának utánna hogy az országot birnája, terténék hogy jeles okért kellették ez Katerinának Alexandriának országából azaz enen országából kilépni avagy kimenni, olymint³⁾ határt járnia. És mikoron menne az ő nagy seregével az erdé kezepett, úristennek szerzésébel⁴⁾ elveszték az igaz utat, és edetoá⁵⁾ kezdenék búdosni az erdőben és tévelegni. Tévelegvén és búdosván az erdőben edestoan⁵⁾, találának

¹⁾ Ezek szolgáltaik stb kivül. ²⁾ Györő, györü, gyürü : gyürüs jegyese. ³⁾ Mintha. ⁴⁾ Böl. ⁵⁾ Ma : ide s tova.

ezenkezen egy vén szent jámbort, ki lakozik vala ott az pusztában, és ez vén szent jámbor az ő cellája felett feltette vala urunk Jézusnak az ő feszületit. Ezt kediglen látván ez kerálynak-leánya Katerina, ki még pogán vala, monda enenmagába, avagy gondolá, avagy csak ő szívébe ezt mondá : Amint en látom, ez vén és én egy istent imádonk, és egy istent tisztelenk¹⁾, és egy istenenk vagyunk. Monda szolgálának ez Katerina : „Maradjatok meg ennen kívül²⁾“. Bé nem hagyá mennyiek az cellába ; vén³⁾ az asszonyokba és az leányokba⁴⁾ néhányat bé vele, miképpen szokás az jó elkelcsieknek⁵⁾. És mikoron bément volna ez vénnek az ő cellájába, találá őtet imádkozván. Ezen esmered meg az jó szerzetest, hogy ha gyakorta találod őtet imádkozván az ő cellájába. És hogy bément volna ez vénnek ő cellájába, kezdé őtet nagy erősen⁶⁾ kilenbel-kilembel⁷⁾ kérdezni és be-

¹⁾ Tisztelőnk, tisztelünk. ²⁾ Innen kívül. ³⁾ Veve. ⁴⁾ ből. ⁵⁾ Erkölcseiteknek. ⁶⁾ Erősen. ⁷⁾ Különbül : különkülönfélekép.

széddel fogdosni, miképpen igen megszok-
kák némely nemes leányok ezt tenni con-
fessoroknak. No imáran mikoron tele tuda-
koznék, hogy minemű istent tisztelne, és
imádná : ezt hallván ez szent vén jámbor,
monda öneki : „Az istent imádom és azt,
ki mennyet és feldet és mindeneket terem-
tett.“ Ez vén, pusztába lakozandó, jámbor
kezde ez szíz(nek) predikálni és szólni, hogy
miképpen teremtette úristen ez velágot és az
őbenne valókat, és egyebek kezett¹⁾ Ádámot
és Évát hogy teremtette volna, és Paradi-
csomba őket béhelhezttette volna, parancsol-
ván önekik, hogy ne ennének az megtil-
lott²⁾ gyemelésbe. Toábbá mondá rivededen,
hogy megszegették volna az parancsolatot,
kit úristen hagyott vala önekik, és ennek-
utánna nagy-sokat szóla öneki, hogy mi-
képpen istennek emberré kellett lenni, és
emberi nemzetet megváltani, és hogy egyeb-
kippen mi nem idvezünhetnének³⁾ hannemha
az isten emberré lenne, és miérettenk nagy
kínt szenvedne, és úgy váltaná meg emberi

¹⁾ Között. ²⁾ Tiltott. ³⁾ Idvezülhetnének.

nemzetet. Ezeket hogy hallá ez Katerina, simit¹⁾ nem gondola mind ezekkel miképpen pogán, hannem csak megmeveté mind ezeket, kiket monda ez vén öneki. Ezt látván az vén hogy megmevette volna, ez vénnek úristen íhlé az ő szivébe, hogy ő es kérdezkednék őtele valamit. Monda ez vén Katerinának : „Mire hogy ilyen nagy leány valván²⁾, nem mentél házasságra, és hogy teneked nincsen urad avagy jegyessed?“ Ezt hallván a Katerina, megmondá ez vénnek hogy mit hagyott volna öneki az ő atyja halálának idein, és minemi testamentomot tett volna öneki halálának idein; kit mind megbeszéle ez vénnek mind ígérel ígére, miképpen meghallottok³⁾ idefel, holott tett az ő atyja testamentomot. Monda ez vénnek ennekokáért : „Ha meg akarod tudni : en nem mentem sinkihez⁴⁾, mert en nem találtam olyan szípet mint enmagam, sim⁵⁾ nemest, sim belcset, sim marhával kazdagot, és siminemő hasonlatossággal, enhoz(jám) kipest.“ Ezt hall-

1) Semmit. 2) Levén. 3) Hallottuk. 4) Senkihez. 5) Sem.

ván ez vén, monda ez Katerinának : „Mit hányod veted, és mit kevélded ez velági-
akról? nem hallottál-e egy nagy felséges
kerályat kinek vagyon egy fia, ki minden
kerályoknak kerálya, és minden uraknak
ura, és mindeneknek felette vagyon ez ke-
rállynak ő fia : oly igen nagy-szép, hogy
ine látod az napot — megmutatá neki a na-
pot mondván : — E nap¹⁾, és az hód és min-
denek velágot miá²⁾ csodálkoznak az ő szép-
ségén; és ez kerállynak ő fia oly igen nagy
belcs, hogy mindeneket tud, mind elmulta-
kat — ez nagy csoda — mind jelenvaló-
kat és jevendéket; kinek az ő kazdagsági
soha meg nem fogyatkoznak.“ Monda to-
ább ez pusztában lakozandó, Katerinának :
„Ez kerállynak fia kediglen nem akar egyeb
jegyest magának venni avagy választani,
hannem csak ki mindaha³⁾ tisztaságot akar
tartani, és hogy mindenkoron tisztaságban ő
jegyese megmaradjon. És ez kerállynak ő
fiának anyja nemes szeplételen tiszta szíz,

¹⁾ A codexben *napat*. ²⁾ Pelbártnál csak: *cujus pul-
critudinem sol, et luna, et omnia mirantur*. ³⁾ Mindenha-

ennek az ő atyja soha asszonyállatot nem esmert.“ Ezeket hogy hallá az Katerina, meggerjede belel¹⁾ szívébe, és meggyújtá őtet szentlélek úristen ő szent malasztjának miatta; kezdé ez Katerina nagy buzgóságon és nagy szent szeretettel kérdezni ez vén szent jámbort, hogy ki volna ez kerályfiú, kit őneki dicsérne, és holott lakoznék, és miképpen juthatna avagy mehetne őneki esmeretire? és térdre leesván, kezdé az vént kérni, mondván ez igéssel: „Oh en tisztelende atyám és szeretetes uram! mondd meg ennekem, hogy ki lígyen ez kerályfiú, és holott lakozik, és miképpen mehessek en az ő esmeretire?“ És ismeg kezdé az vént kérni, nagy alázatossággal mondván: „Oh en szeretetes atyám és tisztelende uram! kérlek tegedet, hogy megmutassad ennekem az²⁾ kerálynak ő fiát, kit ennekem dicsérél, mert hiszem hogy te láttad őtet, és esmered: annakokáért dicséred ennekem őtet.“ Kinek felele ez vén szent jombor²⁾, és monda ez Katerinának: „Jóllehet hogy tudom

¹⁾ Belöl, belül. ²⁾ Jámbor.

és esmerem őtet, kit teneked en dicsértem, demaga en teneked őtet meg nem mutatom és meg nem mondom, hannem csak adom teneked az ő anyjának képét.“ És vala őneki egy táblácskája, kin vala megírván¹⁾ asszonyonk Máriának ő képpe, és az édeséges Jézussé, és monda az vén ez szíz Katerinának : „Ime ez kis táblán írván adom teneked az ő szíz anyjának képét, és az ő édes fiának, mely táblát, kérlek o Katerina, igen megoltalmazjad és szeretettel megérizjed²⁾. És ime eljövende éjjel ajtatosságra szerezzjed³⁾ magadat, és ez kép előtt⁴⁾ térdre leesvén, imádjad ez szízet, és kérljed⁵⁾ őtet nagy-ajtatoson, hogy megmutassa teneked az ő édes fiát, mert ez szűz igen kegyelmes és igen irgalmas, és ez kegyes szíz, tudjad bizonynyal, hogy meghallgat teted, mert az szizeket igen felette szereti.“ No azért neki adván ez táblát, kin vala írván asszonyonk sziz Máriának és az ő édes fiának Jézusnak képe, és ez szent

1) Festvén, festve. 2) Örizzed. 3) Rendeljed.

4) Mint : felett, megett : előtt. 5) Kérljed : kéreljed.

vén megmutatá neki az útát, hova kell vala őneki mennie. Ezenkezbén jevének egy faluba bé, holott leszállának. Estve kediglen levén, az házból, melyben vala, Kate-rina, mind kikildé¹⁾ szolgálait, és az leányokat, és az vén asszonyokat : csak őmaga marada az házban, és elejbe vevé az táblát, kit az vén neki adott vala, kin vala irván szíz Máriának ő képe, és elette letérdepelvén²⁾, kezde nagyon ohajtani, fohászkodni és sírnyia, és sírásában ezt mondja vala : „Kérlek tegedet, en édes asszonyom, hogy megmutassad ennekem az te édes fiadat, kit ennekem az vén dicsére hogy igen szép : hogy láthassam meg en az ő szépségét.“ Mikoron mind étszaka³⁾ ekképpen kenyeregne, és mind ezt kérnéje, még nem tudja vala szíz Máriának nevét, sem az Jézusnak. Mikoron mind étszaka ekképpen kenyergett volna, el hajnal fele elfáradá, és megszenék⁴⁾ az sírástól, és elszenderedék avagy elnyúgovék. És olymint⁵⁾ álmába ez látást látá : hogy-

¹⁾ Küldé. ²⁾ A codexben hibásan : térdelpelvén.

³⁾ Egész éjtszaka. ⁴⁾ Szönék, szünék. ⁵⁾ Mintegy.

ha¹⁾ volna egy nagy szép virágos mezébe, és íme nagy távol láta eljében egy nagy-nemes kiváltképpen tiszta szízet, ki tart vala az ő élében²⁾ nagy szép mondhatatlan gyermeket, igaz olyan képiet³⁾, minemű vala írván az kis táblán, kit adott vala az vén öneki, az ki előtt elfáradott vala imádkozván. Hogy ekképpen az szíz Katerináhez elkezelgetett⁴⁾ volna, Katerina kediglen ez látást látván igen kívánja vala, hogy ez gyermeknek az ő szép és díszes orcáját⁵⁾ megláthatná⁶⁾, ki ez szíznak elébe vala. De ez szép és díszes gyermek, mikoron ötet látta volna, elfordítá az ő orcáját ötele, és simiképpen ötet nem akará látnia, sőt csak reája sem akara tekinteni, de háttal fordóla öhozá. Ezt látván az ő szent anyja, monda az ő szép fiának, ki vala az ő élében: Látod-e, en édes szerete fiam Jézus, mely igen nagy kívánsággal és mely nagy szeretettel ez szíz leány Katerina kíván tegedet meglátni: kérlek, szerete fiam Jézus, te-

1) Mintha. 2) Ölében. 3) Képiet, képűt. 4) Közelgetett. 5) Orcáját. 6) A codexben: latathathnya.

kénts reája. Felele az áldott Jézus az ő édességes anyjának, és ezt mondá öneki : „En szerete édes anyám, te jól tudod, hogy az mi szolgáló leáninknak¹⁾ es szebb²⁾ leáni vannak ennél. És, miképpen láthatom en ezt? látd-e mely igen rút és szernő³⁾? lám csak orcáját sim mosdotta meg; és látd-e mely nagy sok szeple⁴⁾ vagyon az ő orcáján?“ Ez látást hogy látta volna Katerina, legottan elenészék eléle⁵⁾, és hertelen felébredvén, nagy sietetességgel elerede az szállásról az vénhez, és mind megmondá ez látást öneki, amiképpen tertént vala az éjjel; és hogy látta volna ez látást hogy ottan elenészett volna öléle : ezenkezbe míg oda juta ez Katerina az vénhez, ez vénnek kediglen úristennek angyela jelenék, és monda ez vénnek, hogy ez Katerinát, ki hozjája jevende vala, ötet megtanítaná az keresztyén⁶⁾ hitre, és megkeresztelnéje. Ezt megmondván úrnak angyela, ez vén elél elenészék, és ez Katerina ezenkezben legottan

1) Cod. : zolgaloleaynk. 2) Cod. : zeep. 3) Szernő, szörnyű. 4) Szeplő. 5) Előle. 6) Cod. : keréthznyen.

oda juta, és ez látást, kit látott vala ez Katerina, ez vénnek mind az módon megmondá, a miképpen látta vala az látásban: hogy szép effeu¹⁾ gyermek csak reája sem²⁾ akart tekinteni, és ötet ingyen sem akarta látnia. Ez vén ezt hallván, monda ez Katerinának: „Hogyha te hiendesz istennek fiába, és ha megkeresztelkedendel, meglátod az kerálynak ő fiát, és az ő szent anyját. Ezt hallván ez szíz Katerina, ezt monda ez szent jámbornak: „En hiszem az istennek ő szent fiát, az áldott Jézus Krisztust, és valamire engemet tanítasz, en tisztelende atyám, mind megfogadom.“ Óh mindenható isten! íme az felséges kerályné leányának ő szentséges alázatossága, ez szent szíz hogy megalázá ömagát. Ez szent vén pusztába lakozandó legottan megkeresztelé ötet, és nagy szeretettel megtanítá ötet az keresztyén hitre, és monda öneki, hogy ismeg az szállásra menjen, holy annakelette imádkozott vala, és azonképpen imádkoznék az képnek elette, miképpen annakelette való éjjel.

¹⁾ Cod. : effeu : iffiu. ²⁾ Cod. : nem. ²⁾ Cod. : nem.

Ez szíz leán hogy az vén ezt öneki mon-
dotta volna, legottan kiesz lén ez mondás-
ra, és felfogadá, és felfogadván hogy meg-
tenné ez dolgot.

No imáran ez szent atyátul bulcsót¹⁾
vivén, ismeg tére az ő szállására ; ismeg
úgyan tén, mint annakelette való éjjel. És
mikoron imáran az imádság kezett elszen-
deredett volna, és álmában álmadoznék, ál-
mába ilyen álmod látta mint annakelette kit
látott vala, hogy hát nagygyal szépb²⁾ vi-
rágos mezében volna hogynemmint annak-
elette kit látott vala, míg meg nem keresz-
telkedett³⁾ volna, és íme nagy csodálatos
dolgot : hát íme dicseséges szíz Mária asszon
ő fiával egyetembe és mondhatatlan⁴⁾ szent
angyeloknak és szent szizeknek nagy dicsé-
ségével és fényességgel ismeg neki jelenék,
és monda az dicseséges szíz Mária az ő
drágalátos szent fiának, az áldott Jézus
Krisztusnak : „Én szerete szent fiám, áldott
Jézus Krisztus! látod-e miképpen ez Kate-

1) Bulcsút, búcsút. 2) Szebb. 3) Cod. : kerezkedeth.

4) Cod. : monthathlathlan.

rina enged, és tartja az te parancsolatidat!“ És ismeg asszonyonk szíz Mária az ő édes fiának Jézusnak monda : „Kérlek tegedet, én szerete fiam Jézus, hogy vegyed ez Katerinát magadnak jegyessől!“ És legottan az áldott Jézus felele az ő szent anyjának, és monda őneki : „Si placet tibi mater mi, accipiam : Én tiszteletes és édességes anyám, hogyha ez teneked kedves és kelemetes, megtíszem, és ez Katerinát jegyessől viszem magamnak.“ Ezt hallván asszonyonk szíz Mária az szent fiátul, legottan szíz Mária az ő fiának az áldott Jézusnak az ő ujjából kivivé az győré, és fogá az Katerinának az ő jobb kezét, és mi üdvezítte uronk Krisztussal ez Katerinának az ő ujjába teteté a győré, és mihelt uronk Jézus magának jedzette volna ez Katerinát¹⁾, legottan uronk Jézus az ő szent anyjának az szent elébel²⁾ avagy kebelébel az feldre leszálla, és magát mutatá és jelenté ez Katerinának az tivis³⁾ koronába, miképpen ötöt megkoronázták vala az zsidók, és megmu-

¹⁾ Cod. : Katerynanak. ²⁾ Öléből. ³⁾ Tővis.

tatá öneki az ő öt mély sebeit, és ennek-
utánna az ő drágalátos nemes szent vérét
és egyéb kínját, és monda urunk Jézus
ez Katerinának : „Oh en szerete leányom
Katerina! íme jól látod minemű nagy ként
en szenvedtem emberi nemzetért, és teéret-
ted pogán valván¹⁾. No imáran annakoká-
ért, ha akarsz enutánnam jőnied, hát ki-
vess²⁾ engemet, és vígyed³⁾ az erekől való
koronát.“ Ezt mondván urunk Jézus, ottan
búcsót vén az Katerinátul, és az nagy an-
gyeli íneklésben felmíne mennyországba. Oh
imáran, ajtatos lélek, gondolhatod minemű
nagy kesereségbe⁴⁾ maradott legyen ez gyen-
geséges szűz az ő jegyesétől : no bátor ne
volt volna urunk Jézus ez jegyes, bátor
volt volna csak ez széles velágnak ő kerá-
lyának ő fia, még es nagy mondhatatlan ke-
sereséggel vált volna őtele.

Tunc Katerina euigilans, hát íme ezen-
kezben hogy ez látásba elrejtett volna, fel-
serkene avagy felébrede ez látásból, és hogy

¹⁾ Ki pogány valál. ²⁾ Kövess. ³⁾ Végyed. ⁴⁾ Kese-
rőség, keserűség

felserkent volna, ömagát megtekénté, és látá : hát íme egyik kezének ujjába vagyon egy igen szíp győre¹⁾ : ez győrért hogy meglátá, bétellesedék az szent lélek úristen malasztjával, és kezdé úristent dicsérni, és nagy hálaadásokat adni. Ennekutánna haza térvén, kezdé az ő szolgálait és az ő szolgáló leánit az keresztyén hitre tanítani, és ennekfelette az ő jószágát kincset szigényeknek osztogatni, és ez irgalmasságnak utánna kezdé magát imádságba foglalni és isteni elmélkedésbe, miképpen megtetszik idealá az ő mártiromságába.

Cum enim Maxencius Imperator, qui regnare cepit circa annos domini CCCX : Úrnak sziletésének utánna mikoron írának háromszáz tíz esztendőben, dicseséges szent Katerinának az ő mártiromságáról vigyek²⁾ élé ez írásban hogy ez dicseséges szent Katerina minden szent szűzeknek ő seregekbe finesben finlik az ő kénszenvedésében³⁾. Hogy kedig ez bizony legyen, ez megtetszik.

¹⁾ Cod. : a betük felcserélésével : gyerew, gyewre helyett. ²⁾ Vegyők, vegyük. ³⁾ Cod. : Kewn.

az ő mondhatatlan kénszenvedéséből¹⁾. Demaga minekelette elkezdenéjek²⁾ magyarázni az ő mártiromságát, annakelette lássok meg, hogy micsoda ez jöge³⁾ : mártir, mért igen gyakorta halljok az misébe, az imádságba, és az predikációba : mártir, mártir! Imár ez ige szintén magyar szóvá vált, azért ez ige : mártir, magyar szó-e? Reá feleltetik, hogy sim megyer⁴⁾ szó, sim diák szó, hannem gereg szó, mert lám meghalók idefel, hogy gereg volt ez dicseséges szent Katerina : annakokáért gereg szó az mártir. Azért mikoron azt hallod az misébe, avagy imádságba, akar kedig predikációban, magyaról úgy értsed, hogy tanó, mert mikoron geregől mondatik : mártir, akoron diáki nyelven mondatik : testis, magyaról kediglen magyaráztatik : bizon tanónak. Annakokáért minden mártir tanóbizonságot tett, hogy urunk Jézus Krisztusnak az ő hitő igen bizon, és igen igaz, és mind egyeb secták és tévelgések mind bálván-

1) Cod. : Kewn. 2) Elkezdenők. 3) Cod. : yewghe : ige. 4) Magyar.

imádások. Mind ebbel tetszik imáran, hogy nincsen ez keresztyén hitnek kivele idveség, és annakokáért a mi hitenk azon és igaz, mert mi hitenk mellett holtanak meg nagy-sok szentek, patriarkák, apostolok, mártíromok, confessorok, házások, ezvegyek, szüzek. No azért ne menjenk igen messze a régi szentekre, kik urunk Jézusnak születésének elette mind vallották a mi hitenket, demaga mastan vigyek¹⁾ ez dicséséges szent Katerina asszont elé : miképpen megbizonítá a mi hitenket, és meghala mellette, és mely nagy kínt szenvedé. No imár, ajtatos lélek, ki imáran akarsz istennek kedvesse lenni, halljad meg, kérlek tegetet, ez dicséséges szent Katerinának ő vitézségét, állhatatosságát, és mind végigkésázkodását²⁾).

Így olvassok az ő legendájába, hogy imáran megmaradott volna az ő atyjátul és anyjátul, miképpen idefel meghallád, hogy országát nagy békeséggel és nagy-belcsen birnája atyjának halálának utánna.

Ez időben kediglen országol vala Maxen-

¹⁾ Vegyök, vegyük. ²⁾ Tusakodását.

cius császár, és ez idébe hogy ez vala, ír-
nak vala uronk Jézusnak az ő sziletésének
utánna háromszáz tíz esztendőbe; és imáran,
óh ajtatos lélek, ha meg akarod tudnod hogy
hány esztendeje vagyon hogy szent Kate-
rinát megölték, és mártiromságot szenvedett,
rivídeden reá feleltetik, hogy ezer két száz
és kelenc esztendeje vagyon, hogy ötet meg-
ölték. Annakokáért térjenk az ő mártirom-
ságára. Mikoron ez Maxencius császár nagy
indulatot és háboruságot támasztott volna
immeképpen¹⁾, hogy mind az kazdagokat és
mind az szigényeket Alexandriába behivatta
volna, hogy az bálványoknak áldoznának, és
mely keresztyének nem akarnának az bálvá-
nyoknak áldoznia, azokat nagy kilembkilemb
kínokkal eletné meg. Ez iedében kedig hogy
ez terténék, ez dicseséges szent Katerina,
Costos kerálynak ő leánya, tizennyolc esz-
tendés vala, és az szabad tudományokba igen
belős vala; és mikoron az palotába edestoa
járna és istenrel gondolkodnék, ki, maga²⁾

¹⁾ Ime módon, oly módon, hogy . . . ²⁾ Ámbár.

egyéb heuságokat¹⁾ tehet vala, miképpen, mastan es szoktanak tenni az nemes asszonyok és leányok, 'jelesől kik kazdagok és magokkal szabadok : demaga miért ez szent Katerina kazdagsággal és kincsesel teljes vala, azért nem hevoldkodik²⁾ vala, hannem istenrel gondolkodik vala, és istenbe erőske-dik³⁾ vala; és hogy ez zengést hallá és kilemb-kilemb lelkeseknek⁴⁾ és baromnak ő revásokat és az inekléknek zengéseket azaz trombetászót, sípolást, hegedélést, dobverést és ezhez hasonlatost : legottan elbo-csátá egyik kivetét⁵⁾ avagy szolgáját, hogy megtudnája, hogy mi volna ez zendülés és ez hír? Mikoron elment volna az ő szolgája, és megtudta volna, hogy mi dolog volna ez, megmondá ez szent Katerinának az ő szolgája, és hogy megtudta volna ez szent Katerina ez dolgot, legottan felkele, vivén avagy választván övele néhány szolgálakat és szolgálóleányokat. Hogy kieredett volna há-

1) Hiuságokat. 2) Hivságoskodik. 3) Cod. betűcse-rével : ewreskedik. 4) Állatoknak (animalia.) 5) Kö-vetét.

zából, megjegyzé¹⁾) magát szent keresztnek
 ő jegyével, mondván : „Názárethbeli Jézus,
 zsidóknak királya, lígy envelem ez úttal,
 és segejts engemet!“ És hogy ez édességes
 névvel megeresejltette²⁾) volna magát, ottan
 oda mené, holott ez császár az áldozatot
 teteti vala, és látván otthelyen az sokasá-
 got, hát nagy sok keresztyének haláltul való
 filtekbe megtagadják az keresztyén hitet, és
 filtekben áldoznak az bálván isteneknek. Ezt
 hogy látta volna ez dicsekeséges szent Kate-
 rina, ezen ő szívének bánatjának miatta meg-
 sebhevék³⁾) és megkeseredék, és az császár-
 nak eleibe lépék, és elette megállá, és mon-
 da az császárnak : „O császár, az te ura-
 ságodnak ő nagy méltósága, sét még ennek
 felette az okosságnak az ő úta avagy já-
 rása engemet úgy intnek vala, és mutat-
 ják vala, hogy én tenéked keszennék, és úgy
 hogyha az mennyeknek és feldnek terem-
 téjét és emberi nemzetnek megváltóját es-

1) Cod. betücszerével : yezgye. 2) Erősültette, azaz
 erősítette az ül-és közép igékből a régiek szeret-
 tek cselekvőt képezni. 3) Sebheszik igének félmúltja.

mernéd, és az idegen bálván istenektől magadat elvonnál.“ És állván az egyháznak ajtaja előtt, kilembkilemb igaz beszédeknek miatta, példa szerént, hasonlatosság szerént és lelki értelm szerént, igen széppen és bölcsen sokat vetekedék az császárral. Ennek-utánna közbeszédre térvén, monda ez szent Katerina a császárnak : „Ezeket teneked úgy mondtam mint bölcsnek : mire azért, császár! hogy mastan hejába ide győjtetted az sokaságot ez bálványoknak hejtságát imádni?“ Toább monda ez szent Katerina : „Nyavolás császár! csodálkodol ez templomon, kit mestereknek ő kezek csinált, csodálkodol ez drága eltezetem¹⁾, kik ugyan lesznek mint az por az szél előtt²⁾; de, jó császár, csodálkozzál inkább az mennyen és felden, tengeren és mindazokon kik benne vannak. Toábbá csodáljad az égnek ő szépségét, napot, holdat és az csillagokat, és, jó császár, csodáljad az ő szolgálatokat, miképpen ez velágnak kezdetitől fogva mind

¹⁾ Öltözetem. ²⁾ Cod. betücszerével : ewleth (elewth helyett).

végezetig éjjel és nappal futnak napesetre¹⁾,
és megtérnek naptámadatra²⁾, és soha meg-
nem fáradnak. No, jó császár, mikoron mind
ezeket eszedbe veszed, kérdjed és tanold
 meg, hogy ki legyen mind ezeknél hatal-
 masb, és ha azt az ő ajándokának miatta
 megértended, és ha őhozzá hasonlatost nem
 lelhetsz, tehát ötöt imádjad, ötöt dicsőítsed³⁾:
 mert, tudjad császár, hogy ő az isteneknek
 istene, és uralkodóknak ura!“ És ennek-
 utánna nagy sokat szóla neki uronk Jézus-
 ról, hogy emberré lett miérettünk, és hogy
 megtesteselt⁴⁾ volna, és hogy fiu istennek
 testeseléséről és születéséről belcsen sokat
 vetekedett volna; az császár elcsodálkozván,
 nem felelhete őneki. Annakutánna őmagához
 térvén, monda ez szent Katerinának: „Hagyj
 el mast : hadd vígezzek⁵⁾ el az isteneknek
 áldozatit, és ennekutánna neked felelőteket
 adonk.“ Parancsolá szolgáinak, hogy bevin-
 nék⁶⁾ ötöt az palotába, és hogy nagy sze-

1) Napnyugotra. 2) Napkeletre. 3) Cod. dych'ew-
 chyed (az i v. y kifelejtésével). 4) Megtestesült, tes-
 tesült. 5) Végezzük. 6) A cod.: venneek áll.

relmmel megériznéjek, igen nagyon elcsodálkozván az ő nagy belcseségén és testének szépségén¹⁾. És hogy elvigezte volna az áldozatot, jeve az palotába, holott vala szent Katerina, és monda neki a császár : „Jó leány, hallók te ékes beszédidet, és csodálkozánk az `te belcseségeden : demiért az isteneknek áldozatjában valánk foglalatosok, azért teljeséggel meg nem értettök az té beszédidet. Mastan kedig mind eleitől fogva akarjok megtudni a te nemzetségedet.“ Ezeket hallván, felele szent Katerina asszon és monda : „Megvagyon irván : tenenmagad se dicsérjed, se olcsárljad magadat, mert ezt a hejtők tisztik, kiket az heu dicsőség bolygat avagy bánt; demaga en megvallom az en nemzetséget, nem magam hányásának okáért, hannem alázatosságuk szerelmeért. En vagyok Katerina, Costos kerálynak egyetlen egy leánya, ki jöllehet hogy bársonba nevedtem és szabad tudományokba belcsen tanejtattam, de-

¹⁾ A codexben hibásan : belchyesegeth es . . zep-segeth.

maga mind ezeket en megutálám, és az úr Krisztus Jézushoz folyamtam; az istenek kedeg, kiket te imádsz, sem teged, sem egyebeket nem segíhetnek. Oh azért, bódogtalan császár, és mind bódogtalanok azok és nyavalyások, kik ezféle bálványokat imádják. Oka imez, császár, mert ha szükségbe hívják őket, jelen nem vannak, háboruságba nem segíhetnek, veszedelmekbe nem oltalmaznak.“ Monda a császár : „Ha úgy vagyon miképpen te mondod, hát mind ez velág téveleg, és csak tenénmagad mondasz igazat : maga¹⁾ mindennemő beszéd két avagy három tanó szájában erősejtetik. No azért ha te még angyal volnál es, és ha mennyei erő : még és sinkinek nem kellene teneked hinni; nagygyal inkább holott egy gyarló leánzó vagy.“ Monda szent Katerina : „Kérlek tegedet; ó császár, hogy ne hagyjad magadat az harragnak meggyőzni avagy megbírni, mert belcs embernek ő szívébe nem kell haragosnak lenni, mert, így mond versterlejtő²⁾ mester : Te ha okosság-

·¹⁾ Ámbár. ²⁾ Versszerző.

gal birod magadat, hát kerál vagy : ha testeddel, hát szolga vagy.“ Monda a császár : „Amiképpen látom, degletes¹⁾ csalárdságnak miatta²⁾ meg akarsz minket ketelezeni, mikoron az régi belcseknek ő példája szerint akarod te beszédedet hozjá nyójtani.“ Látván az császár hogy az ő belcseségének nem állhatna ellene, parancsolá titkon leveleknek miatta, hogy Alexandriába valamene belcs volna, sietetest³⁾ oda jönnének, nagy ajándokot veendők, hogyha egy beszédterlejte szűzet meggyőzhetnének.

No azért hozattatának kilembkilemb tartományokból ötven belcsek, kik minden halandó lelkeseket azaz embereket ez velági belcseségekbe felőlmúlnak vala. Kérdezkednek vala ez doktorok, hogy miért hozattatának volna enne messze feldről; és ez császár ígyen felele nekik : „Vagyon minálunk néminemi leán, ki az ő mondhatatlan elméjével és belcseségével minden tudós népeket meggyaláz, és úgy mond, hogy az mi istenink mind erdegek; kit ha meggyőzhe-

1) Dögletes. 2) Általa. 3) Mint : örömet : sietve.

tendetek, nagy tisztességgel mentek haza. Egyik őkezőlek¹⁾ felfualkodván h(eit)képpen ezt mondá : „Oh császárnak ő nagy tanácsa, hogy egy leánnak ő vetekedésére ez velágnak az ő belcseit ilyen messze feldről béhivassa! holott minekünk csak egy tanejtványonk es igen kinnyen²⁾ meggyalázhatta volna.“ Monda az császár : „Megtehettem volna en es, hogy készerejtettem volna erével őtet az isteneknek áldoznia; demaga en így itélem jobbnak lenni, hogy ti vetekedéseknek miatta gyaláztassék meg.“ Mondának az belcsek : „No hozattassék elő az kontos³⁾ és gonosz kevély leján, hogy az ő vakmereségének miatta meggyőztvén, megismerje hogy még ő soha belcseket nem látott volt. De mikoron ez dicseséges szűz szent Katerina megtudta volna az veteke-dést, kit teendő vala, mindenestől fogva mendenható úristennek ajánlá magát, és íme legottan úrnak angyala ott állapék, és megvigasztalá őtet, és bátorítván inté őtet, hogy

¹⁾ A cod. betűcserével: kewzelek. Lejebbesakugyan kezewl. ²⁾ Könnyen. ³⁾ Kontató, konok?

állhatatos lenne, mondván öneki, hogy nem csak meg nem győztetnék őtölek, hanem annakfelette őket megfordejtván, mind az mártiromságnak pálmájára köldenéje. Hogy azért előhozattatott volna az nagy belcsek, dottorok eleibe, monda császárnak ez dicse-séges szűz szent Katerina : „Császár no minemő itélettel állatsz ötven belcseket egy¹⁾ leján ellen, igérvén önekik az gyézedelmért nagy-sok ajándokot; engem kedeg kísze-rejtesz viaskodni minden jutalmnak remén-sége nekel²⁾. No demaga azért kész vagyok reája, és legyen az en jutalmam en uram áldott Jézus Krisztus, ki az őérette kísál-kodóknak reménsége és koronája.“ Hogy ke-deg ez belcsek hallák Jézusnak nevét, és mondanájak ezt lehetetlen dolognak lenni hogy isten emberré legyen, és hogy kint szenvedjen : monda szent Katerina : „Ezt még az pogán belcsek es megmondották, mert Plátó es így szólt egy kerekdid és megrividölt istenről, Sybilla kedeg úgy mond : Bódog az isten, ki figg az magas

¹⁾ Cod. : en. ²⁾ Neköl, nekül : nélkül.

fán“. Mikoron az szűz nagy belcsen vete-
kednéjek, és őket nyilván való okosságok-
kal meggyaláznája, az nagy belcsek elcso-
dálkozásának, nem tudván mit szólni olya-
nok lének mint némák. A császár ezt ke-
deglen látván, nagy haragosságnak tüzével
betelék, és kezdé őket feddeni, hogy egy
lejántúl ilyen rútton meggyéztettenek volna.
Monda egy az mesterek kezől : „Tudjad,
császár, hogy ezkorig senki mielőnkbe nem
állatott¹⁾, ki legottan meg nem győztettetett
volna; de ez leján, kibe istennek ő lelkö²⁾
szól, oly igen nagyon elcsodálkoztat min-
ket, hogy őellene avagy semmit nem tu-
donk felelni, avagy valamit mondani. Azért,
császár, ím állhatatoson valljok, hogy ha bi-
zomb beszédet avagy esmeretet nem téssz
az istenekről, kiket ezkorig hittenk és szol-
gáltonk, ime mind Krisztus Jézushoz térünk,
kit ez szűz leján vall és hiszen.“

Ezt hallván az császár, ez az kegyetlen
fejedelm, nagyon meggyaponék³⁾, és sietete-

¹⁾ A codexben világoshibával : my elewkebe nem al-
lapatot. ²⁾ Cod. : lelkew. ³⁾ Az arany Leg.e helyt : fu-
rore succensus, Temesvári Pelbárt : furore repletus.

sen parancsolá, hogy rakattatnának nagy tizet az piacon, és hogy mind az tízbe behánnájak őket, és hogy megígétnék¹⁾ az város kezepett. De ez bódog szíz szent Katerina őket nagyon bátozejtja vala, és állhatatossá tevé az mártiromságra, és ez doktorok mikoron kedeg félnének, hogy az keresztségnekől kimúlának, felele ez bódog szűz nekik és monda : „Ne féljete, jó doktorok, hannem lígyete bátorok, mert az ti vérete hullása leszen nektek mind keresztség, mind korona.“ Ennekutánna megerősejték magokat, és szent keresztnék jegyével megjedzék magokat, és az tízbe vettetvén, úgy adák meg úrnak az ő lelkeköt, hogy nem bánatáték meg valamiképpen az tűztől sem hajok szála, sem ruhájok. Ezt látván az keresztyének, nagyon dicsérék az úristent az ő szűzébe és ő szentibe, ki ekíppen megoldalmazja azokat, kik őbenne bíznak, és ennekutánna az keresztyének vívék az doktorokat és nagy tisztességgel eltemeték őket.

¹⁾ A cod.: yghetteyek.

És hogy eltemették volna őket, elejbe hozatá ez kegyetlen fejedelm szent Katerinát, és eképpen kezde hizelkedni és szólni ez szűznek mondván : „Oh nemes és gyönyörös szűz! kérlek tegedet, hogy kényerőlj az te ifjúságodon, és kerálné asszon után az en palotámba másodnak hivattatol, és az te képedet, kit az várás közepett felfaragtatok, ugyan imádtatom, mint istent.“ Ezt hallván ez dicséséges szűz, monda az császárnak : „Szenjél meg, és szégyőnelj¹⁾ még olyakat szólni, kiket szeplő még csak gondolni es; mert en magamat adtam áldott Jézus Krisztusnak jegyesöl : ő az en dicsőségem, ő en szeretém, ő en édességem és szerelmem; az ő szerelmétől engemet sem hizelkedések, sem kínok meg nem vonhatnak.“ Ezt hallván az császár, legottan megtelek haraggal, és parancsolá, hogy ötet mezejtelen vas ostorokkal igen vernéjek, és az temlecebe tizenkét napig kínzanájak ehvel és szomehsággal.

Ezenkezbe történék az császárnak némi-

¹⁾ Cod. : zeghyewnelel.

nemő jeles dologért az országból kimennie, és az kerályné asszon Katerinához való nagy szerelmébel az vitézeknek fejedelmével Porphyriussal éfelin az temlecebe bémene, és látá az temlecet mondhatatlan világosságával fénleni, és szent angyalokat kendőzvé¹⁾ az szüz szent Katerínának ő sebeit. És hogy hozjája bemene ez kerályné asszon, és hogy vele beszélett és nyájaskodott volna, keves beszédnek utánna elkezdvén azért szent Katerina, az mennyei vigaságokat predikállá őneki nagy édességessen nagy sokáig, és ötet az hitre térejtven avagy fordejtván, megmondá²⁾ neki, hogy ő es mártiromságnak koronáját vevende³⁾ volna. Ezenképpen mind éfelig nyójták beszédeket. Hogy mind ezeket hallotta volna Porphyrius, ki vala az császárnak fő titkosa és kétszáz vitézeknek elettök-járója, legottan az szűznek ő lábához esék, és kétszáz vitézzel az hitöt felvév; és onnan elmenének. Miért kedeg az fejedelm parancsolta vala ötet tizenkét na-

¹⁾ Kenegetvén. ²⁾ Cod. hibásan : megh mond. ³⁾ Veende, veendő.

pig étel nélkül lenni, ez napokba kedeguronk Jézus Krisztus fehér galambnak miatta mennyei étekkel élteté őtet, ennekutánna idvezejténk Jézus Krisztus angyaloknak és szűzeknek sokaságával neki megjelenék, mondván neki : „Esmerjed meg, jó leányom Katerina, az te teremtetet és üdvezejtédet, kinek ő nevejért erős¹⁾ és nagy kemén viaskodásokat felvél²⁾. No azért, en szerető leányom Katerina, állhatatos légy, mert en veled vagyok.

És ezenkezbe az császár haza jéve, és ez szűz szent Katerinát elejbe hozatá, és látá őtet : hát nagygyal fényesb és szebb, hogynemmint annakelette : kit ő úgy vél vala hogy enne éhségnek és szomehságnak miatta igen meggyötrettetett volna. Alítá kedeglen, hogy valaki őtet titkon élette³⁾ volna, és nagyon megharagvék, és igen kezdé gyötreni avagy gyetretni az temlecörzéket. Ezt látván ez szűz szent Katerina, monda az császárnak : „Nyavalyás császár, ne alíhad⁴⁾

1) Cod. : ewres, betücsérével. 2) Felvevél. 3) Éltette. Alabb „elteteth“ áll. 4) Alítsad : véljed.

azt, hogy en embertől eledelt vettem volna : nem vettem, hannem az áldott Jézus Krisztus engem angyalának miatta éltetett.“ Monda ez császár ez szűznek : „Kérlek tegedet, jó Katerina, hogy az mire en intlek tegedet, hogy vegyed jól eszedbe, és szegezjed szivedbe, és ne akarj minekönk kétséges beszédek felelni. Mert nem akaronk teged úgy bírni mint szolgáló lejánt, hannem miképpen hatalmas kerálné asszon, ki szépségének miatta választatott, en országomba uralkodol Monda az szűz : „Kérlek teged, jó császár, hogy vedd te es jól eszedbe és tervénbeli vetekedés szerint igaz ítéletnek miatta elvégezvén, mondjad meg ennekem : kit kelljen inkább választanom : a hatalmast-e, öreket és dicséségest¹⁾ valót-e, és igen szépet ; avagy kedeglen, jó császár, erőtelent választjam-e, avagy a halandót, nemtelent-e, avagy az rútat, avagy éktelent, mint igaz te császár?“ Ezt hallván a császár, igen megharagvók ezen, és monda : „Íme kettő²⁾

¹⁾ Dicsőségesen valót ²⁾ Cod. : betücsérével : kewthe.

közöl egyet válaszj : avagy áldozjál az isteneknek hogy élj, avagy kelembkölemb kínokat végy fel hogy elveszsz.“ Monda ez dicséséges szűz szent Katerina az császárnak : „No császár, valaminemő gyötrelmeket gondolhatsz, igaz olyanokat hozass elé, és kérlek tegedet hogy el ne halogassad, mert en testemmel és véremmel en édességes istenemnek, az áldott Jézus Krisztusnak akarok áldozni, miképpen ő áldozék enenmagával enérettem atya úristennek : mert ő az en istenem, szeretőm, őrzőm, és egyetlen egy jegyesem.“ Ezt hallván az császár, annál inkább elkeseredék. Ezt látván némienemő tisztartója, elejbe járola ez megszélhődt fejedelmnek, és imerre¹⁾ tanácsozá, hogy harmadnapig négy kereket csinálnának, és mind környel²⁾ befiznéjek éles bortvákka és vas szegekkel, hogy az szűzet ilyen rőttenetes kinnak miatta szaggatnájak el, és az egyeb keresztyéneket ez ilyen kegyetlen halálnak példájával megröttentenéjek. No az-

1) Imezre. 2) Környül.

ért megszerzék úgy, hogy az két kerek egyetembe felforogván metélnéjek, az kettei kedeg esmeg visszön alá forogván szaggatnájak az ő szent testét. Ezt látván ez bódog szűz szent Katerina, legottan úrhoz folyamék, és imádságot tén, hogy az ő nevének dicséretire és az kernyölálló népnek megfordulására¹⁾ az kinnak ő álgóját²⁾ elternéje. És ime legottan úrnak angyala nagy hertelenséggel elteré az négy kerekeket, és ime nagy csodálatos dolog : ez szűznek imádságának miatta ez négy kereket úris-tennek angyala mind elteré, és az foltjával³⁾ négy ezer pogánt öle meg⁴⁾. Ez csodát hogy látá az kerálné asszon az palotából, ki feljől nizi vala e dolgot, avagy ez csodát⁵⁾, ki mind akorig az keresztyénséget eltitkolta vala, legottan alászálla az palotából, és az császárnak elejbe mene, és az császárt ezféle kegyetlenségéről nagy-keményen meg-

¹⁾ Megtérésére. ²⁾ A tormentum szószerinti fordítása, kínpad, vagy az aggrégi „eszterü“ helyett.

³⁾ Darabjával. ⁴⁾ Cod. betücsérével : clew ewlc helyett. ⁵⁾ Cod. : ch'oldath.

feddé, és megrongálá.¹⁾ Ezt hallván az császár, igen megharagvék, és monda az kerályné asszonnak, hogy igen hamar áldoznék az isteneknek. Ez császárné kedeglen nem akara áldozni az bálványoknak, és monda nagy felszóval : „Áldozom én az áldott Jézus Krisztusnak, kit az Katerina predikál és hirdet.“ Ezt látván az császár, hogy az ő felesége állhatatos volna az kereszttyén hitbe, és hogy nem akarna áldozni : parancsolá szolgálinak, hogy öneki emlejét mellyébel kivonnájak és elszaggatnájak, és ennekutánna nyakát elválnájak. Ki mikoron az mártiromságra vitetnék, térdre leesvén szent Katerinának elette, és kéré őtet, hogy érette istent imádná. Szent Katerina felele öneki és monda : „Ne félj istentől szerettetett királné asszon, mert ez mai napon ez elmulandó országért adattatik teneked válttság szerént örek ország, és ez hitván halandó jegyesért halhatatlant nyersz.“ És ezt hallván az kerályné asszon, állhatatos lén, és az kínzókat onszolja, és kéri vala, hogy ne

¹⁾ Így a cod., hihetőleg *dorgálá* helyett.

késlelnéjek az császárnak parancsolatját. Az kínozók kedeg ötet az váras kívől vivék, és az ő emlejét vas vesszével avagy gerebennel szaggatván és kivonván, annakutánna neki nyakát vágák, és eképpen vivé¹⁾ mennyországnak bódogságát. Porphyrius kedeglen elragadá az ő testét, és nagy tisztességgel eltemeté. Másod napon hogy keresnéjek az kerálné asszon testét, és nagy sokakat kínozanának érette, Porphyrius nagy felszóval kezde iveltetni és kajátani mondván : „En vagyok, en vagyok, ki eltemettem istennek szolgáló leányát; és en es Krisztus Jézusnak az ő hitét felvettem, kit hirdet és predikál a Katerina.“ Ezt hallván ez Maxencius császár, legottan megbolondúla, és rettenetes kajátást és ordejtást kezde tenni, és kibocsátván az ő szovát, ígyen ivölte : „Oh en bódogtalan, oh en nagy-nyavalyás voltom! íme az Porphyrius, ki en lelkemnek egyetlen egy őrzője vala, és minden titkomnak titkolója, és minden mukámnak²⁾ vigasztalatja : íme ez es megcsalatkozott, hogy

¹⁾ Vevé. ²⁾ Munkámnak.

ezt kajátaná, és iventené¹⁾ az vitézeknek!“ Ezt hallván az vitézek, legottan mind felkajátának nagy felszóval mondván : „Mi es mi es mind keresztyének vagyunk, és azon istent valljuk, kit az Katerina hirdet, és mind főenként²⁾ egyetembe az Krisztus Jézusért kisék vagyunk meghalni! „Ezt hallván az császár, annál inkább megdőhevék³⁾ és megharagvék, és parancsolá, hogy mind nyakokat vágnájak, és testeket az ebeknek hánnájak. És ezenképpen mind megöleté az két száz vitézeket Porphyriussal egyetembe. Ó ti mind házasok, oh ezvegyek, oh leányok és szűzek, nemesek és nemtelenek! vigyétek⁴⁾ igen jól eszetekbe ez tizenyolc esztendei szűznek ő viaskodását, diadalmát és vitézségét; mert ha jól eszetekbe vettétek idefel megmagyarázott irásban, hogy ő vala királi nemzetbel, és igen szép vala, kazdag vala, magával szabad vala, úgy élhöt vala miképpen ő akarja vala: demaga mind kazdagságát, szépségét, szabad

1) Iveltené. 2) Fejenként. A cod : fewenthkynth.

3) A dőheszik, dühöszik ige félmultja. 4) Vegyétek.

akaratját megtagadá és megutálá az áldott Jézusért, és kisz lén az kilembkilemb kínokra és szernyő halálra, kit mastani időben nem tennének ez velági szüzek.

No egyebeket elhagyván, hogy megeleté az vitézeket, ennekutánna az császár elejbe hivattatta szent Katerinát, és monda öneki : „No jó Katerina, jóllehet hogy erdögi tudományoddal királné asszont megeletteted envelem, és nagy-sok szolgálmat, demaga ha eszedbe víszed magadat, és ha megtérendesz az Krisztusnak hitérel, az en palotámba legelső léssz, azaz császárné asszon leszösz. Azért ma avagy áldozjál az isteneknek, avagy fejedet elveszted.“ Felele szent Katerina, és monda az császárnak : „Valamit gondoltál, mind elvégezzed, jó császár. Íme meglátod hogy kész vagyok en áldott uram Jézus Krisztusért mindent elszenvednem!“ Ezt hallván az császár, legottan reá adá azért az szentenciát, parancsolván hogy nyakát vágnáják.

Mikoron az halálnak helére vitték volna, felemelé ő szent szemeit mennyországba, és imeképpen imádkozék : Ó hívők-

nek reménsége és idvessége, ó szűzeknek ékessége és dicsésége, Jézus Krisztus jó ke-
rály! És kérést kére¹⁾, tovább mondván :
„Kérlek tegedet, en édességes istenem, ál-
dott Jézus, hogy valaki en kínomról emle-
kezetet tejjend akar halálakoron, akar egyéb
szükségében : hogyha engemet hivand, hát
ő te segedelmednek mielkedetét megnyerje.“
Ezt elvégezvén, legottan szózat lén hozjá,
mondván : „Jőj el en szerete jegyesem Ka-
terina, ime teneked mennyeknek kapuja
nyilván vagyon, és mind azoknak, kik te
kínszenvedésedről emlekeznek, kiváltképpen
való segedelmet ígérek nekiök mennyország-
ból.“ És ennekutánna hogy elvágta volna
nyakát, az ő testéből az vér helébe tej fo-
lya ki. Istennek kedeg angyali az ő testét
vevén az helről, többé ²⁾ hogynemmint húsz
napi menő feld vóna, Sinai hegyre vivék, és
nagy tisztességgel eltemeték, kinek ő tete-
miből szönetlen³⁾ olaj jár ki, mely olaj min-
den betegeknek tagit megvigasztja.⁴⁾ Az kint

¹⁾ Cod. kerezthkere. ²⁾ Tovább. ³⁾ Szönetlen, szü-
netlen. ⁴⁾ Gyógyítja.

kedeg ez dicseséges szíz szent Katerina szenvedé pintek napon, harmad órán, Maxencius császárnak alatta uronk Jézus Krisztusnak sziletésének utánna háromszáz és egy esztendőbe.

Olvastatik egy igen szép példa, hogy vala egy Rotomágombeli barát, ki Sinai hegyre felmene, és ott hét esztendeig szolgálta szent Katerinának nagy ajtatossággal. És mikoron szemetleu kérnéje ez szent Katerinát ez barát, hogy valamit az ő testéből érdemlene; íme nagy csodálatos dolog! nagy hertelenségvel elszakada szent Katerinának egyik újja, kit az barát nagy eremmel és nagy vigassággal az ő klastromába vive.

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

PRÓZAI

MÁSODIK LEGENDÁJA.



SEQUITUR LEGENDA FESTI.

Imáran úr Jézus Krisztusnak neve dicséretire es ¹⁾ szíz leán szent Katerina asszonnak emleközetire lássok meg, mint lén szilctése, élete es halála ez halandó világon, mint krónikákban es egyeb régi irásokban találattik. Mikoron telnék úr fiú sziletetnek utánna három száz esztendő, vala Alexandria országban egy nagy, hatalmas es kazdag pogán királ, kinek Costus vala neve. De magzatja nem lészen vala. Annakokáért-és ²⁾ szentlen való áldozatokat téssen vala az bálván isteneknek, de semit nem használ vala vele, mert az erdegők embert nem teremthetnek, sem lelköt. Vala kedég azon időben Gereg-

¹⁾ És. ²⁾ Is.

országban egy hatalmas természettudó bölcsek doktor, kinek Alforabius vala neve. Hivatáshozjája azt az Costus királ, es tudakozék meg rajta, ha ő volna-é oka, avagy az királné-asszon, hogy magtalanok volnának; ki, mikoron megismerte volna természetöket, megmondá, hogy nem természetnek fogyatkozásából volna, de isteni szörzésből ¹⁾, annakokaért tanácsot ada neki, hogy áldozatokat tenne. Monda az : Tudjad, hogy gyakorta töttem, de semmi hasznát nem vettem. Monda neki az bölcsek doktor : Jóllehet tebb isteneket tisztölönk, demaga okosság azt adja, hogy csak egy isten légyen. Aristóteles mestör-és azt vallja, hogy egy fejedelemnek kell lenni, ki mindeneket bírjon. Tanácsot ada azért királnak az Alforabius doktor, hogy az egy istennek képét entetné ²⁾ meg tiszta aranyból, es öneki tenne áldozatot magzatnak lételeért. Mikoron azért az ötvesmestereknek aranyat adott volna az mesterek szerzésének ³⁾, egy nagy hatalmas királ példát ⁴⁾,

¹⁾ Rendelésből. ²⁾ Öntetné. ³⁾ Alkotásának. ⁴⁾ Képet, formát.

es nevet adának neki, hogy isteneknek istene lenne; de az teremő uristen más ábrázatra fordította ¹⁾ az mestereknek szándékokat, es mikoron megentötték volna, láták : hát ime egy feszület. Elámélkodának rajta mindnyájan, es akarák hogy eltörjék, de az bölc megtiltá őket, mondván : Miért az nagy istennek ilyen ábráz ²⁾ kellett, maradjon azon. Mikoron az bálványok templomában vitték volna feltenni, ime ottan mind lehullának az bálván képök. Mikoron azért az feszületnek áldozatot tett volna az Costus királ, harmad való napon terőhben esik az királné-asszon, es egy igen szépségő leánmagzatot szile, kin nagy eremben levén az királság ³⁾, az bölc doktornak tanácsából nevezé őtet az csoda léterőről ⁴⁾, hogy az bálványok eltöretének, Kate-
rinának , ki „közönséges bálvánisteneknek romlásának“ magyaráztatik. Kit mikoron feltartottanak volna tizenhárom esztendeeg, oly nagy bölc lén ő nagy elmejének miatta ⁵⁾, hogy mind az hét természetről való tudomá-

¹⁾ Fordítá. ²⁾ Forma. ³⁾ Király (mint uraság=úr). Más emlékekben is így. ⁴⁾ Léteiről. ⁵⁾ Általa.

nyokat ¹⁾ megtanulá, es annéra elhatalmazék deáki bölcseségben, hogy az egész Geregországbeli bölcseknek, sziz leán Katerina, messterinek es gyengyeinek mondatik vala; es nagy sok országokból, városokból, kilembkilemb nagy urak es bölcs mesterek mennek vala Alexandriában sziz leán Katerinát látni es bölcseségét hallani. Mikoron azért Costus királ, sziz leán Katerinának atyja, halárra kórult ²⁾ volna, eleiben hivatá ő szép leányát, es testamentom szerént imez két dolgot hagyá őneki: hogy míg élne, az megfeszült isteneknek-istenét imádná, tisztölné, es senkinek egyebnek ne áldoznék. Másodot, hogy házasságra egyebhöz senkihöz nem menne, hanem ki olyan nagy nemből volna, olyan kazdag, olyan szép, olyan bölcs, mint őmagá. Annakutánna országát-es neki hagyá, es kimúlék ez világból. Annakutána hamar való napon asszonyanyja-es kive ³⁾ múlék. Sziz leán Ka-

¹⁾ Az úgy nevezett hét szabad tudományok: septem artes liberales értetnek, u. m. a grammatika, rhetorika, dialektika, arithmetika, muzsika, geometria és astronomia. ²⁾ Betegült. ³⁾ Ki.

terina azért magának maradván, választá xxiiij szizeket, kik utánna járnának, xij jámbor asszonsziléket, száz fegyvereseket, egyeb udvarában való tiszttartóknál kil ¹⁾ ő nagy hatalmas méltóságának udvarlására es őrizetire.

CAPITULUM SECUNDUM.

Történék egy napinapon, mondhatjok: inkább az megfeszölt úr Jézusnak Krisztusnak elvégezött akaratjának szörzéséből, ki gondot visel vala az ő szerelmes szolgáló leányára ²⁾, mint sziletéséről, azonképpen járásáról-és. Sziz leán Katerina indúltaték kive Alexandriának es országának határára valami dologért, nagy sokságu sereggel, mint kerál leánya es asszon. Mikoron jutottanak volna egy nagy pusztában, réájok estvelődék, es eltéveszték az járt utat. Mikoron mindnyájan elboszúltanak ³⁾ volna rajta, kezdének az vitéz legények tétovafutosni. Azonközben úr-

¹⁾ Tiszttartókon kívül v. túl. ²⁾ Cod. : leányának.

³⁾ Elbusúltanak?

istennek akaratjából találának egy vén szent remetét, cellájában imádkozván, kinek cellája fölött egy ércből szerzött ¹⁾ feszületkép vala feltevéen. Mikoron azt látta volna sziz leán Katerina, monda ő magában : Bizonyával ez vén ember envelem egy istent imád. Belmenvén ²⁾ azért őhozzá, kezde őtöle nagy sok dolgokat kérdözni, mint olyan bölcshaszon; az szent vén jámbor kedég kezde őneki predikállani, miképpen emberi nemzet elveszeközött ³⁾ volna bínnek miatta, es miképpen az nagy isten emberi nemnek megvált-ságaért sziletött volna, es ként halált szenvedött volna. De sziz leán Katerina azzal semit nem gondol vala, mert még jóvoltát nem tudja vala mint pogán. Azonkezbzen úristen szivében ihlé ⁴⁾ az vén remetének, hogy megkérdené őtet, mi oka volna, hogy házasságra nem menne? Megbeszélé őneki az ő atyjának testamentomhagyását, hogy senkihöz ne menne, hanemha ki olyan nemes volna, kazdag, szép es bölcsh. Monda őneki az jámbor

¹⁾ Alkotott. ²⁾ Be menvén, mint *fel*. ³⁾ Elveszett.
⁴⁾ Fuvallá, sugá.

vén : Ó nemes leán, mit hányod vetöd magadat te ez világi elmulandó jókban? Nem halottad-é hírét egy nagy királ fiának, ki minden királnál es uraknál ¹⁾ feljebb való, kinek szépségét nap, hold ²⁾ es minden teremttött állat csodálja, ki ol böles, hogy mind elmúltakat mind mostaniakat es jevendőket nilván tud es ismer, kinek kazdagsága soha meg nem fogyatkozik, ki egyéb jegyöst soha nem szeret, hanem ki mindenkoron szeplőtelen, kinek anyja sziz, kinek atyja asszonállatot nem ismer, es kinek koronkéd angyalok szolgálnak es udvarlnak. Azt hallván sziz leán Katerina, úristennek malasztja szivét megszállván, kezde nagy gerjedetességgel kérdözni, ki volna es miképpen az nemes királfiunak ismeretire juthatna? es kezdé az jámbor vén atyát nagy szeretettel szorgalmaztatni, hogy mint hamarabb ³⁾ őneki megjelentené. „Íme ez kisedd irott táblán meg vagyon irván az sziznek képe es az ő fiának : kit ím teneked adok, es házadhoz vivén, ez jevendő éjjel essél térdre

¹⁾ Cod. : királnál es uraknak. ²⁾ Cod. : hol. ³⁾ Maiasan : minél hamarabb.

előtte, kérjed az ő édes sziz szilejét, hogy mutassa meg teneked az ő szerelmés fiát : miért nagy kegyelmes asszon, nilván meghallgat.“ Annakutánna igaz útra vivé őket. Es mikoron azon egy faluban jutottanak volna, szállának meg egy szálláson, es hozzá tartozókat ¹⁾ mind szállásokra bocsátván, sziz leán Katerina étlen itlan ²⁾ titokházában belmenvén, nagy sirással kezde imádkozni es esedőzni az sziz Máriának. Es mikoron elbágyadtott volna, elszendörödék, es elyen ³⁾ álmat kezde látni. Hát olymint ⁴⁾ egy nagy szép mezőn járna, es távoldad egy mondhatatlan szép sziz asszon jőne eleibe, kinek fia ölében volna mindenképen hasonlatos, mint az táblában irván volna. Miko(ron) egybe közel jutottanak volna, kívánja vala sziz leán Katerina az sziz Mária fiának színét látni, de ottan másfelé fordul vala. Katerina esmeg oda kerülvén, ottan harmadfelé fordul vala ő szilejének ölében. Monda az sziz Mária ő fiának : Látod-é, en édes szerelmes fiam, mel nagy

¹⁾ Itt a codexben még „kit“ áll, felesleg. ²⁾ Ét it, azaz étel ital nélkül. ³⁾ Ilyen. ⁴⁾ Mintha.

kiváratossággal gerjede ez sziz leán Kate-
rina tégödet látni. Felele az szép Jézus gyer-
mek : Te tudod, szerelmes szilém, hogy az
mi utánnunk járó sziz leányok-és sokkal szeb-
bek ennél, es miképpen nézheti ez az en sziz-
nemet, ha látod mel szernyű es meg sem
mosdott? Es elenyészének Katerinának előle.

(Itt a codex 666. lapja után két ívrényi
levél hiányzik, a III. capitulummal s a negye-
diknek egy részével, mely a 671. lapon így
folytattatik).

Annakutánna eleiben viteté Maxencius
császár szent Katerina asszont, es monda : Ó
nemes sziz leán, végy tanácsot magadnak, es
engedj ennekem, es az királné-asszon után
másod léssz udvaromba, es az te képödet
felfaragtatom, hogy mindenektől tisztöltessél.
Felele az szent sziz, es monda : Szenjél, meg ¹⁾
elyeneket, kit gonoszság csak gondolnia-és,
mert en Krisztusnak adtam magamat jegyö-
söl. Azt hallván, vassas ostorokkal nagyon
megvereté ötet, es egy nagy setét temlecebe
rekeszteté , hogy éhel-és meghalna. Azon-

¹⁾ Szünjél meg.

közben Maxencius császár kinyomoték ¹⁾ az vidékre valami dolgaért; ennen hazól ²⁾ kedég az császárné-asszon Alexandria, Porphyrius hadnagygyal menének Katerinát látni, es éffelikoron ³⁾ menének be hozjá az setét temlecben, es eltekéntvén, láták : hát ime nagy fénesség vagyon az temlecben, es istennek szent angyali sebeit kenegetik. Elkezdvén azért sziz szent Katerina, nagy szép predikációt tén önekik, es mind az császárné-asszont, mind Porphyrius hadnagyot két száz vitézőkkel az szent hitre hajtá; tizenkettöd napig kedég emberi segedelemnél kil levén, uristennek angyali galamb képében mennyből Krisztus Jézusnak asztaláról hordnak vala éledelt öneki. Annakutánna ennenmaga és az áldott mennyei királ, úr Jézus hozjája jevén, nagy sok mennyei angyalokkal es szizekkel vigasztalván őtet, es mondván : Ó en szerelmes jegyösöm, ismerjed meg imáran

¹⁾ Egy a régiségben gyakori, szabálytalan forma, mely, jelentésére nézve a nyomúl (péld. előnyomúl) ígét közelíti meg, s legjobban talán a „siet“ nek felel meg. V. ö. alább 270 l. 4. jegyz. ²⁾ Innen hazól. ³⁾ Éjfélikor.

nilván az te teremtetet, es légy bátor, légy állhatatus, mert en veled vagyok, es nem hadlak el téged. Sziz leán szent Katerina asszon azt hallván, leesék elette, es nagy édes kenyhullatással hálákat ada ő szent felségének ¹⁾ rajta. Annakutánna haza térvén Maxencius császár, hagyá hogy eleiben vinnék Katerinát, es látván, elámélnodék szépségén; alojtván ²⁾ kedég, hogy valaki ételt italt adott volna őneki, kezdé kénosztatni, es veretni az temlectartókat. Monda szíz szent Katerina asszon : Krisztus Jézus éltetött engemet szent angyalának miatta. Monda esmeg őneki az császár : Avagy áldozjál az isteneknek, avagy kilembkilemb kénoknak miatta kell elvesznöd. Felele őneki : Kész vagyok mindent ³⁾ elszenvedni az en Krisztus istenemnek szerelmeért. Ottan azért nékiknek ⁴⁾ tanácsokból négy forgó kerekeket szereztete, es vass firészökkal beszegezteté, es élös borotvákka megfűzeté ⁵⁾, kik egymás ellen váltoslag ⁶⁾ fo-

¹⁾ Cod. : felségét. ²⁾ Vélvén. ³⁾ Cod. : mindenre.

⁴⁾ Némelyeknek (*néki*, némely, némi). ⁵⁾ Megfűzeté.

⁶⁾ Váltva.

rognának, es annak miatta kénoztatná az keresztyéneket Katerinának szeme látására; ha kedég Katerina-és nem akarna áldozni, olyan nagy kénnal végeztetné kive ez világból. Azt látván szíz szent Katerina asszon, imádá az ő istenét, hogy az ő nagy szent nevének emléközetire es az körül álló népeknek megfordulásokra ¹⁾ az nagy rettenetes veszedelmet ²⁾ törné el. Ottan azért istennek angyala mind izenkéd hányá ³⁾ es négy ezer pogán népeket öle meg vele. Azt látván az császárné asszon, azonnal Maxencius császár elében nyomoték ⁴⁾ es erőssen megfeddé őtet, hogy a keresztyéneket nyomorgatná, azt-és kijelentvén, mert ⁵⁾ ő-is keresztyén volna. Azt hallván Maxencius császár, nagyon megharagvék rajta, es hagyá, hogy az váras kívül kiszaggatnák őneki em-

¹⁾ Megtérésökre. ²⁾ Értetik a kinzó eszköz. ³⁾ Világosabban és teljesben adja e helyet a debreceni legenda (I. felj. a 250. lapon). „És ime legottan úrnak angyala nagy hertelenséggel *eltered az négy kerekeket*, és ime nagy csodálatos dolog: ez szűznek imádságának miatta ez négy kereket úristennek angyala mind elteré, *és az foltjával* (darabjával) négy ezer pogánt öle meg.“ ⁴⁾ Nyomúlt, sietett. ⁵⁾ Hogy.

leit, es annakutánna fejét vennék. Mikoron az nemes asszon azonképpen martiromságot szenvedett volna, Porphyrius vitéz eltemetét 1) ötet. Hogy azt hallotta volna, mert Porphyrius vitéz-és elhajlott volna, ki fejének ótalma vala ¹⁾, elvesze esze rajta, es kezde búskodni, hogy minden reménsége tőle eltávozott volna. Mondának az két száz vitézők, kik ott állnak vala : Tudjad, császár, hogy mi-és keresztyének vagyunk. Parancsolatot ada ki réájok, hogy Porphyriussal mind nyakokat vagdalnák. Annakutánna eleiben hozatá esmeg sziz szent Katerinát, es monda : Ó nemes leán ! vedd tanácsomat, es áldozjál, es te léssz első az en házamba. De mikoron sziz leán szent Katerina ingyen hallani sem akarná, kiadá réá az halálnak sentenciáját, hogy kivinnék ötet, es nyakát vágnák. Mikoron kivitték volna, sok számtalan nép követi vala ötet, jelessen az szegén keresztyének nagy sirással, ohajtással. Sziz szent Katerina asszon nagy édes szivvel es kegyes lélekkel mint olyan nemes mennyei virágszál elyen imádságot

¹⁾ A testőrség hadnagya.

tén ő halálának idein : Ó atya, mindenható uristen, hívéknek ereik idvességek ! Ó kegyelmes Jézus, szizeknek ékessége és dicsősége, kérlek tégedet, hogy valaki az en kénomról és halálomról emlékezetet teend, avagy ő halálának idein és egyéb szükségében őtet hívnája és benne vetné bizodalma, te szent irgalmassággal hasznát végye. Ime mindeneknek hallására szózat jeve hozja mennyből, mondván : Jőj el ¹⁾ szép szeretőm, mert ime nitván vagyon téneked ²⁾ mennyországnak kapuja, és téhozjád ³⁾ ajojtozóknak minden segedelmet ígérök. Annakutánna lehajtván az ő édes szizességes szép nyakát-es, az hóhér egy vágással elvevé fejét, és ő derekából vér helyött sziz téj származék. És szent angyalok jevén, felvevék őneki testét, és onnan az herről ⁴⁾ húsz napi járó földön vivék az szent Sinai hegynek teteire nagy szép angyali énekléssel és isteni dicsérettel, és ott nagy szép angyali kéz miatt szerzött koporsóban helhöték nagy tisztosséggal, kinek szent

¹⁾ A codexben az *el* hibából kétszer áll. ²⁾ *Téneked* és ³⁾ *Té-hozjád*, mint *té-gedet*. ⁴⁾ Helyről.

tetemeiből szent olaj származik szünetlen ¹⁾), ki minden kórságokat megvigaszt ²⁾). Ime szerelmes atyámfiain! minemő véggel végeztetnek ki ez gyarló világból, kik uristennek szent országára es az mennyei nemes anygali életre vitetnek es számláltatnak.

ÖTÖD CAPITULUM.

Imáran lássok meg, minemő nagy hatalmas ótalom es irgalmas segedelem dicsőséges sziz szent asszon uristennek előtte azokhoz, kik az ő szent innepét illik ³⁾), kik ajojtatussággal ⁴⁾ öneki szolgálnak, es kik őbenne bíznak. Jóllehet száma nincsen az ő bőséges kegyességeinek es irgalomtételeinek : demaga ⁵⁾ az sok közzől keveset vegyönk mastan hívéknek ⁶⁾ hallásokra. Elyennemő bizony példákat találunk es olvasunk róla régi írásokban es krónikákban.

Első példa. Vala Angliaországban, Cantuariának várasában, egy szegén egyegyő ⁷⁾

¹⁾ Szünetlen. ²⁾ Meggyógyít. ³⁾ Üllik. ⁴⁾ Ajtatossággal. ⁵⁾ Mindazáltal. ⁶⁾ Hívőknek. ⁷⁾ Együgyű.

tanuló déák, ki hallván szíz szent Katerina asszonnak szentséges voltát, nagy tisztösséggel szokta vala illeni az ő szent innepét, es ajojtatussággal szolgál vala öneki, es kéri vala ő szentségét imádságában, hogy nyerne malasztot öneki tanuságra, ki lenne istennek dicséretire, ez világi népeknek-és lelkök idvességére, es ennen magának-és előve-mentére ¹⁾. Azonközben méne tanuságherre ²⁾, es ime hamar való időben nagy bölcs deákká lén, es véteték szentölt mesterségre. Hallván hírét az angliai királ, adá neki fiát tanojtani. Mikoron egyszer meg akarta volna verni, kifutamék féltében az királnak fia, es ime az hédről az vízben esék, es belé hala. Azt látván az jámbor mester, felette megiede rajta, es leesvén imádságra, ajánlá mind az gyermeket, mind ő magát szíz szent Katerina asszonnak. Mikoron halászokat bocsáttak volna megkeresni, soha meg nem lélheték még az testét-és. Annakokaért fogák az mestert, es veték az temlecben. Az jámbor mester kedég nagy sirván imádkozik vala az temlecben

¹⁾ Előmenetelére. ²⁾ Tanodába.

szíz szent Katerina asszonhoz; ime nagy csoda dolog, mikoron másod napon misét énekle-
nek az egyházban, ime az királ fia bejeve
szép fejr imegben, kin mind körül aran bö-
tökkel vala rajta megirván ez szent Dávid
prófétának mondása : Adj elmét ennekem,
hogy tanuljam meg az te parancsolatidat.
Hallván azért azt az királ es kerálné asszon,
alá futamának es nagy eremmel felvivék az
ő fiokat, kit mikoron megkérdeztenek volna,
megbeszélé, miképpen szíz szent Katerina
asszon nagy édessen tartotta volna ötet az
víz fenekén az ideiglen ¹⁾, az ő mesterének
imádsága miatt. Az királ azért nagy erembe
lén rajta, es az jámbor mestert nagy méltó-
ságus tisztösségre emelé fel. Es hallván ez
csodát, nagy-sokan foglalák magokat szíz
szent Katerina asszonnak szolgálatjára, kinek,
míg élének, az királ es királyné asszon mind
hozzájok tartozókkal nagy tisztösséggel szol-
gálnak, kiből megismertetik szíz szent Ka-
terina asszonnak segedelmes volta.

Másod példa. Vala egy időben egy kana-

¹⁾ Mind ez ideig.

nok szerzetbeli úr, ki életében felette gonosz vala, es sok uraságot bír vala telhetetlenséggel; demaga szíz szent Katerina asszonnak ajojtatussággal szokott vala szolgálni. Történék egy éjjel, hogy ez úrnak káplána látást láta álmában az ő ura felől; hát ugymint egy olyan visszafont barátjával, ki koronkéd asztalán észik iszik vala, ez világi dolgokról nyájaskodván, vitetének mind ketten egy hatalmas birónak ítéletire, kik mikoron halárra ¹⁾ ítéltettenek volna, akará az bíró hogy fejöket vennék. Azonközbe oda jutván szent Katerina asszon, essedözék azért, ki őhozá ajojtatus vala, hogy halasztaná el az sentenciát esztendeeg, netalán megemendálná magát. Az más pap társának kedég, miért senki nem lén érte kenyergő, fejét vevék. Mikoron azért megvirradott volna, megbeszéllé az látást az jámbor káplán ő urának, es azonnal az más pap házához menván, láták : hát hertelen halállal kive-múlt ez világból. Azt látván az kananok úr, megrettene rajta, es azonnal minden uraságait elosztá, es ennenmaga szerzet-

¹⁾ Halálra.

ben méne penitencia tartani ¹⁾, es jól végezé el életét.

Harmad példa. Vala egy gonosz természet szerént élő asszonyállat, ki imáran húsz esztendeeg semi jót nem tett vala. De mikoron szent Katerina asszonnak innepe esztendenkéd előve-jő vala, estit megbéjtöli ²⁾ vala, napján az szent egyházhoz mégyen vala, es jóllehet töredelmességgel szent Katerina asszonnak bínéről kenyergést téssen vala, fogadván hogy megemendálná életét; de az jó szándék hamar elmúlván, esmeg azon gonoszságra adja vala ennenmagát. Mikoron azért imáran húsz esztendő beltölt ³⁾ volna, es jó szokása szerént sziz szent Katerina asszonnak képe előtt pityeregne, ime az nagy faragott kép fejére esék, es ottan meghala. Mikoron az sok nép azt látta volna, akarák hogy eltemessék, es ime ugyan elettök feltámadá, es megbeszélé az népek előtt, miképpen sziz szent Katerina asszon megmutatta volna öneki mind az gonoszoknak kárhozatjokat es kén-

¹⁾ Alanyeset tárgyeset helyett. ²⁾ Megbójtöli.
³⁾ Betölt.

jokat, mind az jóknak dicsőségeket es eremöket, es megnyerte volna ötet Krisztus királtkul, hogy esmeg ezen testben jőne, es meggyónná bűneit, es penitenciát tartana. Es azonnal confessor atyát hivata, es minden bűneit meggyóná nagy sirással, töredelmességgel. Hihetjők hogy soha annakutánna halálusképpen nem vétkezött, mert megkóstolta vala az más világnak sanyaruságát es isten ítéletinek súlságát ¹⁾). Ime, szerelmes atyámfiai, ha meggondolnók ez világon életönkben az erek veszedelemnek es dicsőségnek mivoltát, kinnyen ²⁾ megutálhatnók ez világot, mint azok, a kiknek uristen valamikoron megjelenti, kikből ismerhetjők, mert bizonyával hatalmas érdemő az dicsőséges sziz szent Katerina asszon, hogy még az kárhozatra méltókat-és megterejtheti ³⁾).

Negyed példa. Vala Mediolánnak várasában egy jámbor pisek, kinek Sabinus vala neve, ki asszonyunk szeplőtelen sziz Máriának utánna ez szentséges sziz szent Katerina asszont nagy szeretettel es ajojtatussággal

¹⁾ Súlyosságát. ²⁾ Könnyen. ³⁾ Megtérítheti.

tisztöli vala, es minden szent szizeknél nagyobb érdemőnek predikálja vala lenni. Mikoron azért ez jámbor Sabinus pispék Theodorus apáturral es ugymint ¹⁾ huszad magágával szolgástul ment volna Jeruzsálemben úrnak koporsója látogatni, annakutánna onnan felkelvén, eredének Sinai hegyre sziz szent Katerina testét meglátogatni. Miért írván vagy, hogy az jók ez világon mindenkoron valami késértetöt szenvednek, hogy megbizonyúltassanak es tiredelmességnek utánna érdemek nevekődjék : ez jámbor pispéknek-és hozzá tartozókkal azonképpen történék. Mert mikoron az zoltán királtul egy terek vajda, császárnak követe, haza térne nagy sereggel, elől találá ez jámborokat, es szolgáit mind megölék, es az két jámborokat, pispéköt es az apáturat, megfogák, nyelvöket, filöket, orrokat, kezöket, lábokat mind elmetélék, es szömöket kitolyák ²⁾. Azonképpen vérben keverödvén es holtelevenyöl ³⁾ hagyák öket,

¹⁾ Mintegy. ²⁾ Palócos lágyitással : tolák helyett. E szót különösen szerette e formában a régiség.
³⁾ Holt-elevenül, azaz tetszholtan.

mondván: Menjetök el imár az sziz koporsó-jához, lássok meg; mit használtok vele. Ó nagy véletlen veszél, es nagy nyomoruság! Amint lehete, oda vánszorgának, de ime az jámbor apátur azonnal kimúlék ez világból, az jámbor pispék kedég szivében es lelkében imádságot tén, mert szájával nem lehet vala, miért nyelve nem vala. Es ime éffelikor ¹⁾ hogy volna, nagyon megindula mind az egész hegy; az török vajdát mind ő seregével oly nagy félelem ité, hogy mikoron futni akarnak, nem teheték szerit. Es ime oly nagy fénesség szállá meg az egész hegyet, hogy azt hinnék, mert ²⁾ nappal volna. Azonközben ime sziz szent Katerina test szerént kijeve az koporsóból, es az ő szerelmes szolgájának Sabinus pispéknek minden sebeit illetván, megvigasztá ötet. Látván kedég az ő fénlő szépségét, nem állhatá meg, de ottan leesék. De ime két angyalok hozjá járulván, felemelék ötet, es monda öneki dicsőséges sziz aszszon: Tudjad, en szeretöm, hogy úr Jézus, az en kegyelmes jegyösöm, mind tégödet,

¹⁾ Éjfélkor. ²⁾ Hogy.

mind egyebeket, kik engemet tisztölnek, az
 jevendő dicsőséges országban tisztöli érette
 őket. Demiért enérettem az te nyelvedet el-
 vesztötted, ime az ennen nyelvemet adom
 téneked ¹⁾ helyette, ki mind geregtudománban,
 mind deáki szólásban felette bölcs, es vala-
 hova mégy, meg tudod beszélleni vele mint
 jártál. Azt-és tudjad, mert valakik téneked
 társaid voltanak, mind Ábrahámnak kebelé-
 ben vannak. Mikoron kedég más napra vèr-
 radand, es szent misét szolgálандasz, végy ki
 az olajban, ki az en testemből származik, es
 kenőgesd meg az apáturnak minden sebeit
 vele, es ottan megvigaszik es feltámad mint
 annakelette. Annakutánna szíz szent Katerina
 asszon az jámbor pispeknek ennen gyérőjét
 adá, es egy aran bötével ²⁾ irt cartha-levelet,
 es annakutánna elenyészék előle, es nagy szép
 gyenyerüségés mennyei illatot hagyja utánna.
 Az cartha-levelben kedég imez három rend-
 szerént való versök valának aran bötével
 megírván :

¹⁾ Mint: tégedet. ²⁾ E szó is mind a három végzet-
 tel találtatik a középkorban, u. m. : Böte, bötö, bötü.

Sabine! he littere sunt inter me et te signa dilectionis perpetue.

Fecit tibi ingens meritum dolor, faciet tibi gaudium vehemens amor.

Ducem baptisabis, sanus ad propria remeabis.

kiknek bötü szerént való magyarsági ezenképpen vannak : „Ó Sabinus pisepek! ez aran bötük vannak enköztem es teközted erek szeretetnek jegyére. Tett téneked nagy érdemet az fájdalom, téssen téneked erőss örömet az szerelöm. Az fejedelmet megkeresztölöd, egészszen ¹⁾ te házadhoz mégy.“ Es annakutánna tíz esztendő beltelvén, envelem léssz erekkől erekké az erek dicsőségnek palotájában. Mikoron azért az szent pisepek mind azokat látta hallotta volna, mind test szerént mind lélek szerént nagyon ²⁾ megvigasztalték, nagy édes hálákat ada rajta uristennek es dicsőséges sziz szent Katerina asszonnak. Másod napon azért az török vajda-és felméne az hegyre, es látván hogy az pisepek egész volna, es szent misét szolgálna, felette elámélnkodék rajta. Azt látván miképpen az

¹⁾ Egészségesen. ²⁾ Cod. hibásan : nagyob.

jámbor apátur, ki megholt vala, feltámadott volna, nem lén továbbá mit mondani, de töredelmességre esék, es nagy sirással megbáná tött bínét, es mind hozjá tartozóval megkeresztölködék, es valami ereksége, jószága lén, mind eladá, es felét az ott lakozó jámbor frátereknek adá, felét kedég szegényeknek osztogatá: ennenmaga kedég szerzetségben ¹⁾ öltözék ²⁾, es urunk Jézusnak, asszonyunk sziz Máriának es sziz szent Katerina asszonnak ³⁾, míg éle, ajojtatussággal szolgálá, es annakutánna nagy jó életben múlék kive. Az jámbor apátur-és haza méne conventéhöz, es megbeszélé mint jártak volna, es, míg éle, ő-és nagy tisztösséggel es ajojtatussággal szolgálá sziz szent Katerina asszonnak. Szent Sabinus pispek kedég, mikoron minden békességgel haza jött volna Mediolánban, egybehivatá mind szegényeket bódogokat, es felállván előttök, nagy mondhatatlan szép es böles predikációt tén elettek ⁴⁾, kihöz hasonlatust ⁵⁾ soha nem hallottanak vala. Es

¹⁾ Monasterium. ²⁾ Öltözék. ³⁾ Cod. : asszont, hibásan. ⁴⁾ Elöttök. ⁵⁾ Cod. : hasonlatus, hibásan.

megbeszéllé őelőttök mint jártanak, es mené ¹⁾ jót ővelök dicsőséges sziz szent Katerina asszon ²⁾ tett volna, es miképpen az ennen nyelvét neki adta volna, ki olyan bölcsön szólana, beszéllene, kinek az volna bizonsága, hogy mikoron kimúlnék, nyelvet szájában nem találnának; es miképpen szent Katerina asszon ennen gyérüjével ³⁾ magának választotta volna szeretőül, kinek bizonságára megmutatá előttök szent Katerina asszon gyérüjét. Az köz népek azért mind elyen csoda dolgokat hallván, nagy hálákat adának rajta uristennek es szent Katerina asszonnak, es nagy sokan tekélletesök lének ez ⁴⁾ nemes szent sziznek szolgálatjában. Szent Sabinus pispék kedég tiz esztendő beltelvén, nagy jó életben múlék kive ez világból, sziz szent Katerina asszonnak mondása szerént; es mikoron nyelvét keresnék szájában, meg nem találák, mert hinni való, hogy szent Katerina asszon magának vette volt; az szép aran gyérüt kedég, es az cartha-levelet Mediolánnak

¹⁾ Mennyi. ²⁾ Cod. : asszont, hibásan. ³⁾ Gyürüjével. ⁴⁾ Cod. : es.

egyházában mind ez mai napig nagy öröklje ¹⁾ gyanánt tartják ez szent pispeknek dicsőséges emléközetire. Ime azért, szerelmes atyámfiai, ismerhetjek ²⁾ ez ³⁾ nemes drágalátus szent sziz asszonnak hatalmát, tehetségét az ő mondhatatlan nagy érdeme szerént. Valaki ő szentségének szolgál, bizhatik mind életében mind halálának idein, hogy el nem vész; kinek en-és ajánlom lelkömet, testömet es ez világi életömet, es kérem, hogy ő szent dicsőséges méltósága végye jó nevön ez mastani írásomat, mukámat ⁴⁾ es fáradságomat, ki legyen uristennek erekké való neve dicséretire, es asszonyunk Máriának, mind az mennyei szentökkel, szent angyalokkal koronkéd való méltó emléközetjekre, minekünk kedég bününk bocsánatjára, halálunknak oltalmára, lelkünknek erekké való idvességére Amen.

Finis apparet in die Clementis 1527.

¹⁾ Ereklje. ²⁾ Ismerhetjük. ³⁾ Cod. : es. ⁴⁾ Mukámat.

SZENT KATALIN ÉLETE

TELEGDI MIKLÓSTÓL.

E szent Katalin asszony alexandriai szüz volt. Gyermekségétől fogva, tanulságra adván magát, oly bölcs es tudóssá lön, hogy tizenennyolc esztendőskorában akarmely tudós bölccsel is meg merészlett vetekedni. Midőn látná hogy Maxentius a keresztyéneket sokképpen gyötrenéje ¹⁾ es kénzanája ²⁾, hozzá méne, es nagy bátorsággal megfeddé az ú kegyetlenségét, es megbizonyéttá előtte, hogy a Krisztusban való hit nélkül senki nem idvözülhetne. Azon megbusulván Maxentius, es csodálkozván a szüznek bölcseségén, mindenfelől sok tudós embereket gyűjte rejá, hogy megvetekednének Katalinnal, es a Krisztus hitit véllé megtagadtatnájak ³⁾. De abban semmi nem kele ⁴⁾. Sőt az ötven bölcs philosophusokat, kik üellene vetekednek vala, meggyőzé a szüz, es a keresztyén hitre terété.

¹⁾ Gyötrené. ²⁾ Kénzaná. ³⁾ Megtagadtatnák.
⁴⁾ Nem sikerült.

Kiket Maxentius megölete. Ezeknek utánna szép hízeltető beszédekkel és sok ígéretekkel késérgeté ütöt Maxentius. És mikor az sem fogott volna rajta, megveretvén, a tömlöcbe teteté. Holott meglátogaták ütöt Faustina, Maxentiusnak felesége, és Porphyrius hadnagya ¹⁾; és hallván ütölle az evangéliomot, a Jézusban hívének, kinek neveért halált is szenvedének. Azonközbe kihozatá Maxentius Katalint a tömlöcből, hogy az ő testét egy kerékkel, melyet éles fegyverekkel megfűzetett ²⁾ vala, mind foltonként ³⁾ szaggattatná ⁴⁾. De a szűznek imádságára a kerék pozdorjánként szakadoza. Kit látván sokan a pogánok közzül, keresztyénné lőnek. Végezetremegkeményedvén a gonoszságban Maxentius, szent Katalinnak fejét véteté. Kinek testét az angyalok temeték el a Sion ⁵⁾ hegyén.

¹⁾ Hadnagya = hadnagy, mint országgyűlése, névmással : országgyűlés, névmás értelemben. ²⁾ Ugyanezen kifejezéssel él e helyt a Debreceni cod. Katalin-legendája is; l. a 249. lapon. ³⁾ Darabonként. ⁴⁾ Szaggattatná. ⁵⁾ Javítsd : Sinai.

